

DEL PENEDÈS

PUBLICACIÓ DE L'INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENCS

Albert Tubau i Garcia

L'enginyer Francesc Macià i Llussà (1859-1933)

Josep Fontana i Lázaro

La repressió franquista

Fèlix Villagrasa i Hernández

Magí Rallé i Sans. L'escola republicana a Vilafranca del Penedès

Joan Solé i Bordes

Evocació de Pere Grases en el seu centenari.

Dues cartes des de l'exili a Mn. Trens

Montserrat Comas i Güell

Las calles de Barcelona: Topografia de la història a l'Eixample

Manuel Bofarull i Terrades

Els pobles del Gran Penedès al Brusi

Ester Callao i Mestre

La bibliografia local a les biblioteques públiques del Penedès i Garraf

DEL Penedès

PUBLICACIÓ DE L'INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENCS

INSTITUT
D'ESTUDIS
PENEDESENCS

Edita: Institut d'Estudis Penedesencs
C/ Ferrers, 54, baixos - Tel./fax 93 892 19 79
08720 Vilafranca del Penedès

C. Major, 18 - 43700 El Vendrell

Carrer de Sant Pau, 13
08800 Vilanova i la Geltrú
iepenedesencs.cat - secretaria@iepenedesencs.org

Apartat de correus 119 - 08800 Vilanova i la Geltrú

Institut d'Estudis Penedesencs,
entitat registrada a la Direcció General de
Dret i Entitats Jurídiques de la Generalitat de
Catalunya, capítol d'Associacions, secció 1ª,
número 3.360 - CIF G-08885311.
ISSN: 1698/3122

Entitat declarada d'interès cultural per acord
de la Generalitat, de 12 de novembre de 1997.

Consell de redacció:

Ramon Arnabat i Mata
Montserrat Comas i Güell
Neus Oliveras i Samitier
Àngels Parés i Corretgé
Àngels Santacana i Figuerola
Joan Solé i Bordes
Pilar Tarrada i Gol
Albert Tubau i Garcia

Versió abstract: Josep M. Figueras

Correcció lingüística:
Francesc Llopart i Puignau

Impressió i muntatge:
Gràfiques Llopart
Sant Antoni, 63
08770 Sant Sadurní d'Anoia
Tel. 93 891 03 12
llopart@grafiquesllopart.cat
Dipòsit legal: B-39.107-2002

S U M A R I

PORTALADA

Vuit anys	5
-----------------	---

OBITUARI

Jaume Mercader-Miret, artista i escriptor <i>J. S. i B.</i>	8
--	---

COL·LABORACIONS

L'enginyer Francesc Macià i Llussà (1859-1933) <i>Albert Tubau i Garcia</i>	12
La repressió franquista <i>Josep Fontana i Lázaro</i>	17
Magí Rallé i Sans. L'escola republicana a Vilafranca del Penedès <i>Fèlix Villagrasa i Hernández</i>	28
Evocació de Pere Grases en el seu centenari. Dues cartes des de l'exili a Mn. Trens <i>Joan Solé i Bordes</i>	37
<i>Las calles de Barcelona: Topografia de la història a l'Eixample</i> <i>Montserrat Comas i Güell</i>	43

MISCEL·LÀNIA PENEDESENCA

Els pobles del Gran Penedès al <i>Brusi</i> <i>Manuel Bofarull i Terrades</i> (+2009)	54
La bibliografia local a les biblioteques públiques del Penedès i Garraf <i>Ester Callao i Mestre</i>	67

SECCIONS

IEP participa en l'organització i dinamització de l'Any Macià	75
Tot fent balanç: La VI Exposició Filatèlica de Catalunya	76
Inventari de toponímia penedesenca	79
25 sortides a peu pel Penedès	80
Itineraris literaris pel Penedès	81
Projecte <i>Tots els Noms (El Penedès, 1931-1979)</i>	83

VÀRIA

Francesc Mirabent i Soler, pintor de la capella de Sant Antoni de l'Arboç <i>Àngels Parés i Corretger</i>	86
El goig de viure com a proposta dialèctica, el pregó erudit de Fontxo Blanc <i>Josep M. Llantet</i>	87

LLIBRES	90
---------------	----

FONS BIBLIOGRÀFIC	98
-------------------------	----

P O R T A L A D A

VUIT ANYS

La primavera del 2002 la nova junta directiva de l'IEP –L. Eroles, S. Farré, J. Jané, S. Llorac, J. Solé, P. Tarrada, A. Tubau– va decidir refondre la *Miscel·lània Penedesenca*, fins llavors en un o més volums anuals en format llibre, i la revista *Gran Penedès* en aquesta nova publicació que teniu a les mans i de la qual aquella primera junta en constituïa l'anomenat consell de redacció. La denominació li va venir no sols de la lògica adscripció geogràfica sinó d'un ús preposicional que era ben volgut pel mestre i amic, llavors ja traspassat, Antoni Massanell i Esclassans, qui havia emprat aquesta entrada preposicional de referència en diversos llibres. Apuntem igualment que el disseny de la nova publicació venia condicionat pel que fa a mida per l'interès de continuar-hi inserint l'herbari que preparava el consoci J.A. Herrera Sancho amb caràcter de fascicle, inserció que va quedar interrompuda poc després per motius aliens a la voluntat de l'IEP. La resta de paràmetres formals van sortir dels tallers de la mateixa empresa d'arts gràfiques que la confecciona en l'actualitat. La iniciativa també va trobar, com sempre, molt bona acollida en l'obra social de Caixa Penedès que es va comprometre a continuar aplicant la part més substancial del seu suport a aquest àmbit de les publicacions de l'IEP.

En una primera etapa, corresponent als quatre anys d'aquella junta directiva, la revista va donar cabuda a una crònica de les activitats portades a terme per l'entitat, però en renovar-se l'any 2006 l'equip directiu de l'Institut –R. Arnabat, M. Comas, N. Oliveras, A. Parés, A. Santacana, J. Solé i A. Tubau, amb P. Tarrada– es va decidir que la crònica de les activitats podia constituir una publicació específica i oferir-la en el decurs de l'assemblea anual, detall que augmentava el nombre de pàgines disponibles a l'interior de la revista per a treballs específics de recerca o divulgació. També el fet de renovar el logotip de l'Institut en comptar amb el disseny de Miquel Àngel Cuesta va determinar que es redissenyés parcialment la portada i la referència interior de les diverses seccions. Apuntem encara que, en bona part com a resultat del “Manifest del Penedès” que l'IEP havia fet públic el setembre del 2004, el número 12 de la revista, corresponent a la tardor de l'any 2005, es va presentar en format llibre i es va dedicar en la seva totalitat a aplegar treballs, cròniques i referències argumentals a l'entorn del reconeixement de la vegueria del Penedès.

Els plantejaments que durant aquests primers vuit anys han guiat la publicació són prou específics i coneguts, creiem que responen plenament a la línia fundacional de l'entitat i darrerament han estat sintetitzats en la formulació poètica “ens exalta el nou i ens enamora el vell”. En bona part són arguments que en els aspectes del dia a dia han quedat recollits en els diversos textos que han ocupat aquesta primera pàgina, una portalada oberta de bat a bat a totes les iniciatives que tenen a veure amb l'estudi, el coneixement i la difusió de tots aquells aspectes que identifiquen la nostra terra. Una comarca, la penedesenca, que en aquests vuit anys s'ha vist afectada per variacions físiques significatives –obres públiques, creixement de població, plans urbanístics, empena de la construcció, crisi i aturada...– però que també ha vist florir de forma significativa el concepte d'identitat i reconeixement en la consciència de bona part dels seus ciutadans. Una florida, farcida d'il·lusions, realitats i projectes que l'IEP –en la mesura que ha pogut i ens els àmbits que li corresponien– havia començat a treballar com a mínim l'any 1977, tot i fent esment a iniciatives que li eren clau i referència com les Exposicions d'Art del Penedès de 1926, 1927 i 1929. Així ho vam recordar i celebrar l'any 2007 en escaure's les tres dècades de vida de l'Institut, tot fent exercici

d'agraïment a tots els que han ajudat a fer aquest camí i també exercici de reconeixement a tots els que, malauradament, ja ens han deixat.

Una nova junta directiva és a punt de donar relleu a l'actual, i també a l'actual consell de redacció; hi ha noms que es mantenen i altres que es renoven, però els objectius que ens mouen a tots plegats segueixen sent els mateixos d'aquell 15 de maig del 1977 i els volem continuar sentint ara tan vius i engrescadors com aquell primer dia.

OBITUARI

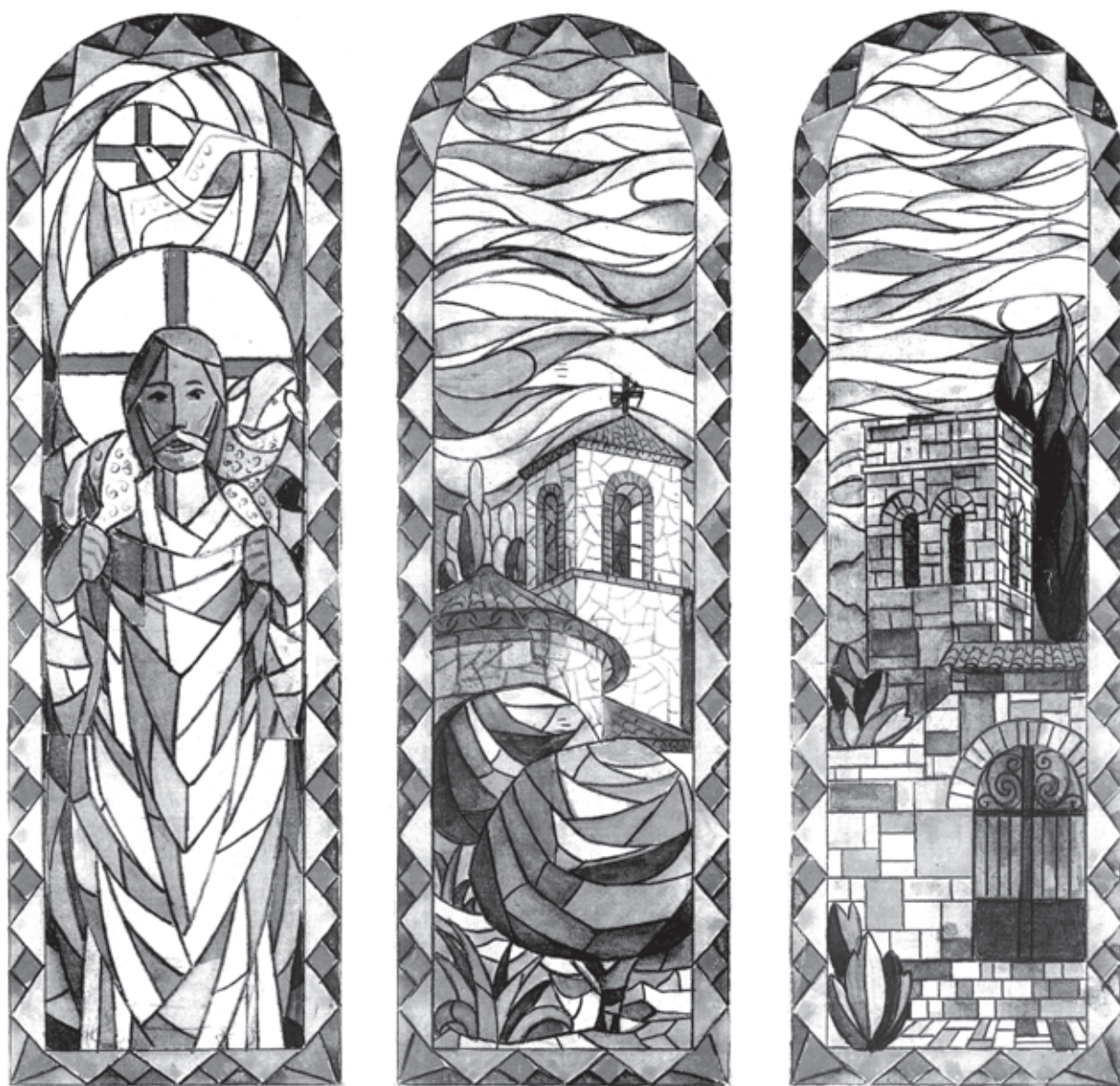
JAUME MERCADER-MIRET, ARTISTA I ESCRIPTOR

El 31 de desembre del 2009 moria a Barcelona, als 95 anys d'edat, l'artista i escriptor vilafranquí Jaume Mercader-Miret. Format en els paràmetres de l'estètica noucentista, Mercader va destacar com a artista en l'àmbit de l'orfebreria amb els seus reconeguts repussats d'aram, tot i que va treballar també la pintura, el disseny de vitralls i el dibuix, especialment en la il·lustració d'edicions. L'altra faceta de la seva personalitat intel·lectual és una extensa obra literària que inclou diversos volums de prosa, en general assaig, llibres de viatges i poesia, entre la qual hi ha la lletra dels goigs de sant Ramon de Penyaforat que es canten actualment. Professor de l'Escola Massana, va pronunciar el pregó de la Festa Major de Vilafranca de l'any 1965 i el de les Fires de Maig del 1976.

Nascut a Vilafranca l'any 1914, Jaume Mercader-Miret va fer els seus primers estudis al col·legi de Sant Ramon fins que el 1929 es va traslladar a residir a Barcelona amb la seva família; allí, amb catorze anys i enlllestits els estudis bàsics, va entrar a treballar d'aprenent al taller d'argenter de Manuel Valentí, al Passeig de Gràcia. Per l'amistat familiar amb mossèn Manuel Trens i la d'aquest amb l'orfebre Ramon Sunyer, que formava part dels Amics de l'Art Litúrgic, entitat creada pel sacerdot vilafranquí, Mercader va entrar al taller de Sunyer el 1930, estada que seria especialment transcendent per al futur artista en el seu procés de formació i on va treballar fins que l'octubre del 1937, en una labor que alternaven amb l'aprenentatge quan per iniciativa del mateix Ramon Sunyer, Jaume Mercader-Miret i altres companys aprenents del taller es van matricular a la barcelonina Escola Massana, que llavors dirigia el gironí Jaume Busquets, durant tants anys directament relacionat amb Vilafranca, en gran part a través de les iniciatives de Manuel Trens.

En tornar de la guerra civil deixà el taller de l'orfebreria i començà a treballar amb el seu cosí, el també artista Pau Boada i Mercader, en la realització d'obres d'art decoratiu. L'associació dels dos creadors va durar ben poc, tot i que va donar obres com l'escultura de sant Sebastià que podem veure a la Trinitat i la de sant Pau a la seva ermita vilafranquina, a més de pantalles per a llums de peu, cuirs repussats i altres treballs d'art ornamental. La primavera del 1941, Jaume Mercader-Miret entrà en contacte amb el joier Alfons Serrahima i començà a rebre encàrrecs de repussar metall, i de mica en mica passà dels treballs de dibuix als relleus d'aram i també alguns en plata. En aquests primers anys quaranta, al costat de la temàtica estrictament profana, trobem un seguit de treballs d'art sacre procedents de la línia eclesiàstica i de la necessitat de restaurar un patrimoni que en l'àmbit religiós en bona part se n'havia anat en orris durant els tres anys de la guerra, però també en l'àmbit particular, estrictament familiar.

Eren també temps vilafranquins en els quals, més enllà de la mai oblidada relació amb la Vilafranca nadiua, l'artista treballava per a les edicions que veien la llum en aquells anys. Col·laborà així en una guia de Vilafranca que publicà Manuel Benach al seu taller d'impremta Artes Gráficas Vilafranca, i fins i tot, si s'esqueia, aportava il·lustracions per a les publicacions periòdiques de la població. En aquells anys Benach sovintejava la capital catalana, on feia estada per motius professionals de la seva activitat d'advocat, i capitanejava una tertúlia penedesenca a la capital catalana de la qual Mercader-Miret era un incondicional. D'aquesta relació en sortiria l'encàrrec per a la que és una de les obres d'art sacre més reconeguda de l'artista: l'altar de sant Ramon de la basílica de Santa Maria, el primer a l'esquerra entrant per la porta principal. Aquest important conjunt, l'havia promogut als anys quaranta Manuel Benach i Torrents, gran devot del

Disseny d'una part dels vitralls de la parròquia de Sant Miquel Arcàngel, de Molins de Rei (3 x 0'93 metres). Jaume Mercader-Miret, 1992.

sant. Circumstàncies diverses, però, van fer que l'altar no s'acabés completament fins l'any 1965. Al seu tombant els sis plafons d'aram repussat de Jaume Mercader-Miret sobre una iconografia proposada per l'advocat barceloní Ramon Rucabado, gran devot i coneixedor de la vida de sant Ramon. Els plafons tenen a veure amb els goigs al sant que el mateix Mercader escrigué i que s'interpreten cada 7 de gener en acabar l'ofici en honor al patró vilafranquí. Professor de l'Escola Massana durant molts anys, sota la direcció del també vilafranquí Lluís Maria Güell, la producció artística de Mercader-Miret, sempre sota paràmetres estètics de tonalitat clàssica i de línia noucentista, és marcadament àmplia i abasta no sols l'aram, amb obra a la Mútua del Penedès, a Caixa Penedès i a la capella del Col·legi de Sant Ramon, sinó també vitralls dissenyats per ell i peces d'art sacre per a nombroses esglésies de Catalunya.

Però l'artista es va voler moure sempre en un àmbit cultural ampli, obert a la saviesa, com els homes del renaixement italià que tant admirava. D'aquí goigs, poesies, col·laboracions a les publicacions vilafranquines, premis en certàmens literaris, passió confessa per la composició de sonets, diverses auques, entre les quals una a la festa major de Vilafranca. Ja abans de la guerra col·laborava a la premsa vilafranquina amb la seva "Lletra de Barcelona" a les pàgines d'*Acció Catòlica*, on seguiria col·laborant en els anys quaranta i cinquanta. Guardonat en diversos certàmens literaris per la seva producció poètica, de la qual després n'aplegaria una petita part al seu *XXV sonets triats* publicat el 1990. Pregoner de la festa major l'any 1965 i de les Fires de Maig el 1976, el 1990 publica també les seves *Memòries d'un aprenent vilafranquí*, llibre al qual seguiria el 1991 *Galeria de retrats amb un autoretrat* i l'edició vilafranquina d'homenatge *Vilafranca ben a prop* (XXII premi Sant Ramon de Penyaforat) publicada per Vilatana el 1995, el 1998 el conte *L'anxaneta i l'àngel del campanar* a la "Col·lecció Cercavila" de l'Editorial Vilatana, amb dibuixos de Núria Giralt i Clausells, i el 1999 la biografia de Pau Boada *De la vida i obra de Pau Boada*, editada per Ramon Nadal i Caixa Penedès; l'Institut d'Estudis Penedesencs li va publicar el 2003 el seu darrer llibre, *Fets i circumstàncies*. Col·laborador de la revista *Olerdulae* del Museu de Vilafranca i posteriorment d'aquesta revista, *Del Penedès*,⁽¹⁾ ha deixat abundants textos i poemes inèdits en bona part dipositats al que ara és Centre de Documentació de la Vinya i el Vi del Vinseum.

J. S. i B.

NOTES

- (1) De "Dietari divers", 1996, a revista *Del Penedès*, núm. 2, estiu 2002, pp. 83-88. De "Dietari divers", 1997, a revista *Del Penedès*, núm. 5, primavera 2003, pp. 81-83. De "Dietari divers", 1998 i 1999, a revista *Del Penedès*, núm. 7, hivern 2003-04, pp. 103-107. De "Dietari divers", 2000- 2001- 2002, a revista *Del Penedès*, núm. 9, estiu 2004, pp. 78-88.

COL·LABORACIONS

L'ENGINYER FRANCESC MACIÀ I LLUSSÀ (1859-1933)

RESUM

La commemoració de l'Any Macià el 2009, coincidint amb els 150 anys del naixement de Francesc Macià i Llussà, ha servit, més enllà d'una bona oportunitat per preservar la memòria del primer President de la Generalitat republicana, per poder aprofundir en aspectes encara força desconeguts de la seva trajectòria. El perfil de polític i President de la Generalitat ha projectat una ombra potent sobre els primers anys. Macià fou un personatge dens, polièdric i complex en un entorn convuls i també complex. Moltes biografies no han contribuït, precisament, a despullar el personatge de l'aura mítica. El polític i l'activista han arraconat el militar i l'enginyer. Cal cercar en les ombres i les contradiccions perquè tots els matisos ajuden a construir un personatge que defuig la linealitat. Sovint, s'ha volgut fer la història a mida del personatge, saltant-se els bassals. És ben cert que el seu retorn de l'exili aixecà poques adhesions, que s'enfrontà a alguns dirigents del catalanisme o que es mostrà indiferent i passiu davant l'obra de la Mancomunitat. I què? Aquestes i altres situacions qüestionen la força i l'empremta històrica de Macià? De ben segur que no.

ABSTRACT

The commemoration of the Macià Year in 2009, coinciding with the 150-year anniversary of Francesc Macià i Llussà's birth date, has proved useful, in addition to providing a good opportunity to keep the memory of the first President of the Government of Catalonia during the Spanish Republic, in order to be able to deepen in still rather unknown aspects of his career. The profile of this politician and President of the Government of Catalonia casted a powerful shadow during the first years. Macià was a dense, multi-angle and complex character within a convulsed and also complex milieu. Many of his biographies have not contributed at all to uncover the mythical aura of this character. The politician and the activist have set the career soldier and the engineer aside. It is necessary to search within the shadows and contradictions so that every nuance helps to build a character that is far from linearity. Often, history has been customized to the character, thus avoiding inconvenient episodes. It is true that his return from exile gave rise to little support; that he faced some Catalan regionalist leaders or that he showed indifference and passiveness regarding the Mancomunitat's work. So what? Do these and other situations question the strength and historic influence played by Macià? Surely not.

UNA DATA ERRÒNIA

Que encara resten molts aspectes per investigar, ho palesa el fet que haguem tingut l'oportunitat d'esmenar algunes dades biogràfiques. Centrem-nos només en una d'elles. Totes les biografies escrites ens indicaven que Macià havia nascut a Vilanova i la Geltrú el 21 d'octubre de 1859, i així s'havia tingut en compte en la programació d'activitats commemoratives de l'Any Macià. El setembre de 2009, la musicòloga i historiadora vilanovina Francesca Roig i Galceran i qui això subscriu vam poder demostrar que aquella data era errònia. Macià havia nascut el 21 de setembre de 1859, just un mes abans de la data considerada. La Paquita Roig ho va evidenciar mitjançant el llibre de registre civil a l'Arxiu Històric Comarcal i el registre de confirmacions de la parròquia de Sant Antoni Abat. En el meu cas particular, l'orientació va venir donada per l'estudi de l'expedient militar de Francesc Macià dipositat a l'Archivo General Militar de Segòvia. L'indicador de no tractar-se d'una errada humana, ens el donava la còpia d'un certificat de baptisme expedit el 1875 per la parròquia de Sant Antoni Abat i que complementava l'expedient militar. En aquest darrer document també constava el 21 de setembre com a data de naixement.

RELACIONS I INFLUÈNCIES

És evident que cal aprofundir encara més en aquelles influències que resultaren decisives en la, de vegades, incomprendible trajectòria de Macià. El pare, Joan Macià i Artigas, liberal convençut, seguidor de Prim i admirador de Víctor Balaguer, marcarà fortament la ideologia del jove Macià. El casament amb Eugènia Lamarca, representant de la burgesia terratinent, el vincularà als cenacles de poder econòmic de Lleida; i la coneixença del seu cunyat, el polític i bibliòfil reusenc Pau Font de Rubinat, esdevindrà molt possiblement un fet decisiu en el seu posicionament catalanista.

VOCACIÓ MILITAR?

Macià ingressà a l'Acadèmia Militar de Guadalajara el 10 de gener de 1876, amb l'ajut inestimable de Víctor Balaguer. Pocs mesos després, i només amb setze anys, aconseguí la "Cruz de primera clase del Mérito Militar blanca" per serveis durant la guerra carlina, no per altres raons, tal com s'havia escrit. Sovint s'ha qüestionat la vocació militar de Macià, fent prevaler el seu interès per l'enginyeria. Malgrat tot, cal considerar que sempre defensà amb orgull la seva condició de militar. Es presentà voluntari per anar a les Filipines i a Cuba en plenes revoltes insurreccionals. L'exèrcit en aquella època representava una opció d'ascens social, possibilitats de formació cultural, elitisme i prestigi i, a més, era el garant de l'estabilitat a les colònies, extrem no poc valorat per molts catalans. L'admiració pel general Prim i l'atracció per l'estètica militar –el jove Macià tenia el Regiment de Cavalleria de Treviño ben prop de casa– podien haver influït en la seva decisió. En acabar els estudis exercí l'enginyeria militar durant més de trenta anys en diferents destinacions: Barcelona, Madrid, Guadalajara, Sevilla, Jaén, Lleida, Girona, Tarragona, Reus, Santoña... Fou militar fins al 31 de maig de 1907, quan li fou concedida la baixa a petició pròpia i després de l'anomenat cas Macià. Tot i que era força habitual que els militars es dediquessin a la política, a Macià mai no li perdonaren la seva opció catalanista per Solidaritat Catalana. De poc va servir

destinar-lo a les obres del penal del Dueso a Santoña o afavorir-lo amb un immediat ascens a coronel. Fou en va. Tot i així, sempre es mantingué fidel als principis i la disciplina de l'estament militar. La seva vocació era profunda i intensa. El 1907, en una intervenció parlamentària ja com a diputat, reiterà el seu afecte per l'exèrcit i pel rei Alfons XIII.

ENGINYER MILITAR

La divulgació de l'etapa de Macià com a polític i activista contrasta amb el desconeixement que encara es té de la seva trajectòria com a enginyer i militar. En aquest camp, Macià excel·lí en diferents disciplines: telegrafia òptica i elèctrica, construcció de casernes i altres obres militars, topografia, direcció de carreteres i obres per al ferrocarril, dipòsits d'aigua i xarxes d'abastament d'aigua o xarxes de clavegueram... La vocació tècnica de Macià es visualitza en molts altres aspectes. Es convertí en un dels polítics pioners en l'ús dels nous mitjans de comunicació de masses. Gran afeccionat al cinema, va entendre la importància de la ràdio com a element de propaganda i fou promotor d'un projecte fallit de televisió. Els coneixements tècnics també apareixen a les seves cròniques com a corresponsal de *La Publicidad* al front francès durant la Primera Guerra Mundial, cròniques carregades d'admiració per les novetats tècniques que utilitzaven els exèrcits bel·ligerants. *"Quina meravella aquesta guerra! Al costat d'avions que volen a uns 200 km per hora, al costat dels trens que recorren ràpids 50 km arrossegant 600.000 quilos de queviures i municions [...] es troben els carros i els ruquets..."* Com a diputat al Congrés no va perdre l'oportunitat de desplegar els seus coneixements tècnics, fos en projectes de línies telegràfiques, carreteres i ferrocarrils o en el debat de la Llei d'Esquadra, en què demostrà profunds coneixements sobre la marina de guerra.

EL FORMIGÓ ARMAT

Un dels capítols més desconeguts de la trajectòria de Macià és el seu paper protagonista com a introductor del formigó armat a l'Estat espanyol. Ell fou l'artífex de la construcció d'un dipòsit d'aigua a Puigverd de Lleida, considerada la primera aplicació pràctica del formigó armat al nostre país. La revista *El cemento armado*, en la seva edició de setembre de 1901, reconeix Macià com a pioner en l'ús del formigó armat –aleshores anomenat ciment armat– mitjançant el sistema Monier: *"Según todos los datos hasta hoy conocidos, el primero que en España se ocupó del cemento armado fue el Capitán de Ingenieros D. Francisco Macià y Llusá, hacia 1893, que adquirió el derecho de explotar la patente Monier y realizó grandes desembolsos para dar a conocer el sistema y educar obreros especiales."* El sistema Monier, nascut a França, es va escampar per Europa i va permetre construccions inèdites fins aleshores. Macià adquirí la patent francesa el 1884 amb privilegi per a l'Estat espanyol i les colònies. D'altra banda, el 1894 i mitjançant el seu germà Antoni Macià, va registrar com a pròpies algunes variants de la patent original amb l'objectiu de no haver de pagar drets. Cal entendre que Francesc Macià es mantingués en l'anonimat atesa la seva condició de militar i la voluntat de fer obres "civils". Després d'alguns intents va renunciar i va fer ús de la patent Monier pagant els drets corresponents. El 1893 ja havia constituït la societat Batlle, Macià y Compañía per a la implantació del sistema Monier. La companyia s'establiria a Madrid i Saragossa. Una de les societats en comandita la va fer amb l'arquitecte Claudi Duran i Ventosa. A ells es deu el dipòsit d'aigua de Puigverd de Lleida. En altre moment, els drets d'explotació de

la patent passaren a l'empresa Lecanda, Macià y Compañía. Conjuntament amb el seu cunyat Pau Font de Rubinat crearen una societat importadora de ciment pòrtland.

LA TELEGRAFIA

Macià fou destinat a la secció telegràfica de l'exèrcit a Barcelona i també s'ocupà de la instal·lació d'un sistema de senyals òptics a la Seu d'Urgell. Com a polític tractà de les comunicacions telegràfiques amb la Val d'Aran, proposant un sistema de cables subterranis per assegurar-ne el funcionament.

LES CASERNES I INSTAL·LACIONS MILITARS

També es dedicà a la direcció d'edificis militars de nova planta o bé obres d'arranjament d'antigues construccions. Fou destinat a la Seu d'Urgell, on dirigí la construcció de pavellons per a oficials a la Ciutadella, a Tortosa per verificar les obres de la caserna o a Reus per fer-se càrrec de les obres del clavegueram de l'edifici militar. Fou el responsable màxim del manteniment de les obres militars de les demarcacions de Lleida i Tarragona. L'abril de 1907, en plena campanya electoral, fou destinat per sorpresa a Santoña per dirigir les obres del penal del Dueso que havia d'acollir els presoners de les guerres d'Àfrica. Una maniobra per allunyar-lo de la política i de Catalunya en ple Cas Macià.

ELS CANALS DE REC

El procés de transformació agrària havia fet proliferar la construcció de canals de rec, alguns dels quals es pretenien navegables. Macià participà activament en el canal d'Urgell i el d'Aragó. Els embassaments condicionaven cada cop més la disponibilitat d'aigua per al rec agrícola. En aquest context Macià va actuar com a intermediari entre "La Canadenca" i el Sindicat General de Regants del Canal d'Urgell. També col·laborà amb Ignasi Girona i Josep Zulueta en la idea de crear un banc agrícola també lligat al canal. Respecte al canal d'Aragó i Catalunya, Macià va concebre un nou traçat que esdevingué una de les seves grans aportacions tècniques. El projecte de canvi de conca permetia derivacions addicionals. En suport a la seva idea organitzà una campanya dins la junta de propietaris i demanà l'ajut d'Alfons XIII. Una de les primeres beneficiàries d'aquella obra fou la seva finca de Vallmanya. Com a polític sempre va defensar els beneficis d'aquella mena d'inversions.

LES LÍNIES DE FERROCARRIL

El seu únic i gran projecte en aquest apartat fou el tren de la Noguera Pallaresa. Un projecte nat el 1856 que pretenia unir Lleida amb Saint-Girons (Ariège) seguint el Segre i la Noguera Pallaresa. Després de cent anys, la línia no aniria més enllà de la Pobla de Segur. Macià s'hi dedicà intensament entre 1892 i 1914, fos com a enginyer militar o com a polític.

LES CARRETERES

El país s'anava dotant de noves i millors infraestructures comunicatives. Lleida i el Prepirineu havien estat especialment castigades en aquest sentit. Calia millorar la mobilitat de persones i serveis, i especialment afavorir la sortida de l'oli cap a la costa i facilitar l'accés als embassaments i obres de canals de rec. Macià proposà la millora de les comunicacions amb la Val d'Aran. Participà en els projectes de carreteres: de la Seu d'Urgell a Andorra, de Sort a Esterri d'Àneu, d'Esterri a Vielha o de Bellmunt del Priorat al Molar, entre moltes altres. També va aixecar els plànols que definien els límits territorials entre l'Estat espanyol, Andorra i França. Com a parlamentari, intervingué en el projecte del nou pla de carreteres.

XARXES D'AIGUA POTABLE I AIGÜES RESIDUALS

En aquella època proliferà la construcció de noves xarxes d'abastament d'aigua potable i també xarxes d'evacuació d'aigües residuals. El repte era millorar la higiene pública en prevenció de malalties i epidèmies. Macià projectà el sistema d'abastament d'aigua potable de les Borges Blanques i redactà el projecte de clavegueram de Vilanova i la Geltrú. Aquest darrer projecte, signat l'octubre de 1896, li havia estat encarregat per l'ajuntament mateix. Macià solucionà satisfactòriament els problemes derivats del poc pendent de la plana vilanovina que afavoria l'acumulació de sediments. Va preveure la instal·lació a cada derivació de la xarxa d'uns sifons automàtics que s'omplirien a poc a poc i descarregarien sobtadament tot provocant una onada d'aigua que arrossegaria els llots. Es tractava de dipòsits de neteja automàtica de capacitats entre els 500 i els 2.000 litres. El sistema d'evacuació de les aigües residuals diferia segons es tractés de la zona nord o dels barris propers a la platja. El projecte anava acompanyat d'un exhaustiu i documentat estudi preliminar de 124 pàgines que esdevenia un autèntic compendi higienista de l'època. Hi afegia càlculs del cost d'instal·lació i explotació, un complet estudi de l'evolució demogràfica i l'anàlisi dels talls geològics.

CLOENDA

La trajectòria i la figura de Francesc Macià presenten encara molts interrogants. El seu perfil de tècnic i enginyer militar, també. La discreció a què l'obligava la seva condició militar fa que, de ben segur, ens passin per alt obres i actuacions de Macià que, molt probablement, van ser signades per tercers. A la notorietat reconeguda del Macià activista, polític o president de la Generalitat, caldria afegir-hi també els mèrits indiscutibles com a enginyer. En aquest sentit, i com dèiem en iniciar, la complexitat de Macià adquireix encara més gruix; però ahora, també fa incrementar la nostra admiració. Tot plegat emfatitza la necessitat de seguir treballant en el seu coneixement. Idealista i pragmàtic, va desplegar una inherent vocació de servei públic. El reconeixement per la seva obra política, cal fer-lo extensiu també al camp tècnic, on Francesc Macià fou un pioner i un protagonista de primer ordre.

Gener del 2010

LA REPRESSIÓ FRANQUISTA

RESUM

Conferència pronunciada amb motiu de la presentació del llibre de Ramon Arnabat, Jesús Castillo i Daniel Sancho, *La repressió del primer franquisme a l'Alt Penedès, 1939-1948*, el dia 13 de desembre de 2009, al Saló de Plens del Consell Comarcal de l'Alt Penedès. L'autor aporta dades i elements per a la reflexió sobre la repressió franquista, amb algunes referències específiques al Penedès.

ABSTRACT

Lecture delivered on the occasion of the presentation of Ramon Arnabat's, Jesús Castillo's and Daniel Sancho's book, *La repressió del primer franquisme a l'Alt Penedès, 1939-1948* (*Repression of early Franco's regime in the Alt Penedès Area, 1939-1948*), on 13th December 2009 at the Assembly Hall of Consell Comarcal de l'Alt Penedès (Alt Penedès Area Council). The author provide data and elements to think about Franco's regime repression with some specific references to the Penedès Area.

El de la repressió és un tema força més complicat del que sembla. Lamentablement l'atenció s'ha centrat sobretot en els números, a comptar morts, que no és, ni de bon tros, el més important. Contra els càlculs oficials del franquisme, que donaven 72.344 víctimes de la repressió republicana, mentre que a la "nacional" només eren 57.662, les xifres actuals a què ha arribat la recerca donen uns 130.000 executats pel franquisme entre 1936 i 1945 –perquè cal tenir en compte que la repressió va ser especialment dura en els primers anys de la postguerra– i unes 38.500 víctimes de la repressió republicana. En línies generals, i fent una estimació molt prudent, es pot quantificar en uns 150.000 morts l'holocaust franquista, que vol dir unes cinc vegades les víctimes de les dictadures del Xile de Pinochet i dels militars argentins, sumades.

Estem molt lluny, però, d'haver completat l'estudi numèric de les víctimes, que té problemes invencibles. La gran majoria dels morts de la fase inicial no tenen res a veure amb judicis, sinó que es tracta d'assassinats incontrolats. I molts d'aquests no han estat inscrits als registres. La feina de trobar les evidències, als llibres del cementiri, per exemple, és molt complexa, i és segur que subestima les xifres reals, ja que ignora els que senzillament han estat enterrats al costat d'una carretera (segons Julián Casanova, "*únicamente 32 de las 2.578 víctimas de la represión en la ciudad de Zaragoza durante 1936 pasaron por consejos de guerra*").

A Catalunya els executats han estat uns 3.500, entre els quals els 78 de l'Alt Penedès que comptabilitza aquest llibre que avui presentem. Però aquesta xifra no té sentit si no recordem que hi ha hagut uns 480.000 fugitius del bàndol republicà que han pogut passar la frontera francesa en els primers mesos del 1939.

LA NATURALES DE LA REPRESSIÓ FRANQUISTA

Més important que la precisió quantitativa, que el nombre dels morts, és la seva naturalesa qualitativa, és a dir, la naturalesa de la violència. I aquest tema ha restat fins ara massa marginat. Diguem-ho clarament, per als revoltats la repressió no va ésser ni un càstig, ni una resposta a la violència dels altres, sinó, per una banda, una eina d'intimidació per impedir qualsevol resistència i, per altra, una depuració de l'entramat social de la república.

Pel que fa a la intimidació un dels seus aspectes essencials és el seu caràcter irracional i imprevisible, destinat a paraitzar per complet els contrincants. Aquesta mena de violència formava part del projecte mateix dels militars com un element constitutiu. En el seu projecte polític, Mola deia: *“La acción insurreccional ha de ser en extremo violenta para reducir lo antes posible al enemigo, que es fuerte y bien organizado”*. Un dels seus primers projectes de decret deia: *“Serán pasados por las armas, en trámite de juicio sumarísimo (...), cuantos se opongan al triunfo del expresado Movimiento salvador de España”*.⁽¹⁾ I això mateix ho va seguir mantenint en públic. Us menciono dos fragments de les seves xerrades per Radio Castilla de Burgos. El 31 de juliol de 1936 deia: *“Yo podría aprovechar nuestras circunstancias favorables para ofrecer una transacción a los enemigos; pero no quiero. Quiero derrotarlos para imponerles mi voluntad, y para aniquilarlos.”* El 28 de gener següent reblava: *“He dicho impondremos la paz... Este es el momento temido por nuestros enemigos (...). Tienen razón; están fuera de la ley”*.

Més al sud Queipo de Llano no teoritzava, però no es quedava curt en les mesures repressives, ja que ordenava que en cas de vaga o abandonament del servei, *“serán pasadas por las armas inmediatamente todas las personas que compongan la directiva del gremio y además un número igual de individuos de éste discrecionalmente elegidos”*. Queipo era potser el més sincer dels caps militars revoltats quan deia que l'alzamiento era un *“movimiento depurador del pueblo español”*.⁽²⁾

El que va passar després a Sevilla va ésser una repressió ferotge: més de tres mil executats en sis mesos. L'ABC de Sevilla deia el primer de novembre de 1936, en plena bogeria de sang: *“Repitamos ahora las palabras pronunciadas tantas veces por el ilustre general Queipo de Llano: del diccionario de España tienen que desaparecer las palabras perdón y amnistía”*.⁽³⁾ Per aquest mateix temps el Delegado de Orden Público a Sevilla deia: *“Aquí en treinta años no hay quien se mueva”*. Era l'objectiu lògic de la política intimidatòria (i en realitat van ésser gairebé quaranta i no trenta, els anys de paralització de qualsevol protesta o dissidència).

Estic parlant ara del terror oficial, per dir-ho així; del legítim i acceptat des de dalt. Però a aquest se suma des de molt aviat un terror salvatge i indiscriminat de baix on es barregen venjances personals, l'ambició per les terres i béns dels altres i tota mena de misèries. Com en el cas d'uns *señoritos* andalusos que van a la nit a demanar-li al guàrdia civil que guarda la presó que els doni uns presos rojos per divertir-se. És la primera etapa dels “paseos” i les “sacas”, en què la gent desapareix en una cuneta de carretera o a la tàpia d'un cementiri, en què hi ha actuacions individuals, totalment al marge de qualsevol llei, tribunal o norma. Com el cas d'un poble de Salamanca on el comte de Alba y Yeltes, Gonzalo de Aguilera, el mateix dia 18 de juliol *“hizo ponerse en fila india a los jornaleros de sus tierras, escogió a seis y los fusiló delante de los demás. Pour encourager les autres, ¿comprende?”* –li deia a un periodista estranger a qui li explicava les seves

grans fetes (el comte va acabar suïcidant-se, després d'haver mort alguns dels seus fills a la seva finca de Carrascal de Sanchiricones). Però aquest terror individual forma part del pla global i apareix amb la plena i total tolerància dels comandaments militars. Estudiant el cas concret d'Orense, s'arriba a la conclusió que, si bé la repressió "paralegal" dels passeigs i les "sacas" la practiquen individus particulars, molt sovint falangistes, no s'ha d'excloure la responsabilitat dels militars, que podien controlar la situació, si ho volien.⁽⁴⁾

El terror diguem-ne legal és, però, tan salvatge i irracional com aquest. Un terror que comença des de dalt de tot, amb el mateix Franco que signa amb indiferència els "enterados" de les execucions. Millán Astray ens explica com el Caudillo *"escuchaba atento e inmóvil el relato de cada sentencia"* que li llegia el tinent coronel jurídic Lorenzo Martínez Fuset. I decidia.⁽⁵⁾

Però no és solament la intimidació el que explica que la violència s'accepti i planifiqui. Hi ha un fet, per exemple, que ha estat assenyalat per un falangista notori com va ésser Laín Entralgo a les seves memòries, quan diu: *"Pero entre los otros (els republicans) siempre hubo alguna voz denunciadora. La voz que ni durante la guerra civil, ni después de ella, ha sonado públicamente en las filas 'nacionales'".* A la zona republicana hi ha un llibre nobilíssim, *Perill a la rereguarda*, de Peiró, on es denuncien els abusos que s'hi estan cometent (Peiró ho va pagar essent lliurat pels alemanys a Franco i afusellat per aquest, en negar-se a col·laborar amb els sindicats feixistes). La raó per la qual al bàndol feixista no hi havia denúncies és que per als franquistes la repressió era essencialment una tasca de depuració exercida contra una part corrompuda i malalta de la societat i, en conseqüència, no calia ni tan sols disculpar-se'n, com un metge no es disculpa quan ha d'amputar un braç per salvar la vida d'un malalt. De fet un sinistre psiquiatre militar, Antonio Vallejo Nájera, va fer una sèrie d'estudis als camps de concentració per demostrar que els rojos eren intel·ligències inferiors, individus degenerats propensos al crim. I sobretot les dones: les roges eren *"degeneradas, feas y bajas"*; el calendari de la Sección Femenina per a 1940, que reproduïx una fotografia de milicianes, els ha retocat els ulls per fer-los semblar sinistrament orientals. En contraposició a aquesta degeneració moral i intel·lectual estaven els models excelsos de la raça, que són d'una suprema bellesa (com el Caudillo, que és comparat a Azaña!).

LA REPRESSIÓ CALCULADA I PLANIFICADA

El que és realment important és entendre que aquesta funció de la repressió depuradora era un objectiu de l'aixecament, una part essencial del seu programa, i que estava perfectament calculada i preparada des d'abans; sobretot des de la gran por que havia significat el moviment revolucionari de 1934. Des d'aleshores les dretes estaven disposades a exterminar tots els elements dirigents de la societat republicana –polítics, sindicalistes, professionals, mestres...– per tal d'impedir que mai més no es pogués repetir un intent de transformació de la societat com el que havia volgut fer la república.

El cas de Carles Rahola ho pot il·lustrar. Rahola, que no havia exercit cap activitat política i, en conseqüència, no tenia responsabilitats de cap mena respecte de la guerra, es va voler quedar a Girona. Es va amagar de moment, però amics seus del nou règim li van dir que no corria cap perill, que els ho havia garantit el nou governador civil, Correa Veglison. El van detenir, però, i per bé que tothom va declarar en favor seu, hi va haver un testimoni acusatori que deia, falsament,

que parlava per la ràdio i feia propaganda separatista. L'informe policíac l'acusava que *"ha sentido siempre devoción por la literatura catalana"*, i afegia que, per bé que no se sabia que hagués pertangut a cap partit, se li suposaven simpaties per l'esquerra, que havia fet un matrimoni civil amb una dona no batejada i no havia batejat els fills –però s'havia casat canònicament el gener del 1938– i que, per astúcia, havia protegit i salvat un canonge amic seu i havia procurat *"no comprometerse en nada"*, la qual cosa, com veieu, és un crim evident.

Malgrat tots els testimonis exculpatoris va ésser acusat de *"rebelión militar"* i en particular d'ésser *"un separatista inteligente y, por tanto, más peligroso"*, que era la causa per la qual el condemnaven realment. Malgrat que el president del tribunal militar dissentís, se'l va condemnar a mort. La proposta de commutació de la pena que es va fer, i la petició d'indult del bisbe de Girona, van ésser desestimades; la sentència de mort va venir amb l'"enterado" de Franco i va ésser afusellat el dia 15 de març del 1939, deixant a la família una darrera carta on deia: *"no crec deixar cap enemic en aquesta terra, en la dolça Catalunya que he estimat tant, en aquesta Girona dels meus amors, ni tampoc fora d'ella"*.⁽⁶⁾

No entendriem bé el sistema repressiu franquista, però, si el pensem con un sistema de càstig contraposat al món del defora. Sánchez-Albornoz dirà: *"En materia de libertad, la cárcel y la calle se diferenciaban sólo en grado. España entera (...) era entonces una inmensa prisión."* La presó és vista com un sistema d'educació que havia d'ensenyar docilitat i facilitar la submissió a les regles que regien a fora. Sabem per les memòries dels reclusos a quins extrems de pressió eren sotmesos, molt en especial les dones, a les quals sovint s'arrabassaven els fills per tal d'educar-los convenientment, és a dir, d'acord amb les necessitats del sistema, de la mateixa manera que les juntes locals procuraven controlar l'educació dels fills dels presos als pobles, valent-se de la força que els donaven les ajudes econòmiques a les famílies.

A les presons es fan bateigs i casaments en massa, etc. No es tracta d'aconseguir la conversió, sinó de fixar el reflex que les regles del joc que se'ls imposen són una condició per mantenir-se fora de la presó. És una educació per sortir a una societat on els alliberats, igual que els que no han entrat a la presó, seran estretament vigilats per tot un seguir de mecanismes de control social. En especial els més pobres i els més dèbils. La presó forma part d'un sistema general repressiu que afecta no el conjunt dels espanyols, però sí el conjunt dels vençuts.

LA REPRESSIÓ SOBRE LES DONES

Un sistema que, a més, és especialment dur respecte de les dones. A les presons hi ha gran quantitat de dones que tenen com a delicte ser les mares o les dones de presos o d'exiliats o d'haver tingut una afiliació política, sense que importi que no hagin tingut responsabilitats ni, òbviament, no tinguin cap responsabilitat de guerra. A Madrid, a la presó de las Ventas, una de les primeres dones internades en entrar els franquistes és Dolores Arranz, una portera de seixanta-tres anys, malalta, que morirà poc després a la presó; la primera de moltes porteres que anirien a la presó i que fins i tot serien executades. Però hi ha casos com el d'Amparo Bayón, la dona del novel·lista Sender, que era d'una família burgesa de Zamora i mai no va tenir afiliació política, que va pagar per compte del seu marit, al qual no havien pogut agafar. Li van prendre la filla de vuit mesos i van acabar afusellant-la a ella. Manuela Letón era una vella que s'havia refugiat amb el seu ruquet

a Guadalajara; li van matar el ruquet, la van dur a la presó i va ésser acusada, per una delació del seu poble, “*de haber frito unos huevos a unos militares de la república*”, crim que va pagar amb una condemna de dotze anys i un dia. Encarnación Tagüña, de 19 anys, era germana d'un militar roig destacat, la van detenir el 6 de juliol del 1939 per la seva condició de germana, i va restar a la presó sense que la interroguessin ni li fessin saber per quina acusació estava allí, fins que la van deixar en llibertat, un cop es van rebre els informes favorables, el 13 d'abril de 1940, després de més de nou mesos de presó. Els casos de dones, mares, germanes, etc. dels que se'ls havien escapat que van a la presó són abundants.

I fora de la presó els espera el control social. Veiem, per exemple, el que passa a Cartagena amb el seu Patronato de Protección a la Mujer. Cartagena era una ciutat portuària i amb guarnició de marina que tenia teatres, cinemes, sales de ball i més de 50 bordells tolerats. Al règim no se li acut tancar els bordells, sinó que el que farà serà reeducar penalment les noies menors d'edat (a partir del moment que tenen la majoria ja poden dedicar-se tranquil·lament a la prostitució). Per això creen pavellons en què es tanquen les noies extraviades, gestionats per ordres com les “*adoratrices esclavas del santísimo sacramento y de la caridad*”, i el patronat emprèn una campanya de moralització de les noies menors d'edat amb la col·laboració d'un policia i amb visitadores que les vigilin. Les actuacions es poden fer per denúncies. Per exemple, una senyora ha sentit que una criada seva li deia a un lampista que “*había sido deshonrada por un novio militar*” i que volia anar a Alacant a viure una vida més alegre i amb menys vigilància que la de Cartagena. La senyora, que és de les Conferències de Sant Vicenç de Paül, es posa d'acord amb la mare de la noia i la fa tancar. Altres vegades és la policia la que treu confessions interrogant les noies. El problema és que la institució no té recursos –demanen que es posin impostos als balls i espectacles per finançar-se– i les adoratrius tot just poden tenir vuit noies retingudes, quan el patronat calcula que en podrien tancar cent. Investiguen les famílies, fins i tot políticament, però s'ocupen sobretot de les noies, en informes que els recreen que no els agrada treballar, que la casa està bruta, que no respecten els pares, que “*le gusta mucho la calle y va llamativa en el vestir*”, “*le gusta mucho ir a los bailes*”, “*loquilla rayana en al coquetería*”; vigilen si van a missa, “*la casa la tienen limpia pero no tienen ninguna estampa del señor ni de la virgen*”. Naturalment són totes noies de famílies pobres; no hi ha cap cas en què conductes semblants de noies de bona família siguin investigades.

Les intervencions tenen tres graus: protecció, acceptada per la noia; tutela, cedida per la família, i internament, en opinió del patronat i sense cap garantia jurídica, que pot durar tres anys i fins als vint-i-tres anys d'edat. En els dos estadis anteriors la vigilaven i podien obligar-la a deixar un treball, prohibir-li viure en una altra ciutat o impedir-li que es reintegrés a la família. I si fallaven, se les podia recloure, alimentades, uniformades i educades en tasques femenines i sobre tot religiosament per les monges, en una clausura total, que en algun cas acaba amb el suïcidi. Les embarassades perden el fill que va a parar a l'hospici i les incorregibles van a un psiquiàtric. Quan estiguin curades sortiran a treballar com a criades en cases conegudes, preferentment de militars, o a fer de modistes. I seguiran vigilades. Però com que guanyaven molt poc com a criades, no són rars els casos en què, en arribar a la majoria d'edat, quan ja no les poden controlar, segueixen el seu camí: “*ha cumplido la mayoría de edad y tiene el carnet de prostituta*”, diu un informe.⁽⁷⁾

L'estat mateix va assumir altres formes de control moral que s'exercia a través de l'internament i la reclusió. La Ley de Vagos y Maleantes, que era de l'època de la república, va sofrir el 1954 un agreujament que la va transformar en una mesura preventiva –és a dir, que podia aplicar-se en

alguns casos sense delictes provats – per utilitzar-la contra *“mendigos profesionales o los que vivan de la mendicidad, proxenetas, rufianes y homosexuales”*, que serien internats en camps de treball.

Conxita Mir, en un llibre que és una de les millors anàlisis de la vida a la Catalunya rural de la postguerra, ens mostra com es forma, en una comarca rural catalana, tota una xarxa de mecanismes de control social en què col·laboren l'administració de la justícia, l'església, que és l'eina de control que arriba més endins de la vida rural –els informes dels rectors són en moltes ocasions decisius–, i, convé no callar-ho, una part de la pròpia societat catalana que treu profit de la seva col·laboració, per tal de mantenir el que Conxita Mir anomena una societat intervinguda, on les finalitats polítiques, l'esforç per controlar i eliminar qualsevol forma de dissidència, es barregen amb el control de la moral de les capes populars per acabar *“agreuja la indefensió en què la derrota va deixar una part important de la població del país”*. *“Moltes de les actuacions judicials analitzades –conclou– permeten insistir en la línia de continuïtat que apareix entre la guerra oficial i una altra llarga guerra no declarada, sostinguda amb enconament contra un país sense territori, poblat arreu d'enemics, en opinió del vencedor.”*

LA REPRESSIÓ DINS I FORA DE LA PRESÓ

El sistema repressiu, a la presó i fora de la presó, servia per impedir la dissidència i per emprendre la gran tasca de la regeneració de la raça, després d'haver eliminat o reeducat tots els degenerats. Per aquesta fi l'autarquia, el tancament en una economia aïllada de l'exterior, era també prou útil. Qui ho ha vist millor que ningú –qui ha fet una imatge més encertada de la cultura de la repressió–, Michael Richards, conclou: *“En aïllar el país del món exterior, l'autarquia va facilitar el tractament d'una Espanya ‘malalta’ mitjançant un sistema de quarantena. Només admetent el caràcter patològic de l'enfocament que donava l'elit al ‘problema d'Espanya’ podem fer-nos una idea exacta del significat de l'autarquia, entesa com tota una cultura que ordenava el poder. L'autosuficiència, en el sentit de negació de tot diàleg polític, cultural i econòmic en relació al futur, va constituir un element essencial de la tasca de reconstrucció franquista.”*

Una de les formes d'ocultar el sentit polític de la repressió ha estat voler-lo situar en el context de la violència d'un i altre bàndol, com una resposta blava al terror roig. Aquest mite es desemmascara fàcilment examinant el cas d'aquelles províncies que votaven tradicionalment les dretes, on el moviment militar va triomfar des del primer moment i on, en conseqüència, no hi havia crims rojos als quals respondre. A Burgos, primera capital de la Cruzada, hi ha 1.660 víctimes documentades de repressió a la rereguarda, que fan pensar que el total deu ser d'uns 2.500. Dels documentats més d'un 70 per cent responen a les categories: camperols, jornalers i treballadors qualificats.⁽⁸⁾ A Segòvia, on mai no havia passat res, hi ha 358 morts documentades, de les quals més de 200 són execucions il·legals, sense judici ni garantia.⁽⁹⁾

Hi ha poblacions que havien restat inicialment a la zona republicana, però on no hi havia hagut cap violència roja. No hi fa res. El cas de Zafra és eloqüent: fins al 7 d'agost del 1936, en què va entrar a Zafra la columna de Castejón, no hi havia hagut ni un sol mort de dretes a la població. *“Pero a partir de ese fatídico 7 de agosto la ciudad vivió una orgía de sangre que conmocionó a todo el vecindario. Cerca de dos centenares de personas, de ideas republicanas e izquierdistas, murieron asesinados por pelotones de fusilamiento, primero formados por militares del Ejército*

de África y luego integrados por los propios fascistas locales. La mayoría cayó este mismo año 1936, pero hubo asesinatos también durante los años siguientes y, una vez finalizada la guerra, se siguió fusilando". La conclusió diu: "En Zafra no hubo guerra; sólo represión y violencia. La guerra, como en otros lugares de Extremadura y de España, sólo fue la excusa para exterminar a los ideológicamente contrarios."⁽¹⁰⁾

Francisco Partaloa era fiscal del Tribunal Suprem de Madrid el 1936. Desenganyat en veure el desordre i la mortaldat dels primers moments a Madrid, va fugir a França per evitar que el matessin a la zona roja. Com que era amic personal de Queipo, va tornar a l'Espanya feixista a través de Gibraltar. Aquest home, que havia vist la repressió a les dues bandes, li deia a Ronald Fraser: *"Que quede bien claro: tuve la oportunidad de ser testigo de la represión en ambas zonas. En la nacionalista era planificada, metódica, fría. Como no se fiaban de la gente, las autoridades imponían su voluntad por medio del terror. Para ello cometieron atrocidades. En la zona del Frente Popular también se cometieron atrocidades. En eso ambas zonas se parecían, pero la diferencia reside en que en la zona republicana los crímenes los perpetró una gente apasionada, no las autoridades. Estas trataban siempre de impedirlos. La ayuda que me prestaron para que escapara no es más que un caso entre muchos. No fue así en la zona nacionalista. Allí fusilaron a más gente, estaba organizado científicamente..."*⁽¹¹⁾

Les notícies del que passava a l'Espanya franquista es van difondre aviat pel món. Coneixem els informes d'un corresponsal de la Reuter que estava al bàndol de Franco, que, passant per Hendaya, li dóna al cònsol anglès i que aquest transmet al seu ministre, Eden, el 5 de desembre de 1936: *"Les execucions són generals. A penes si es fan presoners en el combat (...). En la captura de Toledo els moros van acabar amb els ferits als hospitals amb bombes de mà. Dos mil 'rojos' van ésser afusellats en els primers cinc dies, i es diu que 2.000 o 3.000 han estat afusellats a Sevilla i Valladolid."*⁽¹²⁾

Pel juliol del 1939 Ciano viatja a Espanya i arriba a Barcelona amb una petita flota. Dels presoners dirà que *"no són presoners de guerra sinó esclaus de guerra"* i senyalarà que encara s'afusella en grans nombres *"només a Madrid, entre 200 i 250 al dia, a Barcelona, 150, a Sevilla, una ciutat que mai no va estar en mans dels rojos, 80"*.⁽¹³⁾

LA REPRESSIÓ A CATALUNYA

Parlem, però, específicament de la repressió a Catalunya, un fenomen al qual es dedica aquest llibre sobre l'Alt Penedès que hem vingut a presentar. Ja he dit que les xifres dels morts, deixant de banda els que van morir a les presons per fam i malaltia, és d'uns 3.500 executats, entre els quals hi ha els 78 de l'Alt Penedès que es recullen en aquest llibre. Però aquesta dada s'ha d'interpretar amb molta cura, com tractaré de raonar seguidament. Els morts són, per altra banda, tan sols una petita part d'una amplíssima repressió d'empresonaments, camps de concentració, treballs forçats, depuracions i exaccions econòmiques, que s'estudia també en aquest volum, però jo voldria parlar sobretot de les execucions.

Val la pena que anem més enllà de les xifres globals i fem l'esforç de recuperar les persones que hi ha al darrere, com es fa aquí, en aquest excel·lent estudi, poble a poble i nom a nom.

Algunes de les pàgines més reveladores i emotives d'aquest llibre són aquelles en què se'ns explica la història personal d'alguns dels executats al Camp de la Bota, que mostren la desproporció brutal que hi havia entre les seves possibles culpes i el càstig que van rebre. La qual cosa ens invita a tornar a les xifres.

Són pocs o molts, en proporció al que va passar a altres zones de l'Estat, aquests 3.500 executats? La resposta és que representen una càrrega repressiva brutal, si tenim en compte que tots aquells que tenien alguna responsabilitat política seriosa i podien témer que se'ls castigés havien pogut passar a França, on van refugiar-se centenars de milers de fugitius. D'haver-se produït, com va ser possible, el tancament de la frontera per les tropes franquistes, la quantitat d'execucions que s'haurien produït a Catalunya hauria estat esfereïdora.

La major part dels que van ser executats aquí eren homes que pensaven que no tenien res a témer, com va passar amb Carles Rahola. Ho podem veure examinant el que passa als pobles. A Manlleu, per exemple, una població que tenia 6.725 habitants, la repressió franquista porta a unes 126 causes, que es refereixen sobretot a gent de 30 a 45 anys, en la seva major part treballadors industrials. Cal tenir en compte que en un lloc com Manlleu, no gaire lluny de la frontera francesa, els joves i tota la gent que pogués pensar que estava compromesa ja havia fugit i que, per això, els processos afecten els que, sabent-se o creient-se innocents, han decidit quedar-se. És el que passa amb l'alcalde, Josep Lladó i Quintana, un home d'origen humil que havia dedicat la seva vida a la causa del cooperativisme, i que, en apropar-se els exèrcits de Franco, pensava que no tenia res a témer i es preparava per rendir comptes del que havia fet, quan una monja, la directora de l'Hospital de Manlleu, el va convèncer per tal que fugís. Va haver de viure amagat durant uns deu anys a Barcelona, fins que va poder marxar a l'exili.⁽¹⁴⁾ Les sentències donen a Manlleu 31 penes de mort i 62 de presó, contra 5 absolucions i 2 sobreseïments. Dels condemnats a mort, vuit van veure la condemna commutada per penes de presó, però vint-i-tres van ser afusellats.

La gent condemnada ha estat en la major part dels casos denunciada per falangistes de classe mitjana-baixa, no hi ha denúncies dels fabricants. Les condemnes es basen molt sovint en rumors, sense cap verificació. Als textos de les denúncies, hi trobem afirmacions com aquesta: *"por rumores sabe que era el culpable de la muerte de 19 personas asesinadas"*. Un altre diu *"según rumores que no hemos podido comprobar, pero bastante dignos de crédito"* (p. 130). En un cas concret Antoni Tejedor serà executat perquè el seu denunciador diu *"según rumores fidedignos presenció el asesinato del jefe de requetés de esta localidad"* (130).

Parlant dels pobles del Collsacabra, on tots els que podien tenir motius per témer havien fugit, la repressió –hi ha pobles com l'Esquirol, amb una població d'uns 2.000 habitants, on s'afusellaren 10 persones el juliol del 1940– és clarament el fruit de la iniciativa dels falangistes locals.⁽¹⁵⁾ També entre les històries personals que s'expliquen en aquest volum hi ha les d'alguns que es van presentar espontàniament a les autoritats per tal de regularitzar la seva situació, com se'ls havia indicat que fessin, i van acabar executats al Camp de la Bota.

Pensem, però, en quina ha estat la causa que va permetre d'evitar que les víctimes de la repressió no fossin moltes més a Catalunya. Pel març del 1938 les tropes franquistes manades per Solchaga arribaven als Pirineus i a principis d'abril Lleida queia davant Yagüe, que considerava necessari ocupar la frontera per tal d'aïllar Catalunya de França. Però l'òptima situació en què

trobava l'exèrcit revoltat no va ser aprofitada per tal de realitzar una operació que podia haver ajudat a un acabament més ràpid de la guerra, com ho reconeixia el mateix Franco, que li va dir a Philby, en una entrevista feta a començaments de març del 1938, que la clausura de la frontera franco-catalana “*aceleraría rápidamente el triunfo de nuestras armas*”.⁽¹⁶⁾

Per què, doncs, no es va aprofitar aquesta possibilitat, que hauria comportat una terrible massacre pels republicans catalans atrapats pels exèrcits franquistes en una bossa sense més escapatòria que el mar, pel qual difícilment haurien pogut sortir les 480.000 persones que es van refugiar després a França?

Sempre s'havia dit que Franco s'havia abstingut de tancar la frontera per evitar que els francesos es sentissin temptats a intervenir. Hauria estat, doncs, l'amenaça d'una invasió de les tropes franceses o d'un ajut d'aquestes a la Generalitat de Catalunya el que hauria dut Franco a descartar l'ocupació de la frontera al llarg de l'any 1938, quan havia de decidir l'estratègia de les noves campanyes.

Ho temien també els seus aliats de l'Eix. El 19 de març del 1938, és a dir en les mateixes dates en què Franco havia de prendre la decisió d'ocupar la frontera, Mussolini li diu a Claretta Petacci, la seva amant, que transcriu al seu diari les converses que mantenia amb el dictador: “*Ciano ha portat telegrames importants. A Espanya les coses van molt bé. Però hi ha un nou punt negre a l'horitzó que podria causar un desastre irreparable: França vol entrar a Catalunya. Perquè diu que si Alemanya ha pres Àustria* –era pels temps de l'Anschluss, de la integració d'Àustria al Reich nazi–, *ells poden prendre Catalunya*”.⁽¹⁷⁾

Recentment, però, Ángel Viñas ha desmentit aquesta hipòtesi del temor a la intervenció francesa, mostrant que el Comitè Permanent per a la Defensa Nacional francès havia descartat qualsevol forma d'intervenció i que el que havia fet era prendre mesures per reforçar la seguretat al sud, en previsió d'una entrada en massa de refugiats republicans. El govern franquista, que havia pressionat en aquest sentit sobre un personatge com Pétain, sabia perfectament que els francesos havien decidit de mantenir-se en els límits de la política de no-intervenció i que, en conseqüència, no hi havia res a témer.⁽¹⁸⁾ A la qual cosa s'ha d'afegir que a començaments d'abril de 1938 es produïa a França la caiguda del govern Blum, succeït en el poder per Daladier, molt més favorable a una entesa amb els franquistes.

Si no hi havia cap temor a una intervenció francesa, resulta més complicat explicar-se per què Franco li va donar a Yagüe el 4 d'abril del 1938 l'ordre d'aturar-se a Lleida, renunciant a una ràpida conquesta de Barcelona –el que sí que va fer, el dia següent, és revocar l'estatut de Catalunya–, i per què dues setmanes més tard iniciava l'atac cap a València.

La clau per entendre la forma de fer la guerra de Franco ens la va donar, en un llibre poc conegut, una persona tan propera al Caudillo com era Millán Astray, el legionari mutilat que va cridar a Salamanca el “muera” a la intel·ligència i als intel·lectuals. Millán Astray ens diu que Franco no ha tingut mai interès en l'ocupació del territori. “*Para Franco el objetivo principal siempre fue el enemigo, buscando el batirlo, destruirlo o rendirlo*”.⁽¹⁹⁾ És a dir, que no li interessava guanyar ràpidament terreny a l'enemic, sinó assegurar-se que en el seu avenç l'aniquilava físicament. Això ho ha confirmat el mateix Franco en parlar amb l'ambaixador italià Cantalupo,

al qual ha explicat que ell vol fer la guerra lentament i que l'ocupació de territori no és la seva finalitat, sinó només un mitjà. Afegiu a això l'interès, aquest no confessat, de Franco per assegurar el seu predomini personal sobre els seus companys militars, que seria clarament afavorit per una guerra llarga, sense importar-li que aquesta lentitud deliberada estigués desesperant el seus aliats alemanys i italians. En el cas de Mussolini, Claretta Petacci ens explica la constant exasperació del Duce davant la lentitud amb què es desenvolupa la guerra d'Espanya, que arriba a fer-lo exclamar que "*Franco és un idiota*".

Viñas es planteja al llibre on ha estudiat aquestes qüestions la responsabilitat de Franco per haver perllongat un any més una guerra que podia haver-se acabat molt abans si hagués eliminat el focus de resistència de Catalunya a la primavera del 1938, com ho va poder fer. El gran nombre de morts, republicans i franquistes, que van ser conseqüència d'aquesta decisió, conclou, cau sobre el Caudillo. Però, del nostre punt de vista, aquesta decisió va ser el que va fer possible que centenars de milers de fugitius catalans poguessin travessar la frontera francesa en els primers mesos del 1939 i que els responsables polítics del govern de Catalunya salvessin la vida. Les dues víctimes més importants, Companys i Peiró, van ser capturats posteriorment a França i lliurats pels alemanys. Pensant en la sort que va córrer una persona com Carles Rahola, voleu dir-me què hauria passat, no solament amb la totalitat dels polítics catalans d'esquerra, sinó amb intel·lectuals com Pompeu Fabra o Rovira i Virgili, per citar-ne només un parell dels molts que van fugir? La decisió de Franco de no tancar la frontera francesa i de perllongar la guerra va ser vital per a la supervivència de Catalunya.

Però és ara, des d'aquesta nova perspectiva, que podem demanar-nos com cal jutjar una repressió que va fer 3.500 executats en una societat d'on eren absents tots els que havien tingut alguna responsabilitat política, militar o fins i tot cultural en la trajectòria de la Catalunya autònoma i en la guerra civil. I la resposta és que va ser una repressió excessiva i salvatge, que es va acarnissar amb víctimes innocents per tal com el que al franquisme li importava no era castigar culpes, sinó que el que necessitava era assentar el seu domini sobre la base d'un terror que anul·lés qualsevol temptació de resistència o de discrepància. Li calia sang, i va vessar la de pagesos, treballadors i ciutadans comuns, com la major part dels que trobareu a les llistes d'aquesta galeria de les víctimes de l'Alt Penedès.

NOTES

- (1) Segons documents publicats a José del CASTILLO y Santiago ÁLVAREZ, *Barcelona, objetivo cubierto*, Barcelona, Timón, 1958.
- (2) *Bandos y órdenes dictados por el Excmo. Señor D. Gonzalo Queipo de Llano y Sierra*, Sevilla, Imprenta Municipal, 1937. Sobre la repressió a Sevilla, Antonio BAHAMONDE, *Un año con Queipo. Memorias de un nacionalista*, Barcelona, Ediciones Españolas, 1938; Francisco GONZÁLEZ RUIZ, *Yo he creído en Franco. Proceso de una gran desilusión*, segona edició corregida i augmentada, Barcelona, Publicacions Antifeixistes de Catalunya, 1938; Jean ALLOUCHERIE, *Noches de Sevilla. Un mes entre los rebeldes*, Barcelona-Madrid, Ediciones Europa-América, s.a.; José María VALERA, *Rebelión en Sevilla. Memorias de su gobernador rebelde*, Sevilla, Ayuntamiento, 1982; A. BRAJOS, L. ÁLVAREZ-REY i F. ESPINOSA, *Sevilla 36: sublevación fascista y represión*, Brenes, Muñoz Moya y Montraveta, 1990.
- (3) Citat per Espinosa a A. BRAJOS et al., *Sevilla, 36: sublevación fascista y represión*, Brenes, Muñoz Moya y Montraveta, 1990, p. 241.
- (4) Julio PRADA RODRÍGUEZ, *De la agitación republicana a la represión franquista. Ourense, 1934-1939*, Barcelona, Ariel, 2006.

- (5) General MILLÁN ASTRAY, *Franco el Caudillo*, Salamanca, Quero y Simón, 1939, p. 61.
- (6) Josep BENET, *Carles Rahola, afusellat*, Barcelona, Empúries, 1999.
- (7) Pedro M. EGEA, "La moral femenina durante el primer franquismo: el Patronato de Protección a la Mujer en Cartagena", a *Anales de Historia Contemporánea*, 16 (2000), pp. 431-451.
- (8) Luis CASTRO, *Capital de la Cruzada. Burgos durante la Guerra Civil*, Barcelona, Crítica, 2006, pp. 250-253.
- (9) Santiago VEGA SOMBRÍA, *De la esperanza a la persecución: la represión franquista en la provincia de Segovia*, Barcelona, Crítica, 2005.
- (10) José María IAMA, "Zafra, 1936: la guerra inexistente", a *Actas de las V Jornadas de Historia en Llerena*, Llerena, Sociedad Extremeña de Historia, 2004, pp. 129-139.
- (11) Ronald FRASSER, *Recuérdalo tú, y recuérdalo a otros: historia oral de la Guerra Civil Española*, Barcelona, Crítica, 2007, p. 377.
- (12) *British documents on Foreign Affairs*, II, série F, Europa 1919-1939, vol. 27, "Spain july 1936-january 1940", s.l., University Publications of America, 1993, p. 64.
- (13) Textos de les memòries citats a Ray MOSELEY, *El conde Ciano. La sombra de Mussolini*, Madrid, Temas de Hoy, 2001, pp. 73-74.
- (14) Josep CASANOVAS I PRAT, *Josep Lladó i Quintana*, Valls, Cossetània, 2005.
- (15) Jaume CROSAS CASADESÚS, *Guerra i repressió al Collsacabra, 1936-1943 (Pruit-Rupit-Tavertet)*, Santa Coloma de Gramenet, Grupo de historia José Berruezo, 2004.
- (16) Ángel VIÑAS, *El honor de la república*, Barcelona, Crítica, 2009, p. 352.
- (17) Claretta PETACCI, *Io, donna del Duce. Diari 1932-1938*, Milà, Rizzoli, 2009, p. 254.
- (18) Á. VIÑAS, *El honor de la república*, pp. 353-363 i apèndix documental.
- (19) General MILLÁN ASTRAY, *Franco el Caudillo*, Salamanca, Quero y Simón, 1939, p. 32.

MAGÍ RALLÉ I SANS. L'ESCOLA REPUBLICANA A VILAFRANCA DEL PENEDÈS

RESUM

La història que volem rescatar en les pàgines que segueixen és solament un exemple, dels milers i milers que hi va haver per tot el país des dels anys 20 fins al 1939, que il·lustren l'esforç diari de molts treballadors que van lluitar per millorar les seves condicions de vida, i les dels seus fills, en un medi que condemnava la classe obrera a la submissió, a la ignorància i a l'explotació sistemàtica per part de les classes dirigents. Una lluita que, fins que va esclatar la guerra, solament esporàdicament va desenvolupar-se amb les armes a la mà, i en canvi diàriament es manifestava en forma de reivindicació pacífica a favor de millorar les condicions de treball, els salaris, les assegurances d'accident i jubilació i, sobretot, per damunt de qualsevol altra, la d'aconseguir escoles públiques de qualitat, amb mestres ben retribuïts i on s'ensenyés a la mainada segons mètodes racionals i científics, per aconseguir d'aquests infants la contribució a la millora general del país.

ABSTRACT

The part of history we would like to retrieve on the pages to follow is just an example among the thousands there were countrywide from the 1920's and up to 1939. These depict the daily effort of many workers who fought to improve their life standards, and those of their children, within a society led by the ruling classes which condemned the working class to submission, ignorance and systematic exploitation. This was a kind of fight that, up to the start of the war, only sporadically involved the use of guns and it revealed itself everyday as a peaceful vindication of improving working conditions, wages, accident insurances and pensions and, especially, more than anything else, of obtaining quality state schools where teachers were well rewarded and children were taught according to rational and scientific methods in order that such children contributed to the general improvement of the country.

CATALUNYA, FÀBRICA DEL PENSAMENT LLIBERTARI. EL CAS DE MAGÍ RALLÉ

Magí Rallé i Sans va néixer el 9 d'abril de 1893 al Vendrell, fill de Joan i de Rita, treballadors. Tenia un germà bessó de nom Joaquim. Es va casar amb Josefa Pedrola i Pedrola, natural de Miravet d'Ebre, que era onze anys més jove que ell. Van tenir quatre fills: Artur, Josep, Ramona i Ramon. L'any 1930 vivien al carrer Oriol de Vilafranca del Penedès, però abans havien residit en altres poblacions com ara la Granada. Rallé va desenvolupar durant bona part de la seva vida l'ofici d'empleat en companyies elèctriques de diferents poblacions catalanes, entre altres Vilafran-

ca del Penedès, on va transcórrer la major part de la seva vida professional. El sector oferia bones perspectives per a treballadors especialitzats com era el cas de Magí Rallé, qui durant els anys de la República contribuï a crear la Cooperativa Popular Elèctrica del Penedès, establerta al número 30 de la rambla Pi i Margall (actualment rambla de Sant Francesc).

Els seus anys de formació van coincidir amb l'aparició a Catalunya dels primers intents de bastir, entre 1901 i 1906, una estructura d'escoles laiques i igualitàries per part del pedagog Francesc Ferrer i Guàrdia. El món obrer català, que ja havia impulsat escoles populars allà on no arribaven les escoles locals i religioses, va rebre amb esperança aquesta xarxa primerenca d'estudis adreçats a fer realitat la idea llibertària que aleshores posseïa bona part del proletariat autòcton. Rallé s'afilià de jove al sindicat de Llum i Força i presidí la unió de sindicats locals entre 1930 i 1931, que s'integraria dins la CNT.

No l'hem de considerar, però, com un anarquista pur, ferreny. No, per ell el sindicalisme era la principal eina de lluita proletària a falta d'un sistema democràtic autèntic. I la CNT era la principal força dels treballadors catalans. Però més endavant, durant la República, el veurem, circumstancialment, a la vora tant d'ERC com del Centre Federal Republicà.

Família Rallé-Pedrola.

SEGONA REPÚBLICA. LA LLUITA PEL DRET A L'ENSENYAMENT

El 14 d'abril de 1931, com a resultat d'unes eleccions municipals a nivell estatal, els partits no implicats amb la monarquia d'Alfons XIII proclamaven la República i formaven un govern provisional a l'espera de convocar eleccions constituents. La victòria dels partits republicans no fou tan folgada com haguessin desitjat i això va donar lloc a una divisió del país entre favorables i contraris al nou règim que desembocaria cinc anys més tard en una guerra civil y en una llarga dictadura militar. Malgrat tot, aprofitant el clima de llibertats i respecte a la democràcia, es van emprendre importants reformes polítiques, una de les principals, l'extensió de l'ensenyament per tot el país, la creació d'un cos de mestres i professors per dotar les noves escoles i instituts que van anar sorgint com per generació espontània. Es va apoderar de la població una febre per la instrucció i la cultura, instruments indispensables per treure el poble del subdesenvolupament, i per promoure el creixement econòmic, la justícia social i l'avenç de la ciència.

Mentrestant, al microcosmos penedesenc, aprofitant la llibertat de premsa, cada formació política organitzava les seves estratègies de difusió ideològica dins d'una societat on anirà creixent la importància dels mitjans massius de difusió. Potser podem considerar com a sorpresa trobar escrits de Magí Rallé a les pàgines de la revista *Abril*, òrgan oficial de l'ERC, partit creat poc abans de les eleccions de 1931, que en aquell temps buscava formar una base àmplia d'electors, malgrat que això significués adoptar posicions polítiques heterogènies (i línies d'actuació erràtiques). L'Esquerra havia obtingut molt bons resultats arreu de Catalunya –a Vilafranca obtingué la majoria– i es presentava, a nivell estatal, com una força poderosa capaç de guiar el camí cap a la recuperació de l'autonomia política del Principat. Però si volia mantenir aquesta base social imprescindible, calia obrir-se cap als cercles sindicalistes. Els “faistes” (militants de la Federació Anarquista Ibèrica) eren partidaris de la no col·laboració amb els partits burgesos de la República, i anar de cara a la revolució, per tots els mitjans. Els anomenats “trentistes” (per un manifest signat per trenta militants de la CNT) eren partidaris d'una via gradualista per anar preparant els treballadors per viure en una societat igualitària. Eren partidaris de la col·laboració amb els partits republicans. Doncs bé, Rallé simpatitzava i col·laborava amb aquests últims. Consta que fou amic personal d'Àngel Pestanya, líder “trentista”. Rallé també publicà alguns articles al setmanari *Fructidor*, òrgan dels republicans federalistes.

Així doncs, el 18 de juliol de 1931, en aquesta darrera publicació, apareix una crítica de Rallé al projecte de colònies escolars, que l'Ajuntament pretenia finançar comptant amb la col·laboració de l'Església i amb la caritat de les persones més riques. L'articulista argumenta que els diners han de procedir d'impostos progressius, i no de la caritat cristiana.

Uns sis mesos més tard, a la revista *Abril*, Rallé donava notícia de les recentment inaugurades escoles nacionals graduades, per a les quals anunciava la creació d'un Consell Escolar que sens dubte havia d'estar regit pels obrers, perquè treballadors eren els pares de la immensa majoria d'alumnes que hi concorrien. Aquest consell, segons anunciaven les lleis i els reglaments, tindria importants atribucions directives. En el seu escrit resumia el pensament de Joaquim Costa, el qual *“fiava el futur de la dignificació dels homes i de la col·lectivitat d'Ibèria, en un pla que tenia com a punt de partida les aules d'ensenyament primari, en la instrucció i preparació dels menuts amb mètodes adequats i construïts en vista a incorporar-los a un nivell de cultura que els permetés superar-se i capacitar-se per complir la missió social com a homes de futur”*.

La prova fefaent que demostra l'adscripció de Magí Rallé a la facció més progressiva i moderada del sindicalisme català, la tenim el dimecres 30 de març de 1932, data en què es va celebrar el míting –o conferència, com recull *La Vanguardia* del dia 2 d'abril– al Teatre Principal de Vilafranca del Penedès amb la participació d'Àngel Pestaña i del mateix Rallé, que aleshores era el president del sindicat local, segons ens informa la mateixa publicació. De les paraules del mític sindicalista lleonès diu que *“presentó a los sindicatos como arma para la revolución social, sosteniendo, empero, que entre la derrota del capitalismo y la implantación comunista ha de adoptarse un término medio, y que trabajador es, tanto como el que cava la tierra y el que cepilla la madera, el obrero de la mente, y que la lucha ha de entablarse entre los que producen y los que de ninguna suerte laboran”*. Va acabar citant Aristòfanes: *“Soy esclavo, pero también me preocupa la suerte de mi patria”*. Pestaña traçava la necessària col·laboració entre obrers i intel·lectuals per fer triomfar la nova societat, alhora que la implicació dels treballadors en la consolidació de la República com a estadi intermedi.

Comitè Escolar i Local.

Hem vist el Rallé més combatiu en el paper de cap sindical vilafranquí, però els seus màxims esforços seguien centrant-se en la instrucció dels infants. En aquests temps es van celebrar les eleccions al Consell Escolar, del qual formà part. De seguida, el 24 d'abril de 1932, trobem les primeres topades amb la resta d'implicats en l'ensenyament, que són els mestres i el Consell Local de Primer Ensenyament, format per mestres, pares i ajuntament. Una de les iniciatives del Consell Escolar de les Escoles Graduades durant l'acció de Rallé va ser la promoció de les colònies escolars adreçades als alumnes de totes les escoles vilafranquines, públiques i privades, amb l'objectiu, segons deia un anunci, de promoure *"l'equitat i envers la regeneració de la nostra raça, que pujarà cada dia més sana i forta"*. Més endavant, la iniciativa va ser obertament imitada pels pares de les escoles privades, que volgueren separar les seves colònies de les dels fills dels obrers.

Durant el mes de juny de 1932 es presentà l'Acció Protectora Escolar promoguda des del Consell Escolar, per recaptar fons per ampliar les possibilitats pedagògiques de les Escoles Graduades (millorar serveis, material escolar, cursets, espectacles recreatius, etc.). La subscripció era voluntària, així com les quantitats compromeses per cada família, i es feia perquè sovint els pressupostos estatals no arribaven a cobrir totes les necessitats de la docència. Magí Rallé, que vivia al carrer Duc de la Victòria i tenia els seus quatre fills en edat escolar, va subscriure la quantitat de tres pessetes mensuals en favor de la Protectora, però deixà de contribuir-hi quan l'any 1933 deixà el Consell Escolar. Com veiem, l'aplicació de l'ensenyament públic a Vilafranca va comptar amb nombrosos entrebancs fruit de la falta de mitjans i de les diferents perspectives que els individus

aplicaven sobre un dret cívic acabat de conquerir. La mentalitat classista a la nova escola sovint era fomentada pels mateixos que haurien hagut de fer d'ella un instrument contra la discriminació. És per això que reaccionaven Rallé i altres pares conscients pressionant contra els càstigs físics, la influència religiosa a les aules i els mètodes antics d'aprenentatge. Les tècniques pedagògiques més modernes els avalaven.

Malgrat alguns escrits gairebé filosòfics on Rallé defensava la tasca d'escola i mestres vers l'ideal humanitzant proclamat des de la República (laica, única, gratuïta i obligatòria), deixant de banda les disputes localistes, la realitat era tota una altra: la batalla per l'orientació que havia de tenir l'escola pública de Vilafranca fou molt dura entre els estaments creats per a la seva promoció. El 3 d'octubre el regidor Lluís Mestre, president del Consell Local de Primera Ensenyança, rep l'escrit de denúncia contra la seva representació que els vocals del Consell Escolar Magí Rallé i Ricard Esteve van adreçar al Consell Provincial de Primera Ensenyança de Barcelona per les dificultats que Mestre havia oposat a l'acció dels segons dins l'Escola. Aquests tampoc comptaven amb el suport del seu president (del Consell Escolar) Ricard Guasch, el qual, en companyia de l'alcalde Josep Masachs, anà personalment a Barcelona per defensar la gestió de Mestre i expressar a Manuel Rueda, president del Consell Provincial, la seva protesta per l'escrit de Rallé i d'Esteve.

En el centre de la polèmica hi hagué el nomenament, per part del Consell Local, d'una nova directora de les Escoles Graduades, Trinitat Rius. El novembre de 1932 Magí Rallé deixà el càrrec al Consell Escolar per considerar "sabotejada" la seva labor per part "*d'enemics encoberts, resistències de mestres, regateig moral i material d'homes i d'organismes en els quals hi confiava*", així com també per una situació econòmica que amb prou feines permetia fer classes. Considera la nova directora "desafecta" a la República, en canvi defensa l'acció de l'anterior, Teresa Prat, qui, insinua, va ser defenestrada per l'acció de l'alcalde Masachs i altres prohoms.

El resultat d'aquest enfrontament va ser que el Consell Provincial acordà declarar en suspens l'actuació del Consell Escolar de Vilafranca, sens dubte per les denúncies de Rallé i d'Esteve. Aquest afer provocà la dimissió de Lluís Mestre, representant de l'Ajuntament al Consell Local, i la seva substitució per Salvador Armendares, també regidor. El mes de desembre de 1932 el Consell Provincial recomanà la fusió dels dos consells "*a fi de fer una feina més efectiva i evitar d'aquesta manera certes incompatibilitats*". A la junta del nou Consell Local, presidida per Jaume Guitart, reapareix Magí Rallé com a representant dels pares, el qual prega que durant els festivals infantils s'aprofiti per projectar pel·lícules de caire instructiu. Com es pot col·legir fins ara, un dels problemes que tenien les escoles republicanes era el fet d'haver heretat un cos docent de la dictadura de Primo de Rivera escàs i amb poca vocació per implementar noves estratègies didàctiques. Això es va anar superant, a Catalunya, per l'habilitació de places de mestres, per l'acció de l'Escola Normal de Mestres i d'altres institucions dedicades a la formació pedagògica.

En els mesos següents la revista *Abril* considera guanyada la batalla per la implantació de les Escoles Graduades, en canvi alguns com Rallé denunciaven encara la presència del catolicisme a les aules i a les excursions, i també la pervivència de càstigs físics i vexacions verbals per part d'alguns mestres.

Definitivament, el 19 d'agost de 1933 es desvinculà del Consell Escolar per discrepàncies amb el seu president, Jaume Guitart, i altres membres del Consell. Des de les pàgines de *Fructidor*

va denunciar el “*divorci entre els treballadors de la intel·ligència i els treballadors de l'esforç*” per posar de manifest la poca sintonia que hi havia entre els pares dels alumnes i alguns mestres que es consideraven l'elit intel·lectual.

Arran del pronunciament del president Companys a favor de la República Federal el 6 d'octubre de 1934, Magí Rallé, de qui no hem pogut constatar una implicació directa en els fets a Vilafranca, va ser detingut, processat –juntament amb altres seixanta-nou persones– i condemnat a presó. Descontrolat en plena reacció dretana, el mestre Francesc Argemí es dedicava a maltractar els alumnes i a proferir crits contra el règim democràtic. D'altra banda, el Consell (4-X-1935) mira de frenar un expedient que la superioritat ha obert a la mestra Dolors Piera.

Magí Rallé.

GUERRA CIVIL I ASSASSINAT

En la darrera de les actes del Consell Local de Primera Ensenyança del 23 de juliol es tractà la destitució dels mestres Francesc Argemí i Mústich, Joana Argenté i Reixach, Rosa Bardina i Salesas i Trinitat Feliu i Bergalló, “*per ésser notòriament enemics del règim i boicotejar-lo contínuament*”. L'activitat docent quedà en mans dels mestres que harmonitzaven amb la nova situació revolucionària: la majoria estaven afiliats al sindicat anarquista CNT i solament un mestre militava a la UGT, marxista.

Ens consta, per testimonis de l'època, que Magí Rallé va ser un element molt actiu quan s'inicià la lluita contra la revolta militar de juliol de 1936. Va col·laborar en l'organització dels menjadors escolars i en la d'una granja d'aus però no va ocupar llocs destacats de representació com ho havia fet en anys anteriors. Formà part, això sí, del comitè local d'Indústria dels Serveis Units Elèctrics de Catalunya.

El 21 de gener de 1939 les tropes franquistes (una divisió de requetés) van entrar a Vilafranca del Penedès i s'inicià la constitució del nou ordre feixista a tota la comarca. Es van produir les primeres detencions, les depuracions i la destrucció de la legalitat republicana i dels vestigis revolucionaris. Les persones més compromeses durant els anys de guerra van unir-se a la gran massa humana que empenia el camí de l'exili. No fou aquest el cas de Magí Rallé qui, convençut

El Fossar de la Pedrera.

de no haver fet mal a ningú i d'haver estat fidel a la seva consciència moral i política, pensava que no havia de témer res de la nova situació. Continuà, doncs, treballant per a la companyia elèctrica de Vilafranca, reparant línies malmeses i fent instal·lacions. Quan, acabada aquesta feina, es va poder prescindir d'ell li va caure a sobre la "justícia" dels vencedors. Rallé va ser detingut el 10 de març, un ofici de la comandància militar de Vilafranca anunciava al jutge militar que el Servicio de Información de la Falange Española Tradicionalista y de las JONS havia assenyalat Rallé *"como posible directivo de las Juventudes Libertarias y como extremista acérrimo"*.

La instrucció del seu sumaríssim d'urgència, el 3.921, va iniciar-la, el mes de març al Jutjat de Vilafranca, José G. Erdozaín Gaztelu, un notari de Pamplona arribat amb els requetés que més tard s'instal·laria, almenys un temps, a Terrassa. El delictes de què fou acusat va ser el mateix que es va imputar a milers i milers de represaliats pel nou règim després de la guerra: el de rebel·lió. Aquells qui el jutjaven no tenien cap dret a fer-ho, perquè havien estat ells qui es rebel·laren contra el govern democràtic legalment establert. L'exercici de la justícia a les seves mans era una il·legalitat practicada per delinqüents.

En la seva declaració del 18 de març Rallé aprofità l'avinentesa per fer una declaració de principis que pretenia deixar clara la seva posició política al marge del radicalisme anarquista, però on descobria temeràriament el seu pensament. Diu el sumari: *"Sus aspiraciones eran las de poder conseguir una República Federal (según las doctrinas de Pi y Margall)"*. Afirmar haver pertangut a la Lliga Laica i a la CNT.

El promotor de la causa contra Rallé podia haver estat el comerciant José Casas Sábata, l'únic a declarar en contra seu durant el procés. Aquest extracte pertany a la seva declaració del dia 16 d'abril, que va acabar amb les poques esperances del detingut per poder salvar la situació: *“Que durante el dominio rojo creo formaba parte del Comité de esta Villa, en la que se cometieron cincuenta asesinatos [...]. Que le consta también que desde antes del Movimiento era uno de los dirigentes de la Liga Laica; considerándole por todo lo expuesto como uno de los responsables directos de todos los atropellos cometidos en esta Villa. Que le consta que entre las personas de derechas a quienes persiguió directamente, una de ellas fue Don Luís Quer, Juez de Instrucción de esta Villa.”*

El jutge Erdozaín, en les seves conclusions lacòniques, considera Rallé responsable de no haver seguit el “Bando de Guerra” dels sublevats i l'acusa de *“significado izquierdista; actuó en los sucesos de Octubre del año 1934, siendo detenido y procesado; fue dirigente de la Liga Laica; actuaba en las elecciones a favor del Frente Popular; formó parte del patronato escolar que se incautó de las escuelas católicas; formó parte del Ayuntamiento y del Comité, por orden del cual se cometieron muchos atropellos y 50 asesinatos; estaba afiliado a la C.N.T.”*

Els arguments de la fiscalia contra Magí Rallé en el Consell de Guerra celebrat el 22 de maig de 1939 a Barcelona eren idèntics als del resum de la instrucció del jutge Erdozaín, però amb l'afegit de la persecució al jutge Quer, que era la novetat introduïda per la declaració de José Casas. El motiu principal de l'acusació –col·lectiva– era el de rebel·lió militar. Naturalment, les raons dels acusadors eren nul·les, perquè l'Exèrcit no va assumir legítimament els poders de l'Estat, sinó que els va usurpar exercint violència. En aquest procediment sumaríssim d'urgència van ser jutjats altres vint-i-tres detinguts. Per a més escarni, tant a ells, com a la resta d'encausats després de la guerra, se'ls va aplicar el Codi de Justícia Militar de la República. El resultat va ser de sis penes de mort, una d'elles per a Rallé, tres cadenes perpètuas, una de vint anys de presó, una de quinze anys, nou de dotze anys i un dia, una de sis anys i un dia i dues absolucions. En resum, la repressió directa de la justícia franquista a Vilafranca va significar l'execució de 19 persones.

La família Rios Rallé conserva dues targetes postals adreçades a Ramona Rallé, filla de Magí, durant les setmanes des seu captiveri. La primera va ser remesa des de la presó de Vilafranca mateix –paradoxalment situada a l'antiga caserna on la República havia allotjat les Escoles Nacionals. La segona targeta procedeix de la presó Model de Barcelona, mentre esperava la celebració del Consell de Guerra, és del mes de maig i hi figura el preceptiu “Arriba España” en l'encapçalament escrit pel pres mateix. En ella demana, gairebé amb angoixa, que els seus fills l'escriguin, i que li facin arribar diners i paper de fumar. Els diners, els podien demanar al seu amic el músic Francesc de Paula Bové o a algun altre amic. En una altra targeta el reu demanava a la mestra de piano Maria Dolors Calvet que continués les classes a la seva filla Ramona mentre ell estigués a la presó, que quan en sortís les hi pagaria. El compromís fou mantingut durant un any.

Mentrestant, la seva dona i els seus fills reunien signatures entre els ciutadans “d'ordre” per intentar influir en el judici. Consta que en van reunir prou per poder demostrar la bonhomia del seu marit i pare, fins i tot la d'un capellà. Però no van servir per frenar el procés, o per evitar les conseqüències fatals. L'aplicació del terror a tort i a dret havia d'aplanar la instal·lació de la nova Espanya.

A les cinc de la matinada del dia 2 d'agost de 1939 Magí Rallé fou afusellat al Camp de la Bota de Barcelona, indret que utilitzaren durant molts mesos els vencedors de la guerra per cometre els seus assassinats "legals". L'acompanyaren en aquests darrers moments dos condemnats més: Emili Esteve i Torres, natural de Piera i veí de Torrelavit, i Antoni Almirall i Gibert, olerdolenc però resident a Vilafranca. Tots ells van ser enterrats a la fossa comuna del cementiri de Montjuïc de Barcelona, coneguda com el Fossar de la Pedrera, on descansen les restes de prop de quatre mil persones executades per la repressió nacionalista espanyola.

El fet que l'actual sistema polític espanyol sigui hereu directe, tot i que amb reformes, del franquisme i dels Principios Fundamentales del Movimiento, ha dificultat en molts casos l'acció legal per situar la memòria històrica en les seves coordenades autèntiques. El franquisme sociològic encara és present en els dos grans partits d'àmbit estatal. Ambdós, i també el Partit Comunista, van imposar l'amnèsia col·lectiva en el seu afany per aconseguir la "reconciliació i la concòrdia", i per donar estabilitat a un sistema del qual són els màxims beneficiaris. El dia 26 de desembre de 2007 va promulgar-se la Llei *"por la que se reconocen y amplían derechos y se establecen medidas en favor de quienes padecieron persecución o violencia durante la guerra civil y la dictadura"*, una llei que barrejava víctimes d'un i altre bàndol, sense tenir en compte que el franquisme va recompensar a bastament les seves i deixava en la misèria les contràries. Al registre municipal de pobres de Vilafranca del Penedès de 1945, hi figura la família de Magí Rallé –que havia perdut el fill petit– sis anys després de la seva mort: Josefa Pedrola exposava a la instància que els ingressos diaris eren de 4,50 ptes. i sol·licitava la seva inclusió en el padró d'indigents a efectes de Beneficència.

Lavern, setembre de 2009

EVOCACIÓ DE PERE GRASES EN EL SEU CENTENARI. DUES CARTES DES DE L'EXILI A MN. TRENS

RESUM

Evocació personal de Pere Grases des del record en la commemoració del centenari del seu naixement. Amb el complement de dues cartes del 1947 a Mn. Manuel Trens des de l'exili, una de Pere Grases des de Cambridge i l'altra de Pere Mas i Perera des de Buenos Aires.

ABSTRACT

Personal evocation of Pere Grases on the occasion of commemorating the centenary of his birth, complemented by two letters from 1947 to parish priest Manuel Trens from exile. One of them was written by Pere Grases from Cambridge and the other one by Pere Mas i Perera from Buenos Aires.

Aquest any n'ha fet cent del naixement –per tant, l'any 1909– de l'erudit Pere Grases i Gonzàlez a la vilafranquina plaça de la Vall del Castell, una commemoració que, tot i els esforços a una i altra banda de l'Atlàntic de la fundació veneçolana que porta el seu nom, ha passat entre nosaltres absolutament desapercebuda, com a mínim en el moment de redactar aquestes línies a mitjans del mes de setembre, amb l'excepció d'un complet estudi d'Ildefonso Méndez Salcedo.⁽¹⁾

No és tant al doctor Grases erudit com a Pere Grases vilafranquí exiliat a qui volem referir-nos en aquestes línies, tot recordant anys d'amistat forjada en hores de conversa i en alguna iniciativa bibliogràfica o cultural compartida. Tot i això, és el seu, com succeeix en tants exiliats, un cas prou singular de trajectòria i peripècia humana que s'inicia el mateix 1937, quan aquell jove professor de la Universitat Autònoma de Barcelona emprèn, amb la seva esposa Assumpció Galofré i el seu llavors únic fill Pere Joan, el camí d'Amèrica. Grases marxa perquè des del seu càrrec de secretari de l'alcalde de Barcelona, Pi i Sunyer, ha validat una notable quantitat de salconduits a persones prou significades, en especial sacerdots, que veuen perillar la seva vida en l'ambient revolucionari que es viu a Catalunya des del 19 de juliol del 1936. De la mateixa manera, el 1939 és ben conscient que no pot tornar perquè la seva labor al costat de Pi i Sunyer al ministeri de la República i a l'Ajuntament de Barcelona el signifiquen en oposició al nou règim resultant del final de la guerra.

En aquests primera anys quaranta Grases s'ha situat ja en l'entorn universitari veneçolà i exerceix com a professor i investigador, amb estades a universitats europees com la de Cambridge

el 1947, amb escapada a Vilafranca, que certifica la carta a Mn. Trens que reproduïm més avall. El seu propòsit és tirar endavant una labor de recerca bibliogràfica que finalment –amb el suport d’una vida ben llarga i d’àmplia lucidesa mental– esdevindrà immensa i de la qual en són referència la vintena llarga de volums que configuren la seva obra completa, i que ara són en procés de complementació amb la publicació del seu epistolari.⁽²⁾ Aquesta àmplia labor, juntament amb la docent, que l’ocuparà tota la seva vida, restarà marcada per sempre per la necessitat de trobar a casa seva el reconeixement a aquesta labor i en alguns aspectes, potser fins que la Universitat de Barcelona (*“la meva universitat”* que deia ell sempre) als anys vuitanta li concedeix el reconeixement amb el doctorat honoris causa, molt després que l’hi hagin atorgat universitats europees i especialment americanes, tant de la banda llatina com dels Estats Units.

Tot i la medalla de la vila que li concedeix l’Ajuntament vilafranquí a la dècada dels noranta, Grases sap que el tall de l’exili és irreparable i que l’habitual gasiveria penedesenca i específicament vilafranquina –amb aquella mesquinesa característica de la vila botiguera que ell mateix havia retratat amb polèmica–⁽³⁾ difícilment li perdonarà el fet d’haver marxat i haver triomfat intel·lectualment fora de la resistència catalanista. En aquests paràmetres les figures de Rodolf Llorens i Jordana i Pere Mas i Perera rebran un tractament molt diferent, amb ells la vila es manifesta patriarcalista i acollidora, un posat caritatiu i comprensiu que no poden aplicar amb qui ha esdevingut una de les primeres figures de l’hispanisme. Els qui vam assistir al Fòrum Berger-Balaguer de Caixa Penedès a l’acte de presentació del volum català de les seves obres completes⁽⁴⁾ recordem encara unes paraules de Jordi Pujol, llavors encara president de la Generalitat i bon amic personal de Grases, que anaven justament en aquesta línia i que d’alguna manera valoraven de forma relativa la seva labor a terres americanes.

Tot i aquest caire agredolç que tenia una mica les seves estades entre nosaltres, Pere Grases era en la labor intel·lectual un home d’una constància i una tenacitat certament destacables. Amb més de noranta anys, el recordem encara al seu pis del vilafranquí carrer d’Amàlia –amagat de celebracions i reconeixements en terres americanes– en els mesos d’estiu, revisant i corregint galerades de les edicions dels seus treballs, amb aquella lletra menuda i impossible que només li entenia la Pepita Llorens, durant tants anys la seva mecanògrafa fins a la seva mort. Així les coses, Grases situava la constància en la seva labor d’estudi i recerca com a alternativa a una Vilafranca que no responia als seus paràmetres, situats encara, vulgues que no, en aquella “senyora vila” deslliurada i feliç del primer esclat republicà dels anys trenta. D’aquella etapa conservava un arxivador amb la correspondència del grup d’“Hèlix”, cartes de Rodolf Llorens, algunes d’elles prou esqueixades, com corresponia al caràcter del seu amic en els anys de joventut i revolució; altres de Pau Boada, amb dibuixets fets a bolígraf a les cantonades; o d’Antoni Amador en el neguit d’un enamorament que a casa seva no veien amb bons ulls; i encara de Joan Ramon Masoliver, qui en aquells anys exercia una mica de pare intel·lectual de tot el grup.

Vaig conèixer Pere Grases cap a finals dels anys setanta, a la masia de Montaspre. Va propiciar la trobada el comú amic i mestre José Ballester i el resultat va ser una primera entrevista a les pàgines de la premsa vilafranquina. L’il·lustre exiliat preparava els primers volums de la que seria l’edició de les seves obres completes. Curiosament, però, pretenia trobar un jove universitari disposat a anar a furgar a l’Arxiu d’Índies, a Sevilla. Des de llavors, crec que cap de les seves estades va deixar d’estar acompanyada d’una entrevista o un canvi d’impressions tot fent conversa una bona estona amb qui signa aquestes línies, primer a Montaspre, posteriorment a casa del

seu cunyat, al carrer de la Parellada –on un any em va sorprendre en lliurar-me un veritable feix de fotocòpies dels textos de balls parlats que conservava,⁽⁵⁾ no sé pas si al nostre país o a l'altra banda de l'Atlàntic– i finalment al pis del carrer d'Amàlia on encara vam fer conversa poc abans de morir, en la seva darrera estada a casa nostra, amb una lucidesa mental envejable tot i passar notablement de la norantena i malgrat que no podia parlar gaire sense emocionar-se en esmentar els detalls d'un món del qual ja sentia que s'acomiaava.

A la dècada dels vuitanta es va constituir la junta patronal de la Fundació Antoni i Vicenç Mestres Jané, amb seu a Vilafranca. Entre aquells primers patrons hi havia, a més de Pere Grases, Miquel Torres Carbó, Emili Giralt i Josep Tarín Iglesias, així com la doctora Carme Latorre, de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona. La presidia José Ballester i també hi constava l'alcalde de Vilafranca en raó del càrrec. Qui això signa va ser durant una colla d'anys el més jove d'aquella junta que lliurava diverses beques de postgrau i pot deixar constància de les converses que es generaven a l'entorn de la taula de dinar, que eren, però, d'allò més diverses i difícilment seguien una línia de plantejament que permetés un aprenentatge significatiu.

En el decurs de prop de dues dècades la presència de Pere Grases a Vilafranca fou constant, habitualment (excepte en els darrers temps) anava acompanyada de la programació d'una conferència sobre algun dels temes que estava treballant. L'espai de dissertació era sempre l'auditori del Museu de Vilafranca, tot i que hi havia qui assegurava que un armari mirall de cal Galofré coneixia amb anterioritat tota l'exposició acadèmica. No diré que sorprenia per la seva erudició perquè en Grases aquest era un tarannà habitual, però veritablement destacava la seva energia expositiva i la constant voluntat de recerca documental de la qual sorgien aquests i tants altres temes.

D'aquests anys també són bona part dels seus volums d'obres completes, en algun dels quals va aplegar aquestes conferències, així com la donació de les obres completes a Vilafranca, la preparació del *Diccionari dels catalans a Amèrica* en què va treballar amb intensitat aportant nombrosíssimes dades a un ampli equip de redactors, així com el conjunt de gestions per a la ubicació de la biblioteca i arxiu de Josep Tarín Iglesias a Vilafranca, a l'edifici del Museu al carrer de la Palma, instal·lació que es va inaugurar amb una conferència del mateix Grases a l'espai de la planta baixa de l'immoble. L'acte més significat d'aquests anys, però, a banda d'alguna celebració familiar, va ser l'honoris causa de la Universitat de Barcelona, a banda de la donació de la seva biblioteca a la Universitat Metropolitana de Caracas, donació que, evidentment, a Vilafranca es va viure amb llunyania i en algun cas amb una certa enveja.

Direm que, en línies generals, el seu era un caràcter de conviccions molt fermes, acostumat a deixar-se sentir i a imposar els seus arguments en el debat raonat, com es feia notar en la seva mateixa veu, afable però ferma. Em consta també que, a la mort de Miquel Torres Carbó, feia conversa amb el seu fill Miquel Agustí, a qui devia preguntar per la situació del comerç vitivinícola del Penedès. En el meu cas els temes recurrents eren la situació de la cultura a la vila, la vida al Museu, els universitaris vilafranquins (als quals seguia veient com en els anys trenta, farcits d'entusiasme per la cultura i proveïdors d'un neguit cultural vilafranquí que, evidentment, no existia), el funcionament de la cultura a iniciativa de la Casa de la Vila i no se salvaven del repàs l'alcalde de la vila i la mateixa Caixa Penedès.

La universalitat del seu món, però, sempre va quedar lluny d'una Vilafranca que havia guanyat població i activitat però havia perdut amb certesa el vell senyoriu. La seva obra ha estat catalogada, estudiada i valorada a nivell americà però resta, com tantes altres, inconclosa a casa nostra, difusa en un exili del qual en realitat no va tornar mai. D'aquí que la seva imatge sigui encara la d'aquell jove professor que va haver de fugir, el 1937, de la revolució a l'espai republicà i el 1939 del feixisme que dominava la seva terra.

DUES CARTES A MN. TRENS

Entre els papers diversos de Mn. Manuel Trens que es conserven a l'Arxiu Diocesà de Barcelona⁽⁶⁾ hem localitzat dues cartes soltes i esparses, una de Pere Grases des de Cambridge on devia estar exercint com a professor o ampliant estudis, i que a la vegada documenta un primer retorn a Vilafranca de l'il·lustre professor abans de 1937. L'altra és de Pere Mas i Perera⁽⁷⁾ des de l'Argentina, una i altra sense continuïtat. Pel caire dels temes que es tracten hom pot copsar amb facilitat que Manuel Trens mantenia un tracte epistolar constant amb un i altre i que portaven algun tema cultural d'edició entre mans; el més significatiu, però, és el to que l'absència dóna a un i altre.

Tot lamentant no haver pogut localitzar el conjunt d'aquesta correspondència i a l'espera de la biografia sobre Pere Mas que es prepara des de fa tants anys o el treball que sabem que porta a terme la Fundació Pedro Grases a Caracas, entre la labor de la qual hi ha l'ordenació i, si pot ser, la transcripció i edició de la correspondència de l'il·lustre professor, en fem la transcripció, amb notes nostres, i deixem a la consideració de qui ho llegeixi la tonalitat i els detalls.

*P. Grases,
7 Irving Terrace
CAMBRIDGE 38, Mass.*

18 de gener del 47

Estimat amic Mn. Manuel:

En dos dies he rebut tres respostes negatives a propòsit del llibre de Kondakoff.⁽⁸⁾ Una casa de Boston i dues de Nova York m'han contestat negativament. I per tant, encara que per a dir que no ho trobo, ja puc escriure-li. Però no podia pas sense alguna cosa concreta, reprendre el contacte després de la visita a la vila de la més típica.

Altra vegada ficat entre papers i llibres i lluny del món. Disfruto com mai. La visita al Penedès m'ha deixat una engruna d'enyorament que Déu-nos-en-guard que creixi, perquè aleshores no tindria més remei que retornar a les comes empol·sades, els camps i les masies, com deia la Saavedra,⁽⁹⁾ em sembla.

Com està la seva gent? Li prego dongui molts records al Joan i al Mariano⁽¹⁰⁾ i a les famílies respectives. Els recordo amb simpatia. I el Museu, i tantes coses de la vila que té una mena d'atracció extranya. Fa que tots els vilafranquins formem una 'maffia' molt particular. És clar aquest lligam, quan anant pel món en

tropeces algun. Aleshores surt un sentit nou, que és el que deu donar la Rambla o les Voltes o la comarca, que dona una especial comunicació i a la vegada una particular receptivitat.

Si alguna vegada li vaga, envïim algun llibre. Li agrairé. Queda tan lluny tot el que es fa a casa nostra, que el que trobo per atzar em sembla com un miracle.

I mani si alguna cosa puc fer. Ja sap que pot disposar amb tota llibertat.

Molts records a Mn. Anglès,⁽¹¹⁾ i rebi vostè amb els records dels meus, el testimoni de l'afecte del seu invariable amic.

P. Grases

* * *

Buenos Aires, 6 de juny del 1947

Molt estimat Mossèn Manuel:

He anat esperant per contestar la seva lletra del 27 de gener proppassat, perquè esperava de poder-li dir que ja havia rebut els llibres que m'anunciava. Però és el cas que he anat esperant i esperant i no he rebut res fins ara. No sé pas què haurà passat, perquè visc al davant d'una sucursal del Correu i molt seguit em porten correspondència, la qual cosa fa que els carters em coneguin, si més no, de nom. He preguntat, i debades. Per fi, no he tingut més paciència i m'he decidit a posar aquestes quatre ratlles per si pot fer reclamar vostè al Correu espanyol.

Ara que aquest retard –si només és retard– haurà superat la crisi plantejada a les impremtes per les demandes obreres que han culminat en un augment dels jornals en un 50%, cosa que encareix considerablement el preu de les edicions argentines. Això podria anivellar el de les espanyoles si ací els representants, per a obtenir un major guany, no traduïssin les pessetes amb tanta exageració.

El Missalet català podria, com diu, tenir èxit entre els catalans de l'Argentina. Es podria anunciar a la revista de la “Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat”, de Buenos Aires, que es diu Virolai, encara que els fills dels antics residents solen parlar ja castellà.

Celebro molt de saber que continua al mateix lloc i amb les mateixes activitats d'abans i li desitjo molts èxits. Tots ens anem fent vells.⁽¹²⁾ La meua preocupació és aprimar-me i rebaixar la pressió i conjurar uns esvaniments que d'ençà de la guerra, periòdicament, em donen malestar. És la vida i estic resignat a seguir-ne el curs, tot i que em dol no haver-me pogut deseixir com hauria volgut.

Cregui que em deleixo molt de no poder ésser en aquestes reunions de què em parla. A veure si sota el seu guiatge aquests estudiants vilafranquins⁽¹³⁾ escometen aquells estudis que els que els han precedit no han pogut dur a terme. Jo estic engrescat en una Història econòmica de Catalunya (he pogut trobar molta més

documentació de la que pensava) i en una Filosofia popular catalana del diner i de la riquesa. Ho faig a estones i amb ganes de fer-ho ben fet. No sé si realment ha sortit un llibre de Joan Amades El diner que he vist com aparegut el 1938, però que no he pogut tenir a mà. A més a més, tinc moltes coses començades... que no puc acabar mai. Una biografia d'Alí-Bei, que penso acabar a Barcelona, si mai hi torno, perquè em manca documentació, i altres treballs.

Pot dir-li al Valero⁽¹⁴⁾ que a l'Argentina els llibres de medecina tenen molta acceptació.

Saludi als seus germans, el Valero, el Manuel Feliu⁽¹⁵⁾ i, amb molts records dels meus, el saluda afectuosament.

Pere Mas

P. Lacroze, 2534-C-bajos.

Buenos Aires.

NOTES

- (1) Ildefonso MÉNDEZ SALCEDO, *Pedro Grases. Claves para el estudio de una obra de investigación histórica*, Biblioteca de autores y temas tachirenses, Caracas, 2009.
- (2) Una part de la correspondència entre Pere Grases i Carles Pi-Sunyer en els anys d'exili és a VV.AA., *Andrés Bello: documentos para el estudio de sus Obras completas, 1948-1985*, Fundación Pedro Grases, Caracas, 2002. Potser també al volum 21 de les obres completes de Grases, que no hem tingut al nostre abast, dedicat a aplegar una àmplia selecció epistolar, Fundación Pedro Grases, Caracas, 2002.
- (3) Pere GRASES, "El mercat de Vilafranca" a *Revista del Casal de La Principal*, Vilafranca del Penedès, 1931-1932. També podeu veure Ramon Arnabat i Mata i Joan Solé i Bordes, *Societat i cultura a la Vilafranca de la II República. La generació de la "Revista del Casal de La Principal"*, Societat La Principal, Vilafranca, 2007.
- (4) Pere GRASES, *Hores de joventut i de maduresa*, Seix Barral, Barcelona, 1987. Obra completa vol. 16.
- (5) Va fer constar aquest lliurament en nota a peu de pàgina al volum *Hores...*, pp. 272. De tots aquests documents –a excepció del *Ball de les Criades*, que crec que vaig perdre– en vaig fer lliurament a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès.
- (6) Arxiu Diocesà, Bisbat de Barcelona, Fons Manuel Trens, lligall 16, indicació exterior "Autògrafs. Vell".
- (7) Sobre la correspondència Mas i Perera-Manuel Trens podeu veure: Joan SOLÉ I BORDES, "Pere Mas i Perera, trenta anys absent. Una carta" a *Del Penedès*, núm. 16, tardor 2007.
- (8) Amb tota probabilitat es refereix a Nikodim Paulovich Kondakoff, i en concret suposem que la demanda es referia a la seva *Historie de l'art Byzantin considéré principalement dans les miniatures*, publicat en dos volums a París el 1886 i el 1891.
- (9) Anna Maria de Saavedra, poetessa i traductora vilafranquina.
- (10) Joan i Mariano Trens i Ribas, germans de Mn. Trens. Sobre la família Trens podeu veure Joan SOLÉ I BORDES i Joan CERCÓ I RIMBAU, *El llibre de les catànies i les coques de Vilafranca. Postres i llepolies del Penedès*, Cossetània, 2009.
- (11) Higiní Anglès, sacerdot i erudit, company i amic de Mn. Trens.
- (12) Pere Mas tenia en aquell moment 46 anys i Manuel Trens 55, eren gairebé de la mateixa generació.
- (13) Sens dubte es refereix als treballs del grup del Centre d'Estudis Vilafranquins CEP que Manuel Trens tutelava dins el Museu de Vilafranca, la figura més destacat del qual seria, indubtablement, Emili Giralt i Raventós. Podeu veure Joan SOLÉ I BORDES, "Imatge vilafranquina d'Emili Giralt i Raventós", a *Del Penedès*, núm. 18, primavera-estiu 2008.
- (14) Es refereix a Jaume Valero Ribas, metge i escriptor, familiar de Mn. Trens, que va realitzar interessants col·laboracions a les publicacions vilafranquines del 1920 i 1930 i també a la I Exposició d'Art del Penedès del 1926. Podeu veure Joan SOLÉ I BORDES i Joan CERCÓ I RIMBAU, *El llibre de les catànies...*, pp. 35.
- (15) Fundador del Museu de Vilafranca, col·leccionista d'art, va dirigir la institució d'art barcelonina Sala Gaspar.

LAS CALLES DE BARCELONA: TOPOGRAFIA DE LA HISTÒRIA A L'EIXAMPLE⁽¹⁾

RESUM

Que els noms dels carrers de l'Eixample de Barcelona es deuen a Víctor Balaguer i que a més mostren administració i personatges de la Corona d'Aragó és prou conegut, però el que amb aquest article s'intenta és situar l'obra *Las calles de Barcelona* en el procés balaguerià de donar a conèixer la història de Catalunya i de crear, físicament a la ciutat, un topos històrico-literari que es perpetui en el temps. Mitjançant una narració ben trobada Balaguer aconsegueix que els noms de la ciutat més vella es vinculin amb els de la nova en construcció i que, al cap i a la fi, Barcelona esdevingui la capital catalana.

ABSTRACT

It is widely known that street names in Barcelona's Eixample neighbourhood must be attributed to Víctor Balaguer and that they depict the administration and characters from the Aragon Kingdom. However, this article focuses on Balaguer's work *Las calles de Barcelona* (The Streets of Barcelona) as an attempt to disseminating the history of Catalonia and creating a historic and literary topography perpetuated through time. By means of a well weaved story Balaguer achieves that the names of the old city remain linked to those in the one under construction and that, ultimately, Barcelona becomes the capital of Catalonia.

VIGÈNCIA I INTERÈS

De *Las calles de Barcelona* de Víctor Balaguer n'acaba de sortir una edició facsímil des de Sevilla. L'anterior era de Dossat de 1987. L'any 1969 l'editorial Tàber, per iniciativa de Joan Perucho, va encarregar a l'Albert Jané la traducció al català. Només va enllestir el primer volum ja que el projecte no es va concloure. El 2007 va fer donació del manuscrit a la Biblioteca Víctor Balaguer.

Abans que jo Joan Palomas, Lluís Quintana i recentment Marina Cuccu ja s'han ocupat del llibre de Víctor Balaguer.⁽²⁾ Ells ho han fet exclusivament sobre el llibre mateix. Jo miraré de posar-lo en un continu dins el projecte balaguerià.

Per saber què pretenia Víctor Balaguer amb *Las calles...* no ens queda altre remei que llegir-lo de dalt a baix amb certa atenció, perquè també aquí compleix perfectament el seu més pur estil d'inserir continguts ideològics dins les composicions literàries o textos històrics.

Una vegada més Víctor Balaguer ens demostra que el fil conductor del seu pensament es troba escampat en els seus textos de tots els gèneres. Les seves idees estaven destinades a tota la

població perquè calessin. No volia que les rebessin únicament les classes dirigents; la població en general les havia de pair. Crec que en el cas de Balaguer, com veurem, és molt pertinent l'observació que en relació a la construcció del relat fa François Dosse quan diu: *“Ja no els determinants, sinó els seus efectes; ja no les accions memoritzades ni tan sols commemorades, sinó l'empremta d'aquestes accions i el joc de les commemoracions; no el passat tal com va passar, sinó les seves reutilitzacions permanents, les seves utilitzacions i seves no-utilitzacions, el seu pes sobre els presents successius; no la tradició, sinó la manera com aquesta es va construir i transmetre.”*⁽³⁾ En el cas que ens ocupa, aquesta idea és bàsica per entendre la recepció de l'obra de Víctor Balaguer per la qual cosa seria molt interessant resseguir, a la inversa, qui, quan i per què se'l va atacar i com això ha determinat uns judicis persistents encara avui.

Així, doncs, pel que fa a la construcció del relat, hauríem de situar en una perspectiva més ampla la gestació d'un llibre d'aquestes característiques dins un marc polític com el que es vivia aquells anys a Barcelona. Més endavant en veurem el contingut, però ara ens cal saber que *Las calles...* va tenir un informe negatiu de la Real Academia de la Historia. L'informe no qüestionava el llibre sinó la denominació dels carrers, i alguns dels comentaris posen en evidència que la incomoditat venia per la interpretació dels fets. Alguns arguments ens són encara ara molt i molt familiars: tot allò de la recuperació del passat i les ferides.

Per exemple, i agafats pràcticament a l'atzar: *“que resultaría una especie de anacronismo si se dieran a calles de esta parte nueva los nombres de Cortes Catalanas, Diputación, Consejo de Ciento, Parlamento, & Por mas que se diga, y sea verdad, que se ponen tales nombres como monumento a la memoria de aquellas instituciones, siempre será cierto que debía este hallarse en la parte antigua donde tuvieron su asiento y su realidad histórica y donde naturalmente ha de conservarse su recuerdo. En la población nueva significarían lo que en ella no hubo y aun podrían llegar a producir confusión, o error con el tiempo”*.

Però el més rellevant és l'atenció que mereixen les referències negatives a determinats reis que s'inclouen dins les biografies d'alguns personatges destacats, perquè, es diu, poden reobrir ferides ja tancades. Els sona? *“Por muy célebres que sean los nombres y dado que fueron notables las prendas y mérito de los personajes que figuraron en las alteraciones y guerras ocurridas en Barcelona en los tiempos de D. Juan II, Don Felipe IV y Don Felipe V no deben resucitarse ni ponerse en las calles. Sabido es que fue máxima entre los romanos y debe serlo para toda nación culta no levantar monumento duradero por los triunfos y glorias alcanzadas en guerra civil. Luego mucho menos debe renovarse y escitarse su memoria con monumentos erigidos después de siglos. El mérito que aquellos tuvieron, en medio de los males comunes, lo guarda la historia en sus anales, reproducirlos en monumentos sería abrir de nuevo y al cabo de tantos años las heridas que el transcurso del tiempo y la sucesión de otros reinados, otro espíritu y otras instituciones cicatrizaron por completo estableciendo felizmente la armonía que nada ha turbado después, que nada debe ni puede turbar en los tiempos actuales ni en los venideros.”*

L'ajuntament, amb un llarguíssim informe del qual sembla traspuar la mà de Víctor Balaguer, replica que, d'entrada, les qüestions pràctiques d'ús dels noms en escriptures i documents de compra-venda, així com els rètols ja existents desaconsellen canviar cap nom. I afegeix que *“Más ahora después del mucho tiempo que existe en sus respectivas esquinas de cada calle la lápida nominativa de la misma que el público ha aprendido a conocerla por su título y con el que se han*

verificado infinitas transacciones y se han concedido permisos para edificar, la Real Academia de Historia impugna en parte el sistema adoptado y si bien en abstracto, indica la conveniencia de las alteraciones”.

L'informe també rebutja que hi hagi desequilibri, com assegura la Real Academia, entre els noms històrics, els tècnics, els topogràfics o els contemporanis.

Pel que fa als noms dels personatges protagonistes d'enfrontaments amb els reis Joan II, Felip IV i V, l'informe suposa que deuen referir-se a Claris, Casanovas o Villarroel entre altres, però no s'està de remarcar que en això es comet un error quan l'Academia qualifica aquests fets de guerra civil: *“Equivocando, tal vez sin intención los efectos actuales con las causas anteriores, olvida que entonces Cataluña independiente y regida sólo por sus leyes especiales y sus Condes y Señores, acudía a la defensa de los fueros y de la independencia y al combatir lo hacía no contra sus compatrióticos sino con los que en aquel tiempo era sus enemigos”.*

Ho deixarem aquí, simplement com un referent a no oblidar.

EN EL MARC DE LA TRANSFORMACIÓ DE LA CIUTAT

Tal com se'ns proposa en l'exposició dels Jocs Florals,⁽⁴⁾ la ciutat canviava molt més enllà d'una estricta transformació urbanística, de manera que, realment, el nomenclàtor proposat no fou només una llista de noms que permetien a Balaguer satisfer les seves dèries político-culturals. Ho evidencia que la negociació que es va fer a l'ajuntament (com bé explica Lluís Quintana) no va acabar allí, sinó que va quedar mal resolta en bona mesura a causa d'instàncies científiques superiors.

Si estem d'acord amb la proposta que se'ns fa des de l'exposició dels JJFF que la recuperació literària catalana va sorgir dins un ample context reformador, és important afegir, doncs, que el llibre de Víctor Balaguer era no únicament un catàleg onomàstic sinó una guia per a aquesta regeneració que es demanava. Quan surt al carrer *Las calles...* s'estava pendent –i el llibre l'anuncia– de la “revolució” política, que per Víctor Balaguer anava estretament lligada a la transformació cultural entesa com a idiosincràsia essencial dels catalans; després la dura realitat el portarà, com ell mateix escriurà més tard a Mistral, de la comèdia a la tragèdia.

A la transformació iniciada li calia no únicament ideologia i determinació, sinó eines de construcció pràctica. En el camp de la cultura, per exemple, *Las calles...* constitueixen una eina de reforç d'aquesta construcció –tant a la ciutat com al país en general– que havia de passar inevitablement per la cultura i el coneixement; *Las calles...*, efectivament, van plenes de referències en aquest sentit: indiquen els llocs i els propietaris de biblioteques, de gabinets de tot tipus (numismàtics, museològics, etc.) i de col·leccionistes... però amb un plus de servei. Un exemple: al carrer Canuda hi vivia un col·leccionista d'arqueologia (Saura) que segons Balaguer és una de les primeres de la seva classe. L'entrada acaba així: *“Estas reliquias de la madre patria, estos testimonios de la historia del arte, serán siempre contemplados con interés y respeto por el que sienta correr por sus venas la sangre catalana. Felicitamos cordialmente al señor Saura por haber desenterrado del polvo del olvido y salvado tal vez de la destrucción tantos importantes restos que pertenecieron*

a nuestros mayores, y le consagramos este recuerdo de gratitud por su patriótica idea y haberse constituido voluntario custodio de los mismos”.

L'enumeració de vestigis i obres destacables, la trobarem sobretot en les esglésies de les quals relaciona les obres i els autors que se'n conserven a l'interior. La llotja, un altre lloc emblemàtic, es converteix no únicament en un centre d'instrucció artística, sinó que li atorga la qualificació d'únic museu públic de què disposa la ciutat.

RELACIÓ PRÈVIA DE VÍCTOR BALAGUER AMB L'AJUNTAMENT DE BARCELONA

El 1852 (el mateix any que havia estat nomenat cronista de la ciutat) va publicar un fulletó amb el títol *Administración municipal de Barcelona en 1852 siendo presidente del Exmo. Ayuntamiento y alcalde Corregidor el M.I.S.D. Santiago Luis Dupuy...* Dupuy va ser alcalde entre el desembre de 1851 i el desembre de 1852. Si pensem que Balaguer va ser nomenat cronista a l'octubre, aquest és un homenatge, no gratuït, a un alcalde liberal amb interès, com ell mateix, per la ciutat industrial i moderna, etc.

Balaguer justifica la redacció d'aquest text, com sol ser habitual en ell, mitjançant referències històriques que li permetin establir un lligam entre el passat, el present i la planificació del futur. I comença així *“Fue antigua costumbre en Barcelona consignar cada año los servicios durante el mismo prestados a la ciudad por sus consellers. Era esto una especie de acta librada a su fidelidad y celo, una especie de título de honor que se les daba en recompensa del desinterés y del amor con que habían servido a la ciudad. Hoy me atrevo a intentar una cosa parecida”*. I passa tot seguit a remarcar les múltiples i grans millores que en només un any ha aconseguit l'esmentat alcalde. És una enumeració de modificacions urbanístiques i sanitàries a la ciutat.

Una altre pas previ a *Las calles...* serà que el mateix any dels JJFF (1859) és nomenat, segons la notícia que dona Marina Cuccu, assessor de la Comissió municipal de l'Eixample de Barcelona.

QUÈ FEIA BALAGUER DURANT ELS ANYS D'AQUEST INFORME?

No m'interessa entrar en punts detallats, sinó posar-lo en relació al seu projecte global. A Víctor Balaguer no se'l pot, ni s'ha d'interpretar únicament a partir d'un sol llibre perquè a tot el que feia hi donava una interpretació molt vasta. En certa manera va seguir la tendència de moda durant el XIX amb el redescobriment de Titus Livi i el seu mestratge en el sentit que la història ha de tenir utilitat. *“No es pot pensar la discontinuïtat més que sobre un fons de continuïtat que és el temps mateix.”*

A partir dels anys cinquanta (del XIX), Balaguer havia començat a publicar llibres de viatges; viatges a la Catalunya interior com es diu ara. I així, en ell el paisatge es converteix en el principal aliat per topografiar la història. El 1850 publicava *Una expedición a San Miguel del Fay*

on fa confluïr la història (sobretot amb la casa dels Montcada) i el reconeixement a Piferrer, de qui en un altre lloc dirà que li pren el relleu en la narració històrica. Amb aquest llibret el territori es converteix en teatre de la història. De fet, no fa res més que situar-se en la línia dels plantejaments que havia fet Schlegel quan vinculava la necessitat de desvetllar l'amor a la pàtria mitjançant el record (potser actualment d'això se'n diu memòria històrica i dels llocs, llocs de memòria tal i com planteja Pierre Nora?). El 1851 Balaguer escrivia *La elocuencia al alcance de todos*, un llibre totalment reflexiu sobre l'ús i la funció de la literatura i també del que ell en diu la narració històrica de la qual en defineix els principals paràmetres. El 1853 arriben *Las bellezas de Cataluña*, que té com a principal objectiu la recuperació de la història no només la d'un poble o comarca “*sino la de todo un país, la de toda una nación, la de toda una monarquía*” i més endavant afegeix “*La historia de Cataluña es también la de Aragón, la de Valencia, la de Mallorca... y es también, no hay que dudarlo, la historia de la libertad de España*”.

Però sobretot parla de recuperar la “narració” de la història. Aquest, crec, és un matís a considerar perquè segons ell la utilitat de la història passa indefectiblement per una narració i, sobretot, pel com s'explica. Perquè el seu objectiu no és fixar uns fets, sinó explicar-los. A la introducció de la *Hª de Cataluña...* del 1860 diu: “*Faltaba, pues, un cuerpo de la historia, mejor o peor, que enlazase todos los trabajos parciales, de gran mérito algunos, por medio de una ilación sostenida. Faltaba una historia completa, que aunque no grande ni universal como debiera ser, estuviese a lo menos purgada de fábulas y ridiculeces. Esto es lo que me he propuesto escribir...*” Recordem que l'edició de 1888 dóna a *Las calles...* el caràcter de complement de la *Historia de Cataluña* (a seques, aleshores).

CONSTRUCTOR DE MENTALITATS. ALGUNES TRAMPES ESTRATÈGIQUES

La principal dificultat per comprendre Balaguer és que cal llegir amb molta atenció les seves obres. No és possible conèixer quin és o era el seu tarannà si no fem un important esforç per posar-nos a la pell dels lectors de les seves obres, les quals, cal no oblidar-ho, eren molt populars. Ell amb aquests textos pretenia adreçar-se als sentiments col·lectius, no pas a les classes dirigents. A aquest grup, els parlava de negocis, de plans de creixement, de construcció, de guanys econòmics; però la vertebració ideològica l'havia de suportar la societat en general: entitats, col·lectius diversos i per damunt de tot calia cohesionar mentalment la capa més ampla de la societat. Ell va fer-ho amb eficàcia, com a mínim, fins aquests anys previs a la revolució del setembre de 1868.

Cal fer, doncs, un exercici en aquest sentit i situar-nos en la posició dels lectors als quals anava dirigit el missatge.

Exemples trets de *Las calles...* mateix: “*En los preceptos dados a los catalanes por Ludovico Pío y Carlos el Calvo [llegenda 4 barres i Guifré] después del que dio anteriormente el mismo Carlo Magno, consta de una manera evidente, clara, inconcusa, primero: que los moradores de este PAÍS llamaron a los reyes de Francia en su ayuda pidiéndoles ausilios para arrojar a los árabes, no porque dependiesen de ellos sino con el CARÁCTER DE UNA NACIÓN LIBRE que solicita el apoyo de otra para un caso dado*”.

Quan parla de la construcció de la casa de Barcelona es refereix a la Corona d'Aragó com a “estado: Por su enlace con doña Petronila hija de Ramiro el monje, tuvo lugar la unión de los reinos de Cataluña y Aragón, comenzando entonces en aquel estado que debía llamarse la Corona de Aragón, aquella unión fraternal de dos naciones que entrelazadas por un vínculo federal habían de llegar a ser durante cierta época el reino más fuerte y glorioso de la tierra... Ramon Berenguer, empero, sólo se tituló príncipe de Aragón, y ambos estados conservaron sus principios de nacionalidad”⁽⁵⁾ distintos, sin confundir ni ceder el más pequeño de sus privilegios”. En fi, que no hauria de sorprendre'ns que algú en aquells anys, com ara els felibres, pensessin que amb Víctor Balaguer podien aconseguir una república federal catalana. Evidentment parla de nació; una nació que com cap altra té Corts democràtiques des del segle XIII.

Hi ha altres exemples que són una autèntica filigrana. A la pàgina 16, just a l'inici de l'obra i per concloure la part dedicada a la síntesi de la història, dóna una volta de cargol per defensar la legitimitat històrica de la identitat catalana quan diu: “Esta es en resumen, pues más adelante ha de venir la esplanación, la historia de esas que los historiadores cortesanos, los cronistas zurzidores de historias falsas han llamado la 'rebeliones de Cataluña', y todo porque los catalanes no han querido nunca ser los realistas del rey sino los realistas de la libertad. Llámesenos en buena hora rebeldes, que en los diccionarios de todas las lenguas, los rebeldes al rey, en este sentido, son leales a la ley”.

Alerta!, perquè, en aquest context, calia llegir entre línies el doble sentit, un crit a la rebel·lió a la corona d'Isabel II, i just tres pàgines més tard afegeix que “Barcelona está llamada a figurar en los grandes acontecimientos que se acercan y que no pueden tardar en conmover a la nación con estrépito, ya que con tiempo no ha sabido o no se ha querido poner remedio a los males que todos lamentan. El espíritu altamente liberal que reina en esta ciudad es una garantía de que, cuando lleguen sucesos, hoy de todos previstos, sabrá mantenerse a la altura de su heroico pasado...”.

Serà, doncs, una constant que el passat i el futur poden unir-se mitjançant la història. Balaguer ho aplicarà magistralment a *Las calles...* i els carrers antics entraran en el camp de visió del futur mitjançant situacions, llocs i personatges que d'una manera o altra formen part del relat del conjunt que es proposa per als nous carrers. La ciutat mitjançant la seva narració es construeix en una sola unitat; és uniforme. En algun d'aquests carrers antics hi poden haver nascut guerrers o cabdills que van participar en alguna institució que apareixerà a l'Eixample. En una part molt important li serveixen per donar opinió, expressar posicionaments polítics o fer propostes clares de reivindicació. I ja que som en el marc de la commemoració dels Jocs Florals aprofito per posar un exemple on apareixen: per exemple al c/ Vidal explica que és nom de trobador, fa la història dels JJFF de Tolosa i acaba: “Hemos creído oportuno dar estas ligeras noticias de los JJFF que se celebran todos los años en Tolosa, y bien podríamos aquí dar algunas sobre los de Barcelona; pero guardamos para otro lugar y ocasión más propicia”. Segurament a *Esperansas y recorts* d'aquest mateix any.

RELACIÓ DE LA CONSTRUCCIÓ IDEOLÒGICA DE LES CALLES AMB ALTRES OBRES ANTERIORS

Sovint molts autors retreuen que Víctor Balaguer a *Las calles...* no delimita clarament ni l'objectiu ni el pla de l'obra, opinió que no comparteixo i que m'obliga, com a mínim, a justificar-la. Com ja he dit, per saber el programa ideològic de don Víctor no queda altre remei que llegir-lo sencer i amb atenció. Des del meu punt de vista crec que l'explicació del pla de l'obra es troba a l'entrada Floridablanca: allí dóna, a més, com a punt de partida de la seva obra la de Pi i Arimon (*Barcelona antigua y moderna*) i la de Bofarull al seu *Diccionario* quan reclamen que hi ha fets, institucions i personatges que necessiten que se'ls dediqui un carrer “*para eterna memoria y ejemplo de las generaciones presentes y futuras*”, i afegeix que seria una bona manera de popularitzar la història i desvetllar-ne l'afició. Víctor Balaguer se'n fa ressò i afegeix que justament això és el que ell farà per a tots els carrers que a partir d'ara s'hauran d'obrir. En síntesi, es reconeix deutor de Pi i Arimon de P. de Bofarull.

Després de lamentar que se li hagin substituït alguns dels noms proposats, afegeix que no tots estan mal aplicats, “*pero puesto que la ocasión lo trae, bueno será prevenir futuras críticas diciendo que cuando el autor de estas líneas se encargó de poner nombres a todas las calles del ensanche, concibió el plan de que todos fuesen acomodados a hechos, glorias e instituciones pertenecientes a la historia de Cataluña, a fin de formar un conjunto general, histórico y armónico. Fue espuesto el plan a uno de los señores concejales que formaban la comisión del Ayuntamiento encargada de dar dictamen, y mereció por completo la aprobación de aquel ilustrado individuo del cuerpo municipal. No fue culpa suya, ni mucho menos del autor de estas líneas, si el plan dejó de realizarse por completo a causa de no haber sido aprobados todos los nombres.*”

“*De todas maneras, si bien ahora necesariamente ha debido quedar incompleta la idea que se propusiera el autor de esta obra, pues que del conjunto de todos los nombres hubiera aquella resaltado clara y evidente,⁽⁶⁾ sin embargo, el plan concebido puede conocerse bastante por los nombres que han sido respetados en las calles del ensanche, nombres que nos permitiremos reunir aquí en algunas agrupaciones para que el lector pueda hacerse cargo en parte del pensamiento que presidió su elección.*”

I els presenta agrupats així:

- Orígens de la pàtria: Els noms dels comtes d'Urgell i Villena.
- Glòries populars i cíviques de la nacionalitat catalana i de les seves lliures institucions [sic]: Corts, Parlament, Diputació, Consell de Cent. Els seus magistrats: Claris, Tamarit, Casanovas, Fontanella. Glòries literàries: Ausiàs Marc, Llull, Aribau, Montaner Pujades, Vilanova (filòsof antic), Balmes, Ali-Bei, Viladomat. Glòries militars: Borrell, Pallàs, Roger de Flor, Entença, Rocafort, Villaroel. Glòries marítimes: Roger de Llúria, Conrad de Llanza, Bernat de Vlamari.
- Glòries de la Catalunya moderna: Bruc, Girona i Tarragona (defensa davant els francesos); Manso (la Guerra del Francès era massa propera); Wad-ras (voluntaris catalans).
- Tributs dels catalans: Comerç, Marina i Indústria.

I segueix dient: “A estar continuados los diez o doce nombres más, que hubieron de suprimirse por causas que no son de este lugar, el lector hubiera podido juzgar de cómo el plan que nos habíamos propuesto era completo, y de cómo se había procurado no olvidar ninguna representación gloriosa para dejar bien dibujada la fisonomía histórico-política de Cataluña”. És per tot això que quan, dins l'obra, el nom és molt forçat ho fa notar explícitament:

Per exemple en l'entrada Sepúlveda: “El nombre que lleva recuerda el de don Francisco Sepúlveda, que ha sido dos veces distintas gobernador civil de Barcelona. Agradecido el cuerpo municipal a este gobernador, puso su nombre a una calle cuando se trató de dárselo a las que iban a abrirse en el Ensanche, en cuya ocasión era aquel la primera autoridad civil de Barcelona”.

Potser és a causa d'una lectura massa identificada amb un simple nomenclàtor que ha dut a algú a desconfiar de la catalanitat del text balaguerià, tal i com defensa Joan Palomas. Crec que el que portem llegit fins ara no deixa cap mena de dubte. És evident que Balaguer sí que catalaneja, però també ho és que inicia el procés d'espanyolització a partir de la Guerra del Francès que estava tot just a cinquanta anys vista. I actua encara amb unes premisses que hauran de canviar quan es trobi plenament involucrat en el procés polític derivat de la revolució de 1868.

Una altra de les crítiques que se li fan és que no donava les procedències bibliogràfiques. Ara bé, a la Biblioteca Víctor Balaguer es conserven i són consultables i han estat consultades tot sovint unes petites notes amb la referència d'on treu la idea. I dins el text, en algunes ocasions remet a companys seus, especialment Madoz, Cutchet, Bofarull, Capmany... Don Víctor feia servir la tècnica periodística que avui té tant de predicament d'escriure tot catalitzant idees provinents d'altres: *Las calles...* per què no poden ser una amalgama de la idea que dona Pi i Arimon i l'estructura de nomenclàtor de Bofarull?

En bona mesura i seguint el que ja havia iniciat temps enrere, promou la creació de mites d'entre els quals aquí, a *Las calles...*, destaca Rafel de Casanovas o Pau Claris, a qui defineix com “uno de los más entusiastas campeones que tuvo la causa de las libertades catalanas y el más celoso sostenedor del derecho de la soberanía nacional”.

SINGULARITAT CONSTRUCTORA

A Víctor Balaguer li interessava, literalment, construir. En literatura: Jocs Florals; en història, premsa, *Historia de Cataluña...*; en política, ideari, liberalisme català, treballadors... Però hi ha un parell d'iniciatives que pot construir realment, físicament: els carrers de Barcelona i la Biblioteca Museu Víctor Balaguer.

Quan vinculem un escriptor amb un lloc és a causa de la interpretació que aquest n'hagi pogut fer. Ell mateix ens mostra els seu paisatges de Montserrat, del Montseny i dels Pirineus. També els de Poblet, Ripoll, Santes Creus... En aquest cas, però, el procés és invers (és ell qui decideix donar una interpretació precisa a un espai) i dins un continuum de construcció nacional/ideològica perfectament planificat.

A banda de la seva relació amb el concepte urbanístic de Cerdà, es troba al davant un munt d'espais als quals ha d'assignar uns noms. Tot d'un cop. Una possibilitat era posar-los amb

certa aleatorietat o donar-hi un fil conductor (“*el hilo de la historia*”, que diu ell). Opta, com sabem, per aquesta segona possibilitat. I construeix una obra històrico-literària.

Potser és el primer cas en què un text literari pren una forma física. Crida l'atenció que l'edició de *Las calles...* de 1888 es presenti com un complement a la *Historia de Cataluña* que va editar aquell mateix any. Ja ho he dit en algun altre lloc, però és imprescindible per entendre la direcció i el grau d'evolució del pensament polític de don Víctor la lectura detinguda i comparada de les dues edicions de les dues obres esmentades, perquè només així –en els canvis interpretatius de personatges, situacions i llocs mitificats per ell mateix fins al 1868– podrem conèixer l'evolució del llegat polític i cultural balaguerians.

No satisfet amb això, construeix un relat que empasti el passat amb el present i el futur. Els nous carrers queden històricament vinculats amb els antics, dins les muralles. L'element recurrent de la morta-viva o el *Surge et ambula* (ben maçó per altra banda) apareix força al començament quan diu, a l'entrada del carrer Aragó, que “*hoy afortunadamente, puede evocarse la santidad de los antiguos recuerdos con la confianza de despertar las fibras que sólo estaban dormidas en los corazones patriotas*”.

Tot i que la beatificació de sant Josep Oriol era encara recent i s'havia popularitzat molt, ell, a l'entrada que correspon a aquest carrer, prefereix obviar-ho per dedicar-lo a Jaume Tió, “*uno de las adalides del romanticismo, cuando se inició en Barcelona esta revolución literaria*”.

Las calles... tenen el gran mèrit de no limitar-se a explicar el què dels noms dels nous carrers, sinó que, quan destaca alguns esdeveniments o personatges dels antics, construeix de fet una narració única per a tota la ciutat. Una ciutat que ve d'antic i treballa pel futur. El futur, tanmateix, procedeix del passat històric més gloriós. I és aquesta història la que ha d'ajudar a entendre el futur.

LAS CALLES DINS LA CRONOLOGIA VITAL DE VÍCTOR BALAGUER

Només ens hem referit a una obra de Víctor Balaguer d'abans de la revolució de 1868. Fins aleshores la seva trajectòria és força rectilínia, sense massa trencadissa; serà a partir de la revolució del 1868 (de la qual no n'havia previst, com altres, les conseqüències) que el nostre protagonista es mostra més polièdric. La vinculació amb la política l'obligarà a adaptar-se i flexionar la seva posició perquè, sense abandonar l'eix essencial del seu pensament, pugui seguir viu en la batalla política i seguir alhora mantenint els interessos catalans sense decebre en el compromís polític espanyol. No hem d'oblidar que la gran transformació política moderna espanyola s'inicia durant el període de construcció de la nació espanyola liberal a partir dels anys 1810-12.

No sabia dir el perquè, però quan penso en aquell moment històric em ve al cap el que tan sovint durant els anys 1980 apareixia en les converses quan se'ns demanava prioritzar entre ser primer d'esquerres i guanyar en polítiques socials i després la qüestió nacional, o bé just al contrari, primer polítiques nacionals i després polítiques socials. Bé, doncs, el temps i les circumstàncies en què Víctor Balaguer va créixer prioritzaven la construcció espanyola; només alguns van

defensar la necessitat nacional. Fins als 1868-69 Víctor Balaguer va ser-ne uns dels més populars defensors; després va canviar clarament les estratègies.

Alguns dels seus punts més forts dels futurs anys de professionalització política que, quan publica *Las calles...*, és a punt d'encetar, els havia insinuat ja en algunes petites obres (guies de viatges en tren a Terrassa i Sabadell, per ex.). Em refereixo al proteccionisme. A *Las calles...* ho inclou al carrer Indústria: "*Los años que acaban de transcurrir han visto la industria catalana a grande altura, y no es culpa suya si no ha alcanzado toda la brillantez y todo el esplendor que de seguro obtendría con instituciones más libres y con leyes más protectoras*".

Si fins aleshores havia treballat en la recuperació essencialista de la realitat catalana, passada la revolució del setembre de 1868 i incorporat completament i definitivament en política, es convertirà en el defensor del que ell mateix, al poema *Los cuatro pals de sang*, havia qualificat com *lo quart pal*: l'economia, el proteccionisme. Però queda per a una altra ocasió.

FINAL

En l'actual nomenclàtor el nom de Víctor Balaguer va quedar el 1980 arraconat en una minúscula plaça amagada entre la Via Laietana i la plaça de Santa Maria del Mar. En les dades que sobre ell dóna la pàgina oficial del nomenclàtor diu: "Polític, historiador, poeta i dramaturg. Mantenidor dels JJFF i mestre en Gai Saber. Ministre de Foment i Ultramar en el regnat d'Amadeu I". Punt.

Observacions: Hi ha errors, va ser ministre també durant la primera república i amb Alfons XII, i oblidats: Ni una paraula que fos l'autor dels noms dels carrers del famós Eixample de Barcelona.

NOTES

- (1) Aquest text correspon a la conferència que amb el mateix títol es va pronunciar el dia 17 de desembre al Museu d'Història de la ciutat de Barcelona, la qual cosa explica el cert to col·loquial.
- (2) Joan PALOMAS, *Victor Balaguer: renaixença, revolució i progrés*, Vilanova i la Geltrú, 2004; Lluís QUINTANA "Una proposta histogràfica en pedra: *Las calles de Barcelona* de Víctor Balaguer" dins *L'escriptor i la seva imatge: contribució a la història dels intel·lectuals en la literatura catalana contemporània*, Barcelona, L'Avenç, 2006, pp. 34-61; Marina CUCCU, "'Las calles de Barcelona' de Víctor Balaguer" a *Barcelona Quaderns d'Història*, núm. 14 (2008), pp. 147-161.
- (3) *Història. Entre la ciència i el relat*, València, UV, 2001.
- (4) *Barcelona i els Jocs Florals, 1859. Modernització i romanticisme*, Exposició commemorativa del 150è aniversari al Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.
- (5) Els subratllats són meus.
- (6) Els subratllats són meus.

MISCEL·LÀNIA PENEDESENCA

15enes Jornades d'Estudis Penedesencs.
Vilafranca del Penedès, 2002

ELS POBLES DEL GRAN PENEDÈS AL *BRUSI*

RESUM

Els orígens d'aquestes notícies –pouades del *Diario de Barcelona*, altrament conegut com *Brusi*– són ben diversos. N'hi ha procedents de la divisió administrativa feta pels ocupants francesos el 1810, d'altres provenen de desamortitzacions i subhastes, d'avisos d'objectes perduts (o trobats)... Hi ha textos importants: el que descriu minuciosament el Molí de Mar, de Vilanova, i el que es refereix a les aigües medicinals de Llorenç.

ABSTRACT

The origins of this news –extracted from *Diario de Barcelona*, otherwise known as *Brusi*– are very varied. Some come from the administrative division made by French occupants in 1810, others come from auctions and confiscations, lost property notices (or found property)... There are some outstanding texts: the one meticulously describing Molí de Mar in Vilanova and the one relating medicinal waters in Llorenç.

El *Diario de Barcelona* fou fundat el 1792. Com que després de la Guerra del Francès passà a ser propietat d'Antoni Brusi, va arrossegar tota la seva vida el renom de *Brusi*. Deixà de publicar-se el 1992. Coincidint amb l'entrada del segle XXI, donem a conèixer la primera notícia apareguda de cada un dels pobles del Gran Penedès i rodalies. Les dades són les de *Diario* que du la notícia. Deixem tal com són moltes notícies, o sigui, en castellà.

Els orígens d'aquestes notícies són ben diversos. N'hi ha procedents de la divisió administrativa feta pels ocupants francesos el 1810, altres provenen de desamortitzacions i subhastes, d'avisos d'objectes perduts (o trobats)... Hi ha dos textos curiosos i importants: el que descriu minuciosament el Molí del Mar de Vilanova i la Geltrú i el que es refereix a les aigües medicinals de Llorenç.

L'Albà.- El 27/10/1815 es diu que, “*a voluntad de su dueño*”, es ven una heretat de 300 jornals, amb una part campa, una part de bosc i una part de vinya, dita “*Manso Cortada*”, situada al terme de l'Albà, corregiment de Vilafranca; en donaran raó al primer pis de la casa núm. 7 del carrer Ample, prop de la fusteria, o bé a la vila d'Altafulla, a Can Soler.

Albinyana.- El 28/11/1804, a “*Pérdidas*”, trobem: “*Quien haya encontrado un testamento y un codicilo de Juan Genató, del pueblo de Albiñana, que perdió el día 22 del que rije, desde Gracia hasta la plaza de la Trinidad, sirvan llevarlos o dar aviso del hallazgo al R. P. Fr. Fco. Catá, Trinitario Calzado, quien dará una competente gratificación.*” L'anunci devia fer efecte, perquè aquests

documents són degudament conservats pels descendents de qui els va perdre, a la casa dita encara “cal Janetó”, de la plaça Major d’Albinyana.

Altafulla.– El 28/1/1812, dimarts, en plena guerra contra els napoleònides, el periòdic publica l’extracte d’una carta adreçada pel general Maurice Mathieu al general Decaen, comandant de l’exèrcit francès de Catalunya. Llegim-ne un tros: “...*El ejército enemigo nos ha hecho el obsequio de atacarnos. Había tomado posiciones sobre el Gayá, frente a Altafulla, apoyando la derecha en el mar. El 21, a punta de día, habíamos desfilado sobre él en cuatro columnas. Las posiciones, aunque escarpadas, se tomaron a paso de ataque... Dos mil hombres, entre muertos, heridos y prisioneros, y toda la artillería enemiga, son el trofeo innegable de esta acción...*”.

L’Arboç.– Al grup d’“Avisos” es fa saber, el 3/11/1800, que a aquesta vila hi ha vacant “el magisterio de gramática”. I afegeix: “*El sacerdote que aspire a dicho encargo podrá conferirse con el Ayuntamiento de la villa, hasta final de mes, para tratar de su renta y obligaciones*”.

L’Arboçar.– El 31/12/1823 llegim, a “Avisos”: “*Qualquier escribano u otra persona que sepa el paradero del testamento de Pedro Font del Arbosa (sic), parroquia de San Pedro Mulanta (sic), y lo avisa en la oficina de este periódico, a más de pagársele los derechos, se le darán 8 duros de gratificación*”.

Avinyonet.– El 22/6/1805 s’anuncia la subhasta d’algunes finques. Entre elles, per 29.000 lliures en “*Vales Reales*” i 600 en metàl·lic, les pertanyents a la “*Testamentaria de Joseph Malet, labrador que fue del lugar de las Guiñolas (sic), término de Aviñonet, a saber: la Casa nombrada del Castillo con la pequeña porción de huerto y casita contigua a ella; la Casa de abaxo que habita el colono; la otra casa de la calle de Abaxo; la otra de la calle de la Procesión; el Huerto circuido de paredes, sito en el mismo lugar; el Corral y dos Pajares; y varias Piezas de Tierra de extensión juntas 107 jornales, y todo por menor consta en las tabas que se hallan en poder del pregonero del Rey Vicente Araret...*”.

Banyeres.– A l’exemplar del 18/8/1815 es parla llargament de les aigües minerals de Llorenç i hi surten, de retruc, els pobles veïns, com Banyeres. Més directament és citat, el 25/10/1821, quan fan un donatiu de 213 rals “*para atender gastos de sanidad, beneficencia y seguridad pública*” amb motiu d’una epidèmia que afectà Barcelona i altres poblacions costaneres.

Begues.– El 29/9/1813 es publica una llarga descripció de la batalla d’Ordal. En un fragment es diu que “*el comandante Renfort, del 117º, había hecho con precisión un movimiento por la izquierda con su batallón y algunos caballos, dirigiéndose por Begas y Aviñonet...*”.

Berà.– El 18/9/1823, ja en plena guerra reialista, pesquem aquesta notícia: “*Se dice que el 11 salieron de Altafulla para el Vendrell dos batallones franceses y que algunos pasajeros habían encontrado al mariscal Moncey junto al arco de Bará con 50 caballos. Los facciosos y franceses posesionados de Valls y Vallmoll también hicieron movimientos aparentando aproximarse a esta plaza –Tarragona–; pero tomaron por los Garidells en dirección a Altafulla...*”.

Bellvei.– Per primer cop és esmentat el poble en parlar-se de les aigües de Llorenç. La segona vegada és el 21/1/1816, quan són ofertes en arrendament totes les rendes i els drets

corresponents al comte de Santa Coloma. Els sol·licitants lliuraran llurs proposicions, totes o només una part, a Barcelona, a casa del comte.

La Bisbal.- Durant la Guerra del Francès, el 19/2/1812 el *Diario* publica un informe del general Mathieu sobre el recent combat d'Altafulla, on resultaren guanyadors. *“Los fugitivos –explica el francès– se dirigieron al Vendrell, a Santa Cristina y al Pla (de Cabra) e iban tan deshechos que ni un solo pelotón pudo retirarse reunido”*. La segona menció, el 8/3/1813, torna a fer referència a la guerra i al coll de Santa Cristina.

La Bleda.- L'11/5/1833 l'Administració de Rendes Decimals de Catalunya publica una relació dels pobles *“cuyas gracias están para arrendar... por el trienio 1833 a 1835 y se procederá a su remate a favor del más beneficioso postor, en las subastas públicas...”*. Entre una munió de llocs apareix, concisament, “Bleda”.

Bonastre.- Els dies 8 i 9/5/1822, iniciada la guerra reialista, el *Diario* informa llargament del combat lliurat a Bonastre, on les faccions sorprenen i desfan una columna de milicians. Els voluntaris de Reus i Valls *“fueron más bien dispersados que abatidos”*. Acaba dient: *“Todo el paisanaje de las montañas ha tomado parte en el levantamiento... Hemos sido recibidos peor que los franceses en estos pueblos...”*.

Les Cabanyes.- Acabada la guerra dels Agraviats o Malcontents, el rei Ferran VII s'està una temporada a Tarragona; molta gent notable va a besar-li la mà. Així, el 10/4/1828 llegim: *“... Sus Magestades continúan en esta ciudad (Tarragona)... El 3 del actual tuvieron el honor de besar la Real mano... el cura de las Cabañas...”*.

Les Cabòries.- El 5/7/1801 apareix a “Pérdidas” aquest text: *“Qualquiera que haya encontrado un paraguas de seda, que se perdió el día 25 o 26 del pasado, desde el mesón de Ordal a las Caborias, o cercanías de ellas, se servirá avisarlo en la tienda de paños de los señores Balasch y Camarasa, en la calle de los Cambios Nuevos, que además de darle su correspondiente gratificación se lo agradecerán.”*

Calafell.- Durant l'estada de Ferran VII a Tarragona –vegi's les Cabanyes–, trobem el 19/10/1827 la notícia que l'anterior dia 9 rebé el batlle i una diputació de l'Ajuntament de Calafell. El 22/12 següent diu que l'anterior 17 hi acudí “el cura párroco” d'aquesta vila.

Cantallops.- El 21/6/1801 s'anuncia, a “Pérdidas”, que el dia 28 de maig darrer *“desde el Xipreret hasta el mesón de Cantallops, carretera de Villafranca, se extraviaron tres Vales, dos de 150 pesos y el otro de 600 pesos... Quien los haya recogido se servirá dar aviso en la oficina de este Periódico, que le dará razón de su dueño, que dará una buena gratificación...”*.

Canyelles.- Dia 15/10/1801, dijous: *“Avisos. Rafael Giralt, vecino de Villa Nueva de Getrú (sic), vino a esta Ciudad al día 14 del corriente, y por el camino perdió una carta del señor Barón de Cañellas; dicha carta se había de entregar a un confitero, cuyo nombre ignora dicho portador por no saber leer; y el confitero había de entregar al donador una arroba de cacao; y se avisa a los confiteros, por si alguno fuere con dicha Carta, que no entreguen la arroba de cacao, sin otro aviso de dicho señor Barón”*.

Capellades.– El 27/5/1806 es fa saber que a la vila de Capellades, corregiment de Vilafranca, *“se halla vacante el Magisterio de primeras Letras, el cual debe proveerse por exámenes el día que determine el Ayuntamiento; tiene de dotación 200 libras catalanas...”*.

Castellet.– A primers d'abril del 1810 les autoritats franceses estableixen una nova divisió política de Catalunya. El *Brusi* la publica els dies 2, 4 i 5 d'abril. El corregiment de Barcelona és dividit en 3 sotscorregiments, amb capitals a Barcelona, Manresa i Vic. El de Barcelona consta de 9 cantons, un dels quals té Vilafranca per capital. A continuació detalla tots els pobles d'aquest cantó, entre ells Castellet.

Castellví.– El 26/4/1807, a “Avisos”, es fa saber que surt a subhasta pública l'heretat *“nombrada Matllanhet (sic) de Baix, que se compone de Casa con sus oficinas y 152 jornales de Tierra, sita en el termino de Castellví de la Marca, perteneciente al Beneficio baxo advocación de N^a S^a del Rosario, fundado en la parroquial iglesia de la villa de Sitges, tasada en venta a 17.734 libras, 17 sueldos, 6 dineros, y en renta a 532 libras...”*.

Clariana.– El 21/1/1816, diumenge, es publica: *“Quien quiera tomar en arrendamiento todas las rentas y derechos que corresponden al Exmo. Sr. Conde de Santa Coloma... en los pueblos de Bellvey y Castellet con sus agregados Gornal, Clariana y villa del Arbós... acudirán con sus proposiciones, para el todo o parte, a la casa de dicho Señor en Barcelona...”*.

Creixell.– Acabada la guerra realista, el rei Ferran VII atorga la pensió d'un parell de ralets a vídues i orfes dels que van lluitar per ell. El 6/12/1825 és afavorida amb dita quantitat Quitèria Soler, veïna de Creixell, *“viuda de Josef Moné, soldado realista, muerto en la acción de guerra de Villafranca, hallándose defendiendo los sagrados derechos del Altar y el Trono, lo que se abonará desde el día 5/8/1822, que fue el siguiente al de la muerte del causante...”*.

Cubelles.– El 7/7/1801 s'avisa que és vacant el Magisteri de Gramàtica de Vilanova i la Geltrú, i que el 9/8 seran examinats els pretendents al lloc. L'aprobat cobrarà 200 lliures a l'any, *“sin comprender en esta cantidad las mesadas que en los hijos naturales de esta villa y de la de Cubellas no podrán exceder de peseta; pero por lo que respecta a los demás podrá convenir con los padres del discípulo...”*. Es donaran a conèixer les obligacions del mestre i es comunica que els aspirants al càrrec s'hauran d'adreçar per escrit a Manuel Galtés, secretari de l'Ajuntament.

Cunit.– El 29/3/1816, a “Avisos”, es fa saber que es posen en arrendament, per un quadrienni, els delmes que té el marquès de Llupià a diversos llocs del Penedès, entre ells Cunit. Els pactes i condicions es poden cercar a Barcelona, Vilanova i Reus, on els pretendents poden anar amb els plecs closos.

Font-rubí.– El 18/6/1812 –Guerra del Francès– el general Mathieu comunica al seu superior que les forces del general Sarsfield, que eren a Vilafranca, van sortir de la vila en acostar-se els francesos i es van refugiar a les muntanyes de la Massana, prop de “*Fonrubia*” (sic). Les van atacar durant set hores i van acabar dispersant-les; sobre el camp de batalla deixaren un centenar de morts, entre ells alguns oficials; es va capturar un altre centenar de soldats i els van produir 300 ferits. Els francesos, per la seva banda, tingueren només 7 morts i 49 ferits.

Gallifa.- El 5/4/1810 surt aquest topònim entre els pobles del cantó de Vilafranca (vegi's *Castellet*).

Garraf.- El 17/1/1801, dissabte, a "Teatro" es fa saber que avui, a les 5, "*se representa por la Compañía Española la comedia intitulada 'La buena nuera o El paso de la mala Dona en las costas de Garraf'; la Que obtuvo la mayor aceptación de este respetable público cuando se executó en este Teatro...*". Però la primera notícia del lloc, la trobem el 23/8/1803, quan a "Avisos" es diu: "*Todos los viernes habrá un Ordinario de Tarragona, para las costas de Garraf; el que quiera valerse de él, acuda al mesón de la Bota, que darán razón*".

Gelida.- A "Hallazgos" –que és el contrari de "Pérdidas"– llegim el 6/3/1806: "*Joseph Rosell, de Gelida..., hará 8 meses que halló una cartera con 3 Vales Reales; el que los haya perdido acuda al dicho, quien dando las señas los devolverá*".

Gornal.- El 18/8/1915 apareix el nom d'aquest poble, de retruc, a la notícia de l'aigua mineral de Llorenç. El 21/1/1816 és també esmentat en l'oferta d'un arrendament –vegi's *Clariana*. La tercera notícia se'ns dona el 3/7/1822 –guerra reialista–: els milicians veuen sortir de Can Llobets, terme de Sant Jaume dels Domenys, sis homes amb mantes; els ataquen, en maten dos en l'acció, dos s'escapen i els altres dos són "*pasados por las armas en el pueblo de Gornal en medio de la carretera*".

Grabuac.- S'admeten proposicions –el 10/11/1832– per arrendar delmes, censos, parts de fruits i altres rendes del marquès de Barberà i de la Manresana. Entre els "*lugares, términos y parroquias*" surt "*Grabuach*", com a quadra.

La Granada.- Es publica el 10/1/1808, diumenge, la sortida a subhasta d'alguns béns eclesiàstics, entre els quals hi ha: "*la Heredad llamada den Almirall Virgili, sita en el término de la Granada, que se compone de Casa grande con redil, era de trillar, tres pequeñas casas, 63 jornales y 3 quarterones de tierra campa, 45 jornales y medio de viña, y 25 jornales y un quarterón de bosque, tasada en venta a 40.987 libras, 1 sueldo y 6 dineros, y la renta de 937 libras... Otra pieza de tierra de 4 jornales, sita en el término de la Granada, y partida llamada de San Hilari, tasada en venta a 800 libras, y en renta a 24 libras...*".

Les Gunyoles.- Vegi's *Avinyonet*.

Jafra.- Apareix aquest nom el 5/4/1810 entre els pobles del cantó de Vilafranca (vegi's *Castellet*). El 16/2/1815 torna a sortir en una relació de persones citades a comparèixer davant del "*contador*", D. Pedro Alexandre de Larrard: "*Sugeto: D. Ant^o Raventós, que firma por Dª Mª Teresa Raventós Girona, Quadra de Jafre*".

La Joncosa.- Surt esmentat el poble, el 9/5/1822, amb motiu de la guerra reialista. El general De Haro, que era a la Bisbal, acull una partida de 40 milicians del Vendrell que tenia destacats a la Joncosa. "*Han venido batiéndose por todo el camino*", comenta.

Lavern.- A "Avisos", el 8/7/1807 anuncia la sortida a subhasta, en altres finques, d'"*una Heredad llamada Manso Bergadanas, en el término del Pla, y parte en el de Lavern, que consiste en una Casa grande, con su porche y era de trillar, 31 jornales de tierra campa, 13 de viña, otros 3*

jornales de viña cedidos a primeras cepas y 32 jornales de bosque, tasada en venta a 15.066 libras, 15 sueldos y 6 dineros, y en renta de 320 libras.... Aquestes finques pertanyen a la Capellania que obté D. Antoni Batlle i de Roca, prevère, i es remataran a l'Ajuntament de Vilafranca.

Lavit.– Per primer cop trobem aquest topònim el 5/4/1810 entre els pobles del cantó de Vilafranca (vegi's *Castellet*). Més enllà torna a aparèixer el 14/6/1822, en una llarga relació de certificacions de crèdit, els titulars de les quals han de recollir-los. Entre els esmentats hi ha “Josef Vallés, de Pla y Lavid”.

La Llacuna.– El 9/4/1821 s'anuncia la subhasta, a l'Ajuntament de Vilafranca, de finques que “*el suprimido monasterio de Santas Cruces posehía en el conjunto de dicha Villa y pueblos abajo notados*”. Llegim: “*Primo una granja llamada de Ancosa, sito en el término de la Llacuna, que contiene 65 jornales de tierra campa, 8 de viña y 2848 de montaña, tasada en 25.022 libras...*”. Anomena un grapat de terres pertanyents al monestir, fins i tot el monestir mateix, del qual es fan partions; per exemple: “*...Casa del P. Bassa a 4.093 libras... Mesón a 1.364... Palacio viejo a 8.099... Claustro Mayor y Cabildo, a 78.487 libras...*”.

La Llacuneta.– S'anuncia l'arrendament –el 25/3/1837– de diversos delmes, entre ells: “*...Cuadra de Llacuneta (i molts més llocs)... que percibían los suprimidos monasterios de Monserrate, Santas Cruces, San Cugat del Vallés, Amer y Convento de Trinitarios de Piera y Dominicos de Barcelona...*”.

Llorenç.– El 18/8/1815 surt publicada una llarga carta sobre “*las aguas medicinales de Llorens*”. L'autor fa grans elogis de la deu i descriu bellament les qualitats de l'aigua: “*...El olor y sabor a caparrosa, el color amarillento que toma al cabo de algún tiempo de puesta en un vaso o botella, el sedimento ocreoso en el suelo y piedras sobre que pasa, la telilla de arco iris o madreperla sobre la superficie del agua que está algo detenida, las muchas ampollas de gas que se levantan y se pegan a las paredes del vaso...*”. Acaba dient: “*...Sólo falta que un químico hábil haga el correspondiente análisis... Es bien manifiesta la ventaja que de esta fuente puede resultar a todo este territorio y a los inmediatos... Es muy sensible que esta fuente no esté mejor cuidada, pues se halla dentro del mismo cauce de un arroyo, cuyas mayores avenidas pueden alterarla o trasponerla de un lugar a otro más o menos distante. Sería fácil fixarla con un pequeño costo, tal vez de menos de 40 duros, y el señor del lugar de Llorens, dentro de cuyo arroyo se halla, haría sin duda un señalado servicio a sus pueblos y a la humanidad, si pudiese costear una obra tan saludable y digna de su corazón caritativo...*”. La carta és signada a Llorenç el 3/8, amb les inicials “F.S.”.

Masllorenç.– El primer trimestre del 1822 es recullen donatius a benefici de “*los pobres de la Casa nacional de la Caridad*”. El 14/3 d'aquell any trobem, entre altres, el lliurament de 20 rals fet per aquest lloc.

Mediona.– El 29/1/1815, diumenge, s'anuncia la subhasta dels béns i arrendaments que té a Catalunya el duc de Medinaceli i Cardona. Entre els moltíssims indrets que s'esmenten, apareix: “*... baronía de la Conca de Ódena, S. Quintín y Mediona..., la Llacuna...*”. Els arrendaments s'atorgaran per quadriennis, o per temps inferior, a comptar des de l'1/5 vinent.

Miralpeix.– El 5/4/1810, entre els pobles del cantó de Vilafranca –vegi's *Castellet*– trobem: “...*Eldula* (per *Olèrdola*), *Vila de Llops* (sic), *Castellet*, *Roca Crespa*, *Gallifa*, *Villanueva*, *Cubellas*, *Geltrú*, *Miralpeix*, *Canellas* (sic), *Viñet*, *Sitjes* (sic)...”.

Moja.– A la data anterior (5/4/1810), i a la mateixa llista, trobem “*Moya* (sic)...”. La següent menció d'aquest poble és ja el 28/2/1821, quan s'avisava que “*Juan Pablo Soler*, vecino de *Vilanova*, le conviene conferirse con D. *Josef Tal*, vulgo *Paitá*, natural de *Moya* (sic), por un asunto muy interesante que le desea comunicar, cuyo *Soler* demorará hasta las 4 de la tarde de hoy en casa de *Juan Blanich y Palou*, que vive frente la plaza de la Constitución”.

Els Monjos.– A “Avisos”, del 8/3/1803, hi ha aquest anunci: “*El que desee arrendar el Mesón de los Monjos*, llamado *Escarrabina*, a distancia de tres cuartos de hora de *Villafranca*, por el término de 5 años, puede conferirse con *Ramon Mirats*, confitero de esta ciudad, y calle de los *Carders*, casa nº 5, que tratará del ajuste”.

Montagut.– El 6/5/1819 s'anuncien algunes subhastes, entre elles: “... la heredad y manso nombrado *Riambalda*, con su casa, era, corral, pajar y posesiones que disfrutaba la difunta Dª *Ant^a* de *Viadell* en los términos de *Pontons* y *Montagut*...”.

Montmell.– El 16/2/1815, en la relació esmentada al poble de *Jafra*, apareix “D. *Pablo Papiol*, de *Monmell*”. La setmana següent, el 24/2/1815, es publica: “*El que quiera entender en el arriendo de los diezmos, censos, partes de frutos y demás rentas que percibe Dª Magdalena de Reart en Salomó, Quadra del Castellar, Monmell, Ayguaviva... en el Panadés, podrá conferirse con dicha señora en casa Ravella, frente S. Fco. de Paula*”.

Olèrdola.– El 3/7/1808, durant la Guerra del Francès, el general *Duhesme*, “por miramiento para con muchos moradores, dignos de respeto, de la ciudad de *Barcelona*”, perdona diversos condemnats. Entre ells en trobem un que suposem natural d'aquest lloc: “...*Joseph Domenech*, de *San Miguel de Ebro* (sic!), *corregimiento de Villafranca*. Habiéndolos cogido con las armas en la mano el 30/6 último en las avanzadas de los insurgentes del *Prat* y *San Boy*. Y previene que es la última gracia que concede, y que todos aquellos que en lo sucesivo sean cogidos, como ellos, con las armas en la mano, serán arcabuceados al instante”.

Olesa de Bonesvalls.– A “Avisos” del 5/9/1807, dissabte, hi ha el següent: “*La Real y Venerable Congregación de Esclavas del Santísimo Sacramento*, celebra mañana su mensual fiesta de primer Domingo... por la tarde se empezarán los *Ejercicios* a las 5 y cuarto, predicará *Don Jayme Biosca*, Presbítero, Cura Párroco de *Olesa de bons Valls* (sic)...”.

Olivella.– El topònim apareix el 5/4/1810 entre els pobles del cantó de Vilafranca (vegi's *Castellet*). Més tard, el 16/2/1815 (vegi's *Jafra*), trobem citades a comparèixer quatre persones d'Olivella: “D. *Joseph Raventós*, D. *Pablo Olivella*, D. *Joseph Suriá* y D. *Pablo Reventós*”.

Ordal.– A més de la notícia del 5/7/1801, que hem anotat a les *Cabòries*, el 5/10 del mateix any pesquem la que fa: “*Desde Cantallops a Ordal*, viniendo a esta ciudad el día 26 del pasado, se perdió un *Relox* de oro, guarnecido de pedrería al redor, con una caja sola, y otras señas que se darán; se suplica al que lo haya hallado, que lo entregue al mesonero del mesón del *Violín*, quien lo dirigirá a su dueño, dando este dos duros por el hallazgo, además de las debidas gracias”.

Ortigós.- El 14/6/1822 és esmentat aquest lloc en una llarga relació de certificats de crèdit. Entre els anomenats topem amb “*Juan Palau, de Cuadra de Ortigós*”.

Pacs.- A mig any 1823, acabant-se la guerra reialista, alguns capellans, per por de ser occits, van fugir de les seves parròquies. El 17/6 d'aquell any el bisbat de Barcelona “*cita y emplaça*” a una munió de preveres, per la seva “*conducta civil y política*”. Entre ells és esmentat “*D. Feliciano Brunet, cura párroco de Pachs*”. Poc després, però, el 20/6, es puntualitza: “*...se dijo equivocadamente llamarse a D. Feliciano Brunet, cura párroco de Pachs... siendo cierto que el cura de Pachs a quien se entendió emplazar se llama D. Josef Ratera y no D. Feliciano Brunet. Se da este aviso pública para que no padezca menoscabo la reputación y buena conducta de D. Feliciano Brunet, actual cura párroco del Papiol...*”.

El Pla.- La primera menció surt el 8/7/1807 i l'hem anotada a *Lavern*. La següent és del 19/4/1821, quan comenta l'edició d'un nou quadern de l'obra *Barcelona cautiva*, en el qual es parla de “*la acción brillante de Sarsfield en el Pla*”. I la tercera correspon al 14/6/1822, on, en una llarga relació que en altres llocs hem comentat, hi ha “*Josef Valles, de Pla y Lavid... Josef Cardús, del Pla y la Vid...*”.

Pontons.- Surt aquest topònim el 6/5/1819, junt amb el de *Montagut* (vegi's). Després, el 9/4/1821, en subhastar-se algunes finques del monestir de Santes Creus, apareix: “*...Una casa castillo con sus graneros sito en el lugar de Pontons, tasada en 1.290 libras...*”. I encara, el 25/10/1821, en una recaptació benèfica, de la qual hem parlat a *Banyeres*, descobrim que Pontons donà 213 rals.

Puigdàlber.- El 5/4/1810 –vegi's *Castellet*– entre els pobles del cantó de Vilafranca és dit “*Puigdalba*”, que al text francès –aquells dies el *Brusi* sortia plurilingüe– apareix com “*Puig d'Alba*”. La segona menció és de 28/1/1823, durant la guerra reialista. Allí s'explica que pels volts de Sant Sadurní era buscat per la tropa “*el cabecilla Lleó, terror del circumvecindario de Villafranca*”; descobrim que “*se hallaba en su propia casa sita en el pueblo de Puigdalva* (sic)”. Es produeix un tiroteig i maten a l’“*infame cabecilla*”, el cadàver del qual és transportat a Sant Sadurní.

Puigtinyós.- El 10/11/1821, amb motiu de la recaptació benèfica que en altre lloc hem esmentat, mossèn Segimon Pinós, prevere ecònom d'aquest poble, dona 40 rals, i 27 rals el veïnat.

Rocacrespa.- El 5/4/1810 trobem aquest topònim entre els pobles del cantó de Vilafranca (vegi's *Castellet*).

Saifores.- El 18/8/1815 aquest indret és anomenat de passada en la llarga carta sobre les aigües minerals de Llorenç: “*... colocado a un cuarto de hora de los pueblos de Llorens, Bañeras y Saiforas, y teniendo a su alrededor varias casas de campo, en una llanura la más amena y frondosa...*”.

Sant Cugat Sesgarrigues.- El 10/1/1808 és anunciada una subhasta de béns eclesiàstics entre els quals es troba: “*... una pieza de tierra, parte viña y parte campa, de 3 jornales, sita en el término de Aviñonet, y partida dels Corteys, tasada en venta a 250 libras y en renta a 6 libras, que administra el Rdo. Cura Párroco del lugar de S. Cucufate Sasgarrigas...*”.

Sant Esteve Sesrovires.– El 29/9/1813 el *Diario* comenta llargament la batalla d'Ordal, guanyada pels francesos. En un dels paràgrafs es diu que “*las tropas de Cataluña, y parte de la guarnición de Barcelona... se encaminaban a San Estevan (sic) y San Sadurní, a las orillas del Noya, y por caminos impracticables...*”.

Sant Jaume dels Domenys.– El 3/7/1822, durant la guerra reialista, hi ha un tiroteig al Mas de Llobets, d'aquest terme, fet que és explicat a la *Gornal* (vegi's). El 20/5/1825, acabada la guerra, el rei atorga mercès i entre elles dóna una pensió de 2 rals diaris a Manuela Figueras, veïna de Sant Jaume, viuda del soldat reialista Manuel Fontanillas, “*muerto por las tropas revolucionarias que salieron de los fuertes de Urgel... que se abonará desde el 21/8/1823, que fue el siguiente al de la muerte del causante...*”.

Sant Joan de Conilles.– El 12/7/1836, durant la primera guerra carlina, el coronel Josep Clemente va en direcció a la Llacuna, perseguint les “*gavillas*” del Llarg de Copons i d'en Pitxot. Els veuen camí de Pontons, i els carlins, “*en desorden, a la carrera, marcharon para San Juan de Cumillas (sic)*”. Els empaiten –diu el coronel–, els dispersen i en maten 29, i acaba dient: “*He tenido la satisfacción de rescatar al Alcalde de la Llacuna, que llevaban preso*”.

Sant Llorenç d'Hortons.– A Mallorca hi ha hagut una epidèmia i es recullen donatius per als damnificats. La relació de donants s'allarga alguns dies. El 22/7/1820 es registra el lliurament de 40 rals, “*des de S. Lorenzo de Ortons (sic)*”. Un altre acte de generositat, amb motiu d'una recaptada benèfica, apareix el 18/1/1822: “*Del pueblo de S. Lorenzo de Orton (sic), 18 rals*”.

Sant Martí Sarroca.– A “Avisos”, el 14/6/1801, llegim: “*Se halla vacante el Magisterio de primeras letras, leer, escribir, contar y doctrina christiana, de la parroquia de San Martín Carroca (sic), Obispado de Barcelona... Cualquier pretendiente se podrá informar de su salario y obligaciones por el Sr. Cayetano Miret, que vive en casa de Moré, boticario, en la calle Ancha*”. No sabem si la plaça es va cobrir i el titular se'n va cansar, o si encara era vacant, però el 7/12 d'aquell any es torna a repetir exactament l'“Aviso”.

Sant Pere Molanta.– A la ja repetida relació del 5/4/1810 –vegi's *Castellet*– llegim: “*... Garraf, Oleseta, Molant (sic), Ferrant (al text francès: Ferran)...*”. La menció següent es produeix el 14/6/1822 –vegi's *Lavit*–; entre les persones citades trobem: “*...Josef Milá, de S. Pedro Molanta...*”.

Sant Pere de Ribes.– El 11/5/1800 s'avisa que “*los señores Larrard y Cía., de este Comercio, subastarán en Tortosa, y en el almacén de D. Pablo Tournier*”, una gran quantitat (que detalla) de vins i aiguardents procedents d'un vaixell danès naufragat a la Gola de l'Ebre a finals de febrer passat. A la relació trobem “*192 pipas y 16 medias pipas de vino de Ribas y Villanueva de buena calidad, reforzado con dos cortanes de aquella medida de Aguardiente, prueba de Aceyte, en cada pipa, y con uno de dichos cortanes en cada media... 4 pipas del mismo vino mezclado con agua del mar... El todo se pagará en dinero metálico de oro o plata después de su entrega; previniéndose que en cada una de las referidas pipas y medias hay dos arcos de fierro, y traveseras en sus fondos...*”.

Sant Pere de Riudebitlles.– A “Ventas” del 31/8/1804, es diu: *“El que quiera comprar perpetuamente todo aquel Molino de hacer papel blanco, con un pedazo de Huerto contiguo, de tenuta de una quartera, poco más o menos, situado en la Riera de S. Pedro de Riudebitlles, término de Sta. María de la Vid... propio de Joseph Boloix, fabricante de dicho género, habitante en dicho Pueblo de San Pedro, acuda al escribano de la Real Audiencia Horta y Verdalet, que les facilitará la taba y papeles”*.

Sant Quintí.– El 15/4/1810 és esmentat aquest topònim a la relació de pobles del cantó de Vilafranca, tan repetida. Més endavant, el 10/2/1812, surt d'esquitllentes a la llarga narració de la batalla d'Altafulla. El 29/1/1815 apareix en la subhasta dels arrendaments del duc de Medinaceli. El 24/12/1818, amb igual motiu. El 22/7/1820, en l'ajuda als epidèmics de Mallorca, *“el rector y parroquianos de San Quintín”* donen 170 rals. I el 17/5/1822 explica que *“por oficio del Alcalde y Ayuntamiento del Pueblo de S. Quintín sabe se ha publicado el indulto y que no se ha presentado ninguno a disfrutarlo...”*.

Sant Sadurní.– A “Avisos”, el 26/6/1801 es pot llegir: *“Para la villa de San Sadurní... se necesita un maestro de primeras letras, que a más de enseñar a leer, escribir, aritmética y rudimentos de doctrina christiana a los muchachos de aquella villa, se halle capaz al mismo tiempo de enseñar la gramática latina a algunos muchachos de la misma; el que se halle capaz del desempeño de aquella Maestría percibirá anualmente del Ayuntº de dicha villa 250 libras positivas, moneda catalana; en el despacho general de este Diario se noticiará el sugeto que informará por menor las obligaciones y créditos pertenecientes a dicha Maestría”*.

Sant Vicenç de Calders.– El 16/8/1834 el *Diario* publica una relació de presos –som a la primera guerra carlina– que han de ser traslladats a Cuba *“al servicio de las armas”* en el bergantí “Armonía”. D'un total de 95 individus, un deportat és de Calders, es diu Jaume Vidal, casat, de 29 anys, i havia lluitat a la facció de Carnicer; condemnat a 4 anys. A més d'aquest, a la llista n'hi ha nou més de les rodalies –un de l'Ortigós i sis de Masllorenc–, condemnats tots a 6 anys, que havien estat a la facció del Llarg de Copons.

Santa Fe.– El 5/4/1810, entre els pobles del cantó de Vilafranca surt “Santa fe”. Més endavant, el 17/6/1823, trobem la segona menció; és a la relació de capellans que s'han amagat, durant la guerra reialista; entre ells *“D. Josef Cañas, cura párroco de Santa Fe”*.

Santa Margarida.– El 10/1/1808, a la subhasta de béns eclesiàstics, apareix la *“Hereditad llamada Manso Mayo (sic), sita parte en el término de Villafranca y parte en el de Sta. Margarita, que se compone de una casa grande con redil, era de trillar y pajar, una casa pequeña, 25 ½ jornales de tierra campa, 7 jornales de viña, 4 jornales de olivos, 3 jornales y 1 quarterón de encinas, un jornal de huerta, 3 quarterones de bosque, y 3 ½ jornales de yermo, tasada en venta 15.435 libras y 12 sueldos, y en renta a 383 libras y 10 sueldos...”*.

Santa Oliva.– En la recapta de 14/3/1822, que hem esmentat en altres pobles, *“el cura párroco”* de Santa Oliva aporta 48 rals. La segona menció, la llegim el 14/6/1822 amb motiu de les certificacions de crèdit de les quals abans hem parlat: *“Pedro Rosell, de Santa Oliva”*. La tercera, a les acaballes de la guerra reialista, surt el 17/6/1823; és la llista de capellans de conducta

incorrecta que són comminats a comparèixer al bisbat de Barcelona, entre els quals es troba “Josef Vidal, cura párroco de Santa Oliva”.

Segur de Calafell.– El 8/5/1821 l'Acadèmia Nacional de Medicina Pràctica de Barcelona relaciona alguns pobles “que fueron objeto de inspección y consultas pedidos sobre epidemias y calenturas estacionales”. Entre ells, Segur.

Sitges.– A “Avisos”, el 26/4/1800, hi ha el següent: “Don Francisco Espalter y Tolrá, comerciante de esta Plaza, ha sabido por aviso de D. Fco. Ignacio Martí, de Cádiz, que los Sres. Salvador Martinell y Llopis y Cía., de Sitges, salieron de Cádiz para Vera-Cruz el día 2 del cte. abril, embarcados en la Goleta nombrada la Salvadora, su capitán D. Juan Joseph de Cucullo; lo que se avisa para la satisfacción de los interesados.” I el 27/4, o sigui l'endemà, afegeix aquest altre avis: “Esteban Manjo, maestro zapatero de esta Ciudad, avisa a los señores interesados de D. Salvador Sumell, de Sitges, que salió de esta en el Pingue Nuestra Señora del Rosario, del capitán D. Fco. Casalins, para la Guayra, en virtud de carta de dicho Sumell, escrita en Málaga el 2 cte., por haber sido en 25 del mes pasado, por un Cúter Inglés de 12 cañones, armado en Guerseny, apresado a 20 leguas del cabo de S. Vicente; conducida la presa a Lisboa, y la Tripulación transbordada a un Barco Dinamarqués que los llevó a Málaga; lo que servirá para noticia de dichos señores interesados”.

Subirats.– El 5/4/1810 apareix el poble dins del cantó de Vilafranca, escrit “Subirachs”. Salta al 15/2/1820, quan s'avisa: “El que quiera arrendar por el término de 4 años las rentas que D. Ramón de Ramón y Palau posee en Subirats, S. Saturnino de Noya y Lavern... puede conferirse con dicho señor en su casa, en esta ciudad, sita en la calle den Ripoll”.

Terrassola.– A la curiosa secció de “Nodrizas” trobem el 9/2/1807: “Rosa Masana, del término de Terrasola, desea criar en su casa; su leche es de mes y medio; la abonará Lucía Barria, en la plaza de Regomir, en casa del Sr. Borrás”.

Torredembarra.– A “Pérdidas” del 18/7/1801 llegim: “Quien hubiese hallado una maleta que se cierra con una correa, que tenía dentro una casaca corta con galones de plata y dos charreteras, camisas, medias, dos fornituras de oficial, una con galones y la otra negra sin ellos, etc., que se perdió desde la Torre den Barra (sic) hasta Vilafranca, tenga la bondad de llevarla al amo de la Fonda del Gran Comercio, en la calle de Moncada, que se le dará una gratificación competente...”.

Torrelles de Foix.– D’“Avisos” d’1/4/1802: “Quien quiera entender en los Censos, Diezmos y demás Rentas de la villa de Torrellas de Floix (sic) y sus confines, todo del corregimiento de Villafranca, que saldrán en pública subasta el 6 cte., en la plaza de San Jayme, podrá acudir en casa de D. Joseph Rivas y Granés, notario público de número de esta ciudad, que les enseñará la taba”.

Vallformosa.– A la repetida relació del 5/4/1810 del cantó de Vilafranca, apareix aquest indret. Per segon cop el trobem el 16/6/1814 amb motiu de l’arrendament d’uns novens dels bisbats de Barcelona i Vic; diu: “Vallformosa, Santa María”.

El Vendrell.– Les primeres notícies d’aquesta vila fan referència al trànsit marítim. Així, el 15/7/1801 se’ns diu que el dia 4 entraven a la badia d’Alacant les embarcacions de Josep Espriu

i de Jaume Alsina, procedents del Vendrell, amb vi, aiguardent i paper, amb destinació Cadis. El 21/10 del mateix any notifica l'entrada a la mateixa badia, el dia 9, de la nau "Tamerlane", amb Daniel Eamer com a capità, americana, procedent de Barcelona i el Vendrell, amb teixits de seda per a Boston. I durant tot l'any 1803, amb vi, aiguardent i paper, i procedents de la vila, o fent-hi parada, trobem tota mena de navilis, amb capitans que, per exemple, es diuen Joan Mataró, Bonaventura Domènech, Esteve Hillas, Joan Carreras, Miquel Nogueras, Joan Sastre, Alexandre Such... La primera notícia que toca una altra qüestió la llegim el 13/9/1803, quan es fa saber que *"el que pretenda el magisterio de Gramática"*, que és vacant al Vendrell, podrà conferir-se amb el rector Bru Benet, catedràtic de Retòrica del Col·legi Episcopal, *"quien informado de su idoneidad y demás circunstancias, lo presentará al Ayuntº de aquella villa; enterándole además de sus obligaciones, emolumentos y dotación"*.

Viladellops.- A la nova divisió administrativa que fan els francesos el 5/4/1810 trobem aquest poble –escrit *"Vila de Llops"*– dins el cantó de Vilafranca. La següent menció és ja el 10/11/1832, quan s'admeten proposicions per a l'arrendament de delmes, censos, parts de fruits i altres rendes que el senyor marquès de Barberà i de la Manresana ha de percebre de diversos llocs, entre ells *"Villa de Llops"*. Té la casa a la plaça de Santa Anna, cantonada amb el carrer de la Canuda, on hi haurà el plec de condicions, i també al domicili del notari Avella, de Vilafranca.

Vilafranca.- El 4/1/1800, dissabte, llegim a *"Pérdidas"*: *"Algunos días antes de las fiestas le Navidad, desde Villafranca a Tarragona, se perdió un fardito hecho con un lienzo blanco usado, y dentro de él 52 o 53 palmos de un género de seda y algodón, que se puede repuntar por filo seda, de color aplomado, y una pieza de cinta de camela blanca, todo envuelto con un orillo encarnado de paño, quien lo hubiese encontrado o le llegara esta noticia, hará el favor de dirigirlo al sobrescrito que llevaba el referido fardillo, y si se hubiese roto, se servirá avisarlo por carta a esta de Barcelona, dirigida al Editor de este Periódico; y si es persona que admita la gratificación, se le darán 8 pesetas por el hallazgo"*. La segona notícia, el 25/3 següent, és semblant: *"El día 18 del corriente, entre 11 y 12 del día, del Hostal del Chipreret hasta el del Lladoné, perdió un sugeto, que caminaba a Villafranca, una pieza de Nanquins; el que la haya encontrado se servirá llevarla a la calle den Petritxol, 2º piso de la casa de Casanovas, en donde le darán más señas y una gratificación"*.

Vilanova.- El 14/2/1800 es publica a *"Avisos"*: *"Si algún Marinero ha traído de mes y medio a esta parte, Ropa hecha en Marsella para Pablo Busquets, de Villanova (sic), la entregará en casa de Antonio Roca, en la Platería, enfrente del Cintero."* La segona aparició és de l'11/5/1800, amb motiu de vendre's a Tortosa les restes d'un naufragi, que hem comentat a *Sant Pere de Ribes*. Apareixen algunes notícies més de la vila, fins que el 9/8/1801, diumenge, i amb continuació l'endemà, és publicada una llarga carta, datada el 20/7 i signada *"Tu amigo"*, on es parla detalladament de *"la máquina de un Molino que se ha plantado en la playa de la villa de Villanueva y Geltrú"*. Explica que l'inventor de l'artilugi es diu Francesc Ferrés, descriu l'edifici i la instal·lació. *"El medio de que se vale el inventor para dar a las bombas es el embate de las olas que forma el primer móvil de toda la maquinaria"*.

Vila-rodona.- El 12/1/1808, sota l'epígraf *"Medicina"*, trobem aquest text: *"Memoria sobre la Epidemia de calenturas gástricas y vorminosas que ha reynado en la villa de Villarrodon, Obispado de esta ciudad de Barcelona, en el verano de 1805, por el Dr. D. Fco. Guasch, Médico"*

de la misma, Socio de la Real Academia Médico-Práctica de esta ciudad. Este escrito puede considerarse como un tratado de aquellas calenturas que suelen reynar con más frecuencia en estos países... Véndese en la librería de Ignacio Oliveras, calle den Aviñó: su precio a la rústica, 12 reales vellón”.

Vilobí.– Fins al 20/11/1838 no trobem cap notícia d’aquest poble. A la data esmentada –en plena primera Guerra Carlina– la Diputació de Barcelona crea una contribució extraordinària en la part que gravita sobre la riquesa industrial i comercial. Entre els nombrosos indrets que hi surten, hi ha: “*Quadra de Vilobí, 1.789 reales vellón*”.

Vinyet.– A la relació de topònims que trobem al cantó de Vilafranca, segons l’administració francesa –el 5/4/1810– hi ha: “... *Canellas (sic), Viñet, Sitjes...*”. Una segona anotació, la trobem el 14/3/1820: “*En el sorteo de la Rifa que se ofreció a beneficio de los pobres de la Real Casa de Caridad... fueron premiados... nº 8.884. La ánima del pare y Nª Sra. del Viñet p. y v. Paula Dulcet, 75 libras...*”.

LA BIBLIOGRAFIA LOCAL A LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES DEL PENEDÈS I GARRAF

RESUM

Sobre el paper de les biblioteques públiques en l'entorn de cada municipi i específicament pel que fa a l'àmbit de la bibliografia local i comarcal.

ABSTRACT

Relating the role public libraries play in their municipal scope and specifically relating local and regional bibliography.

En unes jornades dedicades als estudis i la bibliografia local no hi podia faltar un repàs del paper que juga el món de la biblioteca pública dins de la política d'informació local de cada municipi. Les biblioteques, a casa nostra, tenen una llarga tradició al darrere i han anat adaptant-se de mica en mica als canvis imposats per l'anomenada "societat de la informació". Són precisament aquests canvis els que han anat modificant la fesomia d'aquests equipaments, i els han anat "democratitzant", apropant-los cada cop més a les necessitats informatives de la població, unes necessitats que, per altra banda, cada cop són més diverses, i deriven cap un intent per oferir uns fons documentals també més diversificats per poder donar una resposta informativa eficient. Això fa que quan avui ens endinsem a les nostres biblioteques, de seguida ens adonem que el volum del seu fons és tan divers que rep un tractament documental diferenciats, marcat pel tipus d'informació que aporta, i per tal d'assolir la funció principal de tota biblioteca, que és fonamentalment aquest, facilitar als seus usuaris un accés ràpid a la informació.

Les biblioteques, els arxius i els museus són els tres eixos que tenen, entre altres missions, la de gestionar el fons que conforma el patrimoni cultural que dona identitat a cada territori. Cada un d'aquests equipaments s'encarrega d'una parcel·la cultural específica: el fons bibliogràfic, el fons documental o bé el fons material. Per aquest motiu, no podem oblidar que tots tres són mitjans de base per a la realització d'estudis sobre aspectes locals, i que cal tenir-los en compte i potenciar-ne els recursos i serveis que poden oferir, pensant en última instància a assolir l'objectiu de resposta a la necessitat informativa de la comunitat que hi ha més a la vora: juguen, doncs, un paper compartit: preservar i difondre.

Centrant-nos en l'àmbit bibliotecari pròpiament, i en el seu fons diversificat, cada tipologia de documents que el configura representa una secció: així podem trobar –a pràcticament totes les

biblioteques públiques– una secció d'audiovisuals, una de revistes i premsa, una secció d'adults i una d'infantil com a grans apartats. Però a part d'aquests, i ja endinsant-nos en el tema que avui ens ocupa, hi ha un conjunt de documents que rep una consideració especial perquè personalitza el fons de cada biblioteca lligant-la estretament amb el seu àmbit territorial. Estic parlant del que els bibliotecaris anomenem “col·lecció local”, una de les seccions amb més tradició en el món de la biblioteca pública des dels seus orígens, que té un valor bibliogràfic destacat respecte la resta de fons de cada centre, i una de les que tradicionalment rep més consultes per part dels usuaris, precisament per aquest tret característic de relació directa amb el territori que l'envolta.

És per aquest motiu, i perquè es deixa notar cada cop més un interès per tot allò que fa referència a la informació local en qualsevol dels seus àmbits, que des de les biblioteques públiques de l'Alt i Baix Penedès i Garraf hem posat damunt la taula la necessitat d'aprofundir en la difusió de les nostres “col·leccions locals”, però no d'una manera aïllada, sinó fruit d'un esforç conjunt. Amb aquest propòsit neix una iniciativa, encara molt embrionària, per elaborar una eina que millori l'accés a la totalitat de les col·leccions locals de les biblioteques públiques de les nostres comarques, i en aquest sentit s'ha començat un projecte d'elaboració d'una **bibliografia local conjunta**, tot un repte, si tenim en compte que és una primera experiència que agrupa biblioteques de xarxes i tarannàs diferents, però amb uns fons bibliogràfics locals de gran interès, que d'aquesta manera quedaran enllaçats (des del punt de vista de la localització de documents).

Però abans d'entrar a parlar del projecte que s'està gestant a les biblioteques públiques, em sembla interessant fer un repàs al que les biblioteques entenem per “col·lecció local” per definir-la en la seva totalitat.

Fins fa pocs anys, la secció que en el terreny bibliotecari s'ha anomenant tradicionalment “col·lecció local”, es definia com aquella “(...) secció de la biblioteca pública formada pel conjunt de documents, *propis de la biblioteca*, relacionats amb una àrea geogràfica determinada, que té per objectiu recollir tots els materials que poden ser útils per a l'estudi d'una zona tant del passat com de l'actualitat i del futur”.⁽¹⁾

Aquesta definició, que avui ja té una lectura un xic desfasada en alguns dels seus punts, és vigent a l'hora d'entendre la col·lecció local com una secció especial dins la biblioteca, que pel fet de recollir tots els materials que fan referència a una zona d'abast territorial acotada, que acostuma a coincidir amb el municipi i la seva comarca, té un caràcter rellevant.

Evidentment, avui dia amb l'auge de les noves tecnologies i l'accés en línia a tota mena d'informació, el fet que hagin de ser “*documents propis de la biblioteca*” no és el més adient a l'hora de definir com volem que sigui la nostra col·lecció local: l'hem de començar a veure des d'un punt de vista molt més ampli, obrint-la cap a tota la informació que s'hi relacioni, es trobi o no dins les parets de cada biblioteca. És una manera de dir que les col·leccions locals haurien de procurar donar un servei integrat dins les polítiques locals d'informació, trencant amb aquesta idea encara massa generalitzada de col·lecció local vista només com a instrument d'utilitat per a estudiosos o alumnes que fan treballs acadèmics, i anant més enllà, promocionant tot el material que en forma part sota el format d'un servei d'informació local, actualitzat –dia a dia– amb el que passa en el nostre entorn.

Aquesta idea va estretament lligada amb el que ens proposa el *Manifest de la Unesco*, un dels documents marc dins el món bibliotecari, que ens defineix la biblioteca pública com a “*centre local d’informació que facilita tot tipus de coneixement i informació als seus usuaris*” i que senyala com una de les missions principals el fet de “*garantir l’accés dels ciutadans a tota mena d’informació de la comunitat*” i “*proveir serveis informatius adients a les empreses, a les associacions i als grups d’interès d’àmbit local*”. També ens diu, que “*cal formular una política clara, que defineixi els objectius, les prioritats i els serveis en relació a les necessitats de la comunitat local*” i que “*cal assegurar la cooperació*” de tots aquells equipaments que puguin facilitar aquesta tasca.

Les *Directius de la IFLA*,⁽²⁾ un dels altres documents clau a nivell de biblioteca pública, també hi diuen la seva: “*La biblioteca pública ha de ser una institució bàsica en la comunitat local pel que fa a la recopilació, preservació i promoció de la cultura local en tota la seva diversitat*”.

De tot això se’n deriva que la biblioteca pública juga un paper important quant a conservació i preservació del fons local de cada municipi, i que al mateix temps ha de ser un servei que faciliti l’accés a la informació local que li demana el seu usuari, o si més no, l’ha de poder orientar o derivar cap on la pugui localitzar.

Davant de tot aquest conjunt d’idees, definim la col·lecció local com un *conjunt de documents en qualsevol format i suport, que fa referència a una àrea territorial determinada, amb l’objectiu de recollir tots els materials que donin informació que s’hi relacioni i que respongui a les necessitats de l’usuari potencial del centre*. No s’ha d’excloure cap material de temàtica local, i encara podríem afegir un altre punt, i és que no ha de ser només una “col·lecció” entesa com a secció consultable al prestatge, sinó com una secció dinàmica, traient-ne el màxim rendiment possible, i fent-ne difusió allà on creiem que pot tenir més acollida. Això requereix un esforç addicional en el treball diari de qualsevol equip de biblioteca, per tal de dedicar-se específicament a aquest apartat i treure’n un bon rendiment enfocat a apropar-la a l’usuari principalment.

El racó de col·lecció local de les nostres biblioteques, que ja he especificat que és d’allò més divers, acostuma a estar format per tipologies de documents ben diferents. Hi podem trobar:

- un **fons bibliogràfic**, és a dir, tot el volum de llibres que tracten qualsevol tema local, els llibres d’autors locals però de temàtica no local, i fins i tot hi tindria cabuda el material imprès o editat a la zona però sense contingut local. El fons de llibres es procura tenir duplicat, amb un exemplar exclòs de préstec destinat a la conservació i un exemplar disponible per a préstec;
- una **secció d’hemeroteca local**, entesa com l’apartat on es guarden diaris i publicacions periòdiques. Per una banda, la premsa local que es va emmagatzemant, i de la qual se n’elaboren **dossiers de premsa** organitzats com els documents d’arxiu, cronològicament per ordre d’arribada i per grans temàtiques, i per una altra banda, les **publicacions periòdiques** mortes o en curs;
- una **secció de publicacions d’entitats públiques i privades**, on trobem recopilats els programes de festa major amb les seves separates, programes de fires, tríptics i fulletons diversos i cartells, material de més costosa recopilació pel fet de ser un material no venal que s’aconsegueix per donació en la majoria dels casos;

- una secció de fotografia;
- una secció d'enregistraments audiovisuals (sonors o visuals);
- o fins i tot una secció de mapes i plànols.

Cada col·lecció local té la seva fesomia, en funció de la vida cultural que l'envolta, i és més o menys gran depenent també dels canals per aconseguir, adquirir o recopilar el material que la conforma. En el cas de les biblioteques públiques del Gran Penedès, les que tenen més història, com la Biblioteca Torras i Bages de Vilafranca, la Biblioteca Popular del Vendrell, la Biblioteca Santiago Rusiñol de Sitges o la Biblioteca Joan Oliva de Vilanova, tenen uns fons locals molt més extensos, fruit de la tradició en custodiar-los, i de la seva funció com a caps comarcals, sent així unes centrals de dipòsit força exhaustives de tot el que hem definit com a fons de col·lecció local. La resta de biblioteques de les nostres comarques, amb més o menys anys de funcionament, també tenen col·lecció local, i per tant, tenen la mateixa missió de recollida pel que fa a la informació dedicada al seu àmbit geogràfic puntual, motiu pel qual entren de ple en aquest projecte. Comptem, doncs, amb la participació d'un total de quinze biblioteques públiques, que no és poc.⁽³⁾ Per aquesta raó, resulta tan interessant fer un llistat bibliogràfic que permeti conèixer de manera global i des de qualsevol centre, què conté cada una d'aquestes col·leccions locals, o bé on podem localitzar cada document.

Vista aquesta exposició teòrica que ha definit el fons local com un dels més importants a qualsevol biblioteca pública, i vist també que no l'hem d'entendre com un fons merament testimonial de la memòria d'un territori, sinó com un servei obert que cal projectar de manera dinàmica i actualitzada al cent per cent, les biblioteques del Gran Penedès ens hem proposat aconseguir el màxim nombre de propòsits senyalats fins ara, començant amb el que ens ha semblat més urgent: buidar el fons dedicat a temes locals elaborant una bibliografia que millori la difusió del que contenen les nostres col·leccions, però de manera agrupada, fet que facilitarà la nostra feina i, al mateix temps, acostarà tot el volum d'informació local a l'usuari, permetent-li saber on localitzar cada document, i alhora, oferint-li una visió global de quines són les grans temàtiques que recull la bibliografia local de la nostra terra.

Indirectament, a més, un llistat bibliogràfic d'aquesta envergadura també és valuós perquè posa en relleu els aspectes locals que han estat més o menys estudiats i, per tant, deixa al descobert els buits que encara no han estat treballats, deixant camí lliure a futures investigacions en aquests àmbits.

Tal com he dit, aquesta proposta d'elaborar una bibliografia local implica a totes i cada una de les col·leccions locals de les biblioteques públiques que tenim escampades per tot l'Alt i Baix Penedès i Garraf, siguin de la Xarxa de la Diputació, de la xarxa de Lectura Pública de la Generalitat o biblioteques municipals més petites, i pretén abastar la totalitat de les monografies de tema local d'aquest territori compartit, sent aquesta la principal finalitat.

Actualment estem encara en un estadi embrionari del projecte: hem creat una comissió de treball reunint, ara per ara, una representant de les biblioteques públiques de la zona que treballen en base a un catàleg automatitzat, cosa que facilita la recopilació de dades. Més endavant s'hi aniran afegint els fons locals de les biblioteques més petites.

Fins al moment, s'ha parlat de quins són els objectius que es volen assolir.

L'ideal d'aquesta bibliografia local seria que fos extensiva i recollís tot el fons local que es conserva a cada biblioteca, fos quin fos el seu format, però, s'ha volgut acotar aquest projecte començant, com he dit fa un moment, per fer un recull només de monografies sobre qualsevol temàtica local. La tria de monografies que s'inclouran en aquesta bibliografia local s'emmarcarà en uns grans apartats temàtics: turisme, folklore i costums, geografia, història, art i un apartat de personatges il·lustres. Totes les monografies que tractin temes afins a aquests grans apartats hi tindran cabuda.

Fins al moment s'ha fet un esforç per crear una base de dades a mida, que permetrà la recopilació de totes les referències bibliogràfiques de les monografies que sota aquests criteris passin a formar part d'aquest recull. En una segona fase, i un cop compilada la totalitat de monografies de cada una de les biblioteques públiques, que preveiem sobre els dos mil registres, caldrà pensar en com es difon, és a dir, quin serà el format de sortida. En aquest punt, estem valorant quines possibilitats de patrocinador tenim al nostre abast, perquè ens cobreixi el cost que la publicació d'aquest producte documental, sigui en paper o en línia, i del que confiem obtenir una bona acollida, ja que el valor d'aquest treball així ho requereix.

Com a grup de treball ens hem posat com a objectiu aconseguir una edició impresa d'aquesta bibliografia, que pugui estar a l'abast de qualsevol servei informatiu, automatitzat o no, i acollint-los a les recomanacions que imposen les noves tecnologies, també s'ha pensat en la necessitat d'un format en línia, susceptible de ser consultat des de qualsevol ordinador connectat a la xarxa d'internet, amb l'avantatge que suposaria enllaçat als catàlegs de cada biblioteca i com a lligam amb altres equipaments culturals. La recopilació de dades està començada, i només queda esperar que aquest projecte arribi a bon port, i que aquest sigui només un punt de partida pel que fa al treball conjunt emmarcat en el context de biblioteca pública de la nostra zona.

Per acabar aquesta comunicació per a aquestes jornades dedicades a la bibliografia i els estudis locals, vull deixar constància del compromís que hi ha per part de les biblioteques públiques per donar a conèixer els seus fons, i en aquesta línia, posar èmfasi en l'esforç per elaborar una bibliografia, que tot i que encara es trobi en una fase molt inicial, denota una voluntat de treball conjunt i un intent per difondre i facilitar l'accés i la difusió d'un fons cabdal a qualsevol biblioteca pública.

Annex: Llistat de biblioteques públiques que participen en aquest projecte per comarques

ALT Penedès

Gelida. Biblioteca Jaume Vila i Pascual
Major, 51. 08790
Tel. 93 779 28 09

Sant Pere de Riudebitlles
Carrer de les Quadres, 41. 08776
Tel. 93 899 57 27
a/e. b.st.pereru@diba.es

Sant Quintí de Mediona. Biblioteca Joan Sardà (Montserrat Bel, M. Rosa Viñas)
Pi i Margall, 7. 08777
Tel. 93 899 81 52

Sant Sadurní d'Anoia. Biblioteca Ramon Bosch de Noya (Glòria Bricollé)
Sant Pere, 36. 08770
Tel. 93 891 20 33 / Fax 93 891 17 02
a/e. b.st.sadurnia.rbn@diba.es

Santa Margarida i els Monjos
Pau Casals, 1. 08730
Tel. 93 898 08 10

Vilafranca del Penedès. Biblioteca Torras i Bages (Montse Cantí)
Plaça de l'Oli, 20. 08720
Tel. 93 890 40 30 / Fax 93 817 29 60
a/e. b.vilafranca.tb@diba.es

BAIX PENEDE'S

Calafell. Biblioteca Ventura Gassol
Pg. de la Unió, s/núm. 43820
Tel. i fax 977 69 12 84
a/e: bvg.calafell@altanet.org

Cunit. Biblioteca Pública de Cunit
Sant Joan, 2. 43881
Tel. i fax 977 67 48 84
a/e. biblioteca@cunit.org

El Vendrell. Biblioteca Popular del Vendrell (Àngels Colom)
Rambla, 18. 43700
Tel. i fax 977 66 21 18
a/e. bm.elvendrell@altanet.org

GARRAF

Cubelles. Biblioteca Municipal de Cubelles (Marga Rosell)
Colom, 7
Tel. 93 895 23 87
a/e. biblioteca@cubelles.org

Sant Pere de Ribes. Biblioteca Josep Pla (Ester Callao)
Gaudí, 1 (les Roquetes). 08810
Tel. 93 814 46 03 / Fax 93 814 45 29
a/e. b.st.pereribes.jp@diba.es

Sant Pere de Ribes. Biblioteca Manuel de Pedrolo (Ester Callao)
Plaça de la Poetessa M. Mercè Marçal, 1.
08810
Tel. 93 896 40 20 / Fax 93 896 40 21
a/e. b.st.pereribes.mp@diba.es

Sitges. Biblioteca Santiago Rusiñol (Maria Saborit)
Plaça de l'Ajuntament, s/núm. 08870
Tel. 93 894 11 49 / Fax 93 811 06 04
a/e. b.sitges.sr@diba.es

Sitges. Biblioteca J. Roig i Raventós
Plaça de Catalunya (Poble Sec). 08870
Tel. 93 894 84 86
a/e. b.sitges.jrr@diba.es

Vilanova i la Geltrú. Biblioteca Joan Oliva (Neus Gallofré)
Plaça de la Vila, 13
Tel. 93 893 20 39
a/e. bjoanoliva@vng.es

BIBLIOGRAFIA

AGUADÉ, Enric. "La informació local i comarcal a la biblioteca pública: algunes propostes", *Ítem*, núm. 15 (juliol-desembre 1994). P. 95-103.

AMORÓS, Joan; ONTALBA, José Antonio; PÉREZ, Glòria. "La informació local o comunitària als serveis d'informació de les biblioteques públiques", *Bid*, núm. 4, juny 2000. (Document electrònic) <http://www.ub.es/biblio/bid/04amoro1.htm> (consulta maig 2002).

AMORÓS, Joan; ONTALBA, José Antonio; PÉREZ, Glòria. “La intervenció de la biblioteca pública a Catalunya en les polítiques locals d’informació”, *Ítem*, núm. 24 (gener-juny 1999). P. 35-60.

BAILAC, Assumpta [et al.]. “Col·lecció local a la biblioteca pública: recomanacions bàsiques”, *Ítem*, núm. 4 (gener-juny 1989). P. 67-76.

BAILAC, Assumpta. “Informació a la comunitat”, *Educación y Biblioteca*, núm. 100 (abril 1999). P. 25-27.

BAILAC, Assumpta. “La biblioteca pública des de la perspectiva d’una administració local: la Diputació de Barcelona”, *Bid*, núm. 4, juny 2000. (Document electrònic) <http://www.ub.es/biblio/bid/04bailac.htm> (consulta maig 2002).

BAILAC, Assumpta. “La biblioteca pública, un servei local en xarxa”, *Cercles, Revista Digital d’Estudis i Recursos Culturals de la Diputació de Barcelona*, octubre 2000 (document electrònic).

BUSQUETS, Josep M. “La biblioteca: el motor de la seva pròpia història”, *Bid*, núm. 4, juny 2000. (Document electrònic) <http://www.ub.es/biblio/bid/04busque.htm>.

CALVA, Juan José. “La biblioteca pública ante las necesidades de información de la sociedad”, *Educación y Biblioteca*, núm. 96 (deseembre 1998). P. 13-16.

“Col·lecció local a la biblioteca pública. Recomanacions bàsiques”, *Ítem*, núm. 4 (gener-juny 1989). P. 67-76.

Cultura en xarxa: la política cultural de la Diputació de Barcelona. Barcelona: Diputació de Barcelona. Àrea de Cultura, 2000. 48 p.

“De com les biblioteques poden ajudar a Catalunya a entrar amb èxit a la societat de la informació”, *Ítem*, núm. 24 (gener-juny 1999). P. 5-12.

Diputació de Barcelona. Servei de Biblioteques. <http://www.diba.es/biblioteques/inici.htm> (consulta: juny 2002).

Directrices IFLA/UNESCO para el desarrollo del servicio de bibliotecas públicas, 2001. (Document electrònic) <http://www.unesco.org/webworld/memory/basictexts.htm> (consulta març 2002).

Directrius per a biblioteques públiques. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 1987.

DOMÍNGUEZ, M. Ramona. “La biblioteca al servicio del usuario”, *Educación y biblioteca*, núm. 100, abril 1999. P. 54- 56.

ELVIRA, Maria. “Aproximació a la col·lecció local”, *Ítem*, núm. 1 (juliol-deseembre 1987). P. 69-94.

IFLA. *Directrius per a biblioteques públiques*. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 1987. 92 p. ISBN 84-505-5560-4 .

“Información a la comunidad”, *Educación y Biblioteca*, núm. 100, abril 1999. P. 15-27.

La biblioteca pública vista pels ciutadans: informe estadístic: municipis província de Barcelona, juliol 2000. Barcelona: Fundació Bertelsmann: Diputació de Barcelona: Metra-seis, 2000. 130 p. ISBN 84-930934-7-5.

“Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya”, *DOGC*, núm. 1.727, (29.3.1993) i posterior decret 124/1994, de 4 de maig, sobre els serveis i el personal del sistema de Lectura Pública de Catalunya (*DOGC* núm. 2.885, de 10.5.1999).

“Llei 8/1987, de 15 d’abril, municipal i de règim local de Catalunya”, *DOGC*, núm. 832 (27 d’abril de 1987). P. 1563-1592.

LOZANO, Roser. “La biblioteca pública en la societat de la informació: nous reptes, nous objectius”, *6es Jornades Catalanes de Documentació*. Barcelona: SOCADI: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya. P. 289-298.

LOZANO, Roser. “La biblioteca pública virtual: un servei públic per als ciutadans del segle XXI”, *Jornades Catalanes de Documentació (7es: 1999: Barcelona)*. *Les biblioteques i els centres de documentació al segle XXI: peça clau de la societat de la informació*. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya. P. 249-256.

OMELLA, Ester; ABADAL, Ernest. “Política local d’informació i biblioteca pública”, *Ítem*, núm. 24, 1999. P. 13-34.

RENEDO, Carme. “Els ciutadans i la societat de la informació: nous rols de la biblioteca pública”, *Ítem*, núm. 24, gener-juny, 1999. P. 90-98.

Unesco. *Manifest de la Unesco de la biblioteca pública 1994*, Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 1994. 1 full desplegat.

NOTES

- (1) Ho llegeixo a “Col·lecció local a la biblioteca pública. Recomanacions bàsiques”, *Ítem*, núm. 4 (gener-juny 1989), p. 68.
- (2) Directrius IFLA/UNESCO per al desenvolupament del servei de biblioteques públiques, 2002, p. 23.
- (3) Veure el llistat de biblioteques públiques de les tres comarques a l’annex que trobareu a continuació.

IEP PARTICIPA EN L'ORGANITZACIÓ I DINAMITZACIÓ DE L'ANY MACIÀ

L'any 2009 es complien 150 anys del naixement del president de la Generalitat republicana, Francesc Macià.

L'ajuntament de la seva ciutat natal, Vilanova i la Geltrú, va crear una comissió a la qual se li encarregà el disseny i l'organització d'actes i activitats a fi efecte de recordar-lo i homenatjar-lo. IEP hi va participar, essent-ne un dels motors impulsors i dinamitzadors.

L'IEP va tenir cura de tres de les conferències que es van fer al llarg de l'Any Macià i de l'exposició "Francesc Macià. Una Catalunya lliure, justa, pròspera i gloriosa", cedida per la fundació Josep Irla.

Totes les conferències es van fer al Foment Vilanoví, amb qui l'IEP té un conveni de col·laboració, i val a dir que hi assistí un públic nombrós i interessat per saber i conèixer millor la personalitat i l'obra del President.

La primera conferència fou el dia 6 d'octubre, coincidint amb la inauguració de l'exposició. Els ponents varen ser Alfred Bosch i Oriol Junqueras, els quals ens presentaren un "Diàleg compartit sobre la figura de Francesc Macià". Diàleg que il·lustrà la figura de Macià i la seva aportació política i social a la Catalunya republicana.

La segona, el 13 de novembre, va ser la del vilanoví i membre de la nostra junta Albert Tubau, el qual, com ja ens té acostumats, aportà un nou i desconegut coneixement de l'homenatjat. Amb el títol "Francesc Macià, enginyer", Tubau, ha fet un exhaustiu treball de recerca que li ha permès i ens ha permès, gràcies a ell, saber moltes altres facetes en què treballà, participà i es desenvolupà Francesc Macià, sobretot abans d'esdevenir el primer president de la Generalitat republicana. Un magnífic estudi i exposició d'Albert Tubau que esperem poder llegir en un futur immediat, perquè la seva comunicació amplia l'espai biogràfic de Macià.

I acabarem la nostra participació real en l'Any Macià amb una tercera conferència, aquesta vegada lligada al Macià militar, el Macià que inicià un camí i es veié empès a fer un canvi de rumb davant els esdeveniments històrics que li van tocar de viure. El conferenciant, Gabriel Cardona, exmilitar de professió, va intitular el seu parlament "El compromís polític dels militars. El cas Macià", i se celebrà el 27 de novembre.

A part de l'organització d'aquestes tres conferències i l'exposició, la secció filatèlica de l'IEP també va participar en la VI Exposició Filatèlica de Catalunya, Exfilcat, inaugurada el 2 d'octubre.

Josep Ferrer Serra, president de Penya Filatèlica de Vilanova i la Geltrú i del comitè organitzador de la VI Exfilcat

TOT FENT BALANÇ: LA VI EXPOSICIÓ FILATÈLICA DE CATALUNYA

Diuen que després de la tempesta arriba la calma. En aquest moment en què les activitats de la Penya han tornat a ser les quotidianes per a la societat, potser sí que és necessari fer un cert balanç del que ha representat per la Penya Filatèlica de Vilanova i la Geltrú, per la Catalunya filatèlica i per la ciutat de Vilanova l'organització i la realització de la VI Exposició Filatèlica de Catalunya-Exfilcat.

Era la primera vegada que es concedia l'organització d'una Exfilcat a una societat filatèlica de la Catalunya Nova, després de les cinc edicions anteriors que des del 1985 s'han realitzat a Tordera, Girona, en dues oportunitats, i a Barcelona. Ara penso que realment va ser una certa gosadia demanar fer l'exposició, però l'ocasió en què la volíem emmarcar no es podia deixar escapar, ja que en aquest any 2009 es commemorà el 150è aniversari del naixement de Francesc Macià i Llussà, primer president de la Generalitat de Catalunya recuperada el 1931 i fill de Vilanova i la Geltrú. També la trajectòria de la nostra societat, amb 58 anys d'existència i prop d'una quarantena d'exposicions filatèliques realitzades, es mereixia i ens avalava per poder organitzar a casa nostra una exposició filatèlica nacional catalana.

Des del primer moment sabíem que no podíem anar sols en la tasca de dur a bon fi aquest projecte, ja que per infraestructura i per la seva transcendència necessitàvem l'ajut i la col·laboració en primer lloc del nostre ajuntament.

Per aquest motiu quan la FECAFIL (Federació Catalana de Filatèlia) ens en va concedir l'organització l'any 2006, vam començar la tasca de plantejar el repte com un projecte interessant per a la ciutat i per a Catalunya. No cal dir que des del primer moment vam tenir el suport de la nostra primera institució municipal i el d'altres institucions, de caire econòmic i cultural, locals i nacionals. També vam comptar amb l'ajut important de les societats filatèliques de Tordera, Tarragona i Vilafranca del Penedès, que no van dubtar a facilitar-nos des de la possibilitat de poder demanar un segon mata-segells fins a deixar-nos part de les vitrines necessàries per bastir l'exposició.

Van ser tres anys de dur treball d'organització en els quals la comissió organitzadora va anar assolint totes les fites per poder portar a terme la VI Exfilcat, que finalment va ser inaugurada el dia 2 d'octubre al local del Centre d'Art Contemporani-La Sala. L'acte fou presidit pel nostre alcalde, Ignasi Elena; la regidora de Cultura, Isabel Pla; i el president de FECAFIL, Enric Mons; juntament amb mi mateix com a president de la Penya Filatèlica de Vilanova i la Geltrú. A l'acte, hi assistí una gran quantitat de públic que es repartí pel recinte de l'exposició comentant i admi-

rant les col·leccions exposades. Així mateix en aquest acte es presentaren els dos segells personalitzats de correus editats per a l'ocasió: un dedicat a commemorar el 150è aniversari del naixement de Francesc Macià i l'altre reproduint el logotip de l'exposició.

El recinte de l'exposició comptava amb tres espais. Al principal es trobaven els 264 quadres expositors on s'ubicaren les col·leccions filatèliques participants de col·leccionistes de tot Catalunya. El segon, més reduït, es dedicà a la projecció d'un audiovisual sobre descobrir la filatèlia, confeccionat per FESOFI. I el tercer i darrer, també de mides reduïdes, fou ocupat per les vitrines expositores de les col·leccions de la classe "literatura" (una mostra documental de diversos materials filatèlics), de la col·lecció de materials relacionats amb Francesc Macià i de l'exposició de diversos materials sobre filatèlia corresponents a la donació Thebussem de 1898 que es guarda a la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer de la nostra ciutat.

El dissabte dia 3 d'octubre funcionà, de 10 a 14 hores, l'estafeta temporal de Correus on s'utilitzaren profusament els dos mata-segells concedits per Correus per a l'ocasió. Un dedicat al 150è aniversari del naixement de Francesc Macià i l'altre reproduint el logotip de l'exposició i el de la societat organitzadora. Podem afirmar que la visita de públic a l'estafeta fou constant al llarg de tot el matí cancel·lant-se un bon nombre de cartes, així com sobres commemoratius, tan oficials com privats, i altres documents postals.

El diumenge dia 4 d'octubre, a les 12 hores, va tenir lloc la xerrada sobre filatèlia a la qual també assistí un bon nombre d'aficionats, tan locals com forans. La xerrada va anar a càrrec de Jordi Campderros, que va explicar les diferents categories en què es divideix una exposició d'aquestes característiques tot il·lustrant els assistents sobre la forma correcta de muntar i presentar les col·leccions. En resum, una jornada molt didàctica i a la vegada necessària que va ser molt agraïda per tots els assistents.

El dilluns dia 5 d'octubre i a porta tancada van tenir lloc la visita i les deliberacions del jurat especialment designat per FECAFIL, integrat per Joan Isern, Antonio Moreno, Jordi Campderros i Julio Reboiro. El jurat va constatar l'apreciable quantitat d'excel·lents col·leccions, i va atorgar un total d'onze medalles d'or, entre elles el Gran Premi de l'Exposició, amb 92 punts, que va recaure en la col·lecció presentada amb el títol "Història postal del Maresme 1700-1900", de Josep M. Vila Comas, adscrit al Cercle Filatèlic i Numismàtic de Calella.

El dia 11 d'octubre, a les 13 hores, va clausurar-se l'Exposició. Posteriorment, a les 14,30 hores, es va iniciar el dinar de palmarès al conegut restaurant "Ceferino" situat al passeig marítim de la nostra ciutat. Al final es lliuraren els diplomes, les medalles i els trofeus a tots els participants. Fou l'oportunitat de fomentar la trobada i l'amistat, en un ambient alegre i distès, entre la gran quantitat d'amics i col·leccionistes que ens acompanyaren.

La VI Exposició Filatèlica de Catalunya ens va deixar diferents fets importants, com l'edició del primer segell de correus i el primer mata-segells oficial dedicats a Francesc Macià; també la possibilitat de poder veure i admirar, creiem que per primera vegada, la mostra de filatèlia de la

VI Exfilcat.

donació Thebussem, sense oblidar la projecció de Vilanova i la Geltrú arreu de Catalunya. També ens va deixar impressions que cal destacar, com van ser els comentaris de la gran quantitat de visitants que no van estalviar lloar tant les col·leccions com l'organització, i que van constituir el premi més important que vam tenir com a filatel·listes, com a membres de la nostra Penya Filatèlica i com a ciutadans de la nostra Vilanova i la Geltrú.

Fins aquí el resum de la nostra Exposició Filatèlica Nacional Catalana, que com a conclusió podem resumir que ens ha representat assolir una fita important com a filatel·listes i a la vegada poder gaudir d'una experiència inoblidable.

INVENTARI DE TOPONÍMIA PENEDESENCA

Preguem que es faci conèixer qualsevol referència documental que es tingui dels següents llocs del Penedès:

LLISTA NÚMERO 124 - Tardor 2009

TOPÒNIMS	MUNICIPI	1a NOTÍCIA	DATA
CORRALER, Cal	Castellet i la Gornal	?	2005
CORRALS, Els	L'Arboç	Els Corral	1979
CORREDORA, Coma	Sant Pere de Ribes	"Corredora"	1588
CORRESCAT, Coll	Olesa de Bonesvalls?	?	1912
CORRIBLE, Camí	El Pla del Penedès	"Corrible"	1595
CORS, El	Sant Martí Sarroca	"lo cors"	1474
CÒRSEGA, Mas	Cunit	"Antoni Còrcega"	1612
CORTADELLES, Mas	Pontons	"Cortadelles"	1358
CORTEI, Mas	Santa Margarida i els M.	"curtello"	1127
CORTERADES, Les	El Pla del Penedès	"Corterales"	1545
CORTILS, Mas de	Sant Quintí de Mediona	"Mas de Cortils"	1679
COSCÓ, El	Castellví de la Marca	?	1989
COSCÓ, Corral del	Olesa de Bonesvalls	?	1972
COSCOLLAR, El	Banyeres	?	1997
COSCONA, La	Sant Sadurn d'Anoia?	"la Cuscona"	1993
COSCONAR, El	Torrelles de Foix	?	1970
COSME, Plana del	L'Arboç	?	1979
COSME, Font del	Olèrdola	?	1997
COSME, Font del	Sant Quintí de Mediona	?	1929
COSTA, La	Terrassola i Lavit	"de la Costa"	1537
COSTASSES, Les	Olesa de Bonesvalls	?	1978
COSTELLA, Font de la	Sant Quintí de Mediona	?	1929
COSTES, Les	Torrelles de Foix	?	?
COTET, Pallissa del	El Vendrell	"del Cutet"	Segle XIX
COVA, La	Sant Llorenç d'Hortons	?	1854

Adreceu-vos a:

Vicenç Carbonell, Av. de Jaume Balmes, 32, 3r, 2a

08800 VILANOVA I LA GELTRÚ

Tel. 93 815 90 26

v_carbonell_v@yahoo.es

vcarbonellvirella@gmail.com

25 SORTIDES A PEU PEL PENEDÈS

Secció d'Excursionisme de l'Institut d'Estudis Penedesencs
2003

Topònims	Pàgines	Notes
PLANES, can (Sitges)	116, 117.	Esment.
PLANES, les (Olèrdola)	27.	A llevant de Moja.
PLANES, les (Torrelles)	15.	Sobre la carretera de Pontons.
PLANOT, el (Castellet)	145.	A Torrelletes.
PLAQUETA, avenc de la (Albinyana)	51.	Sector de Vallmajor. Sense referències.
PO XIC, mas de (Albinyana)	51.	Enrunat, és al camí de Bonastre.
PONT, MASIES DEL PONT (Santa Fe)	105.	Barriada.
PONTONS	31, 37.	
PONTONS, castell de	15, 39.	Era a Sant Joan de la Muntanya.
PONTONS, riera de	15.	Tributària del Foix.
PÒPIA, fondo de la (Castellet)	141.	A Torrelletes.
PORTATGE o el PAGO, el (Subirats)	17, 55.	Barriada.
POSAS DE LA GORNAL, cal (Castellet)	134.	Esment.
PRAT o de LA BISBAL, torrent del	67.	El Montmell. Sota les roques del Canyís.
PRIMER o PRIMERS, avenc del	51.	Albinyana. A ponent de Sant Antoni.
PRIOR, era del (Sitges)	114, 115.	A can Lluçà.
PRIORAT DE LA BISBAL, urbanització	67.	
PRIORAT, el (Sitges)	115.	A cala Forn.
PRIORAT, partida del (Santa Oliva)	169.	Terres de l'antic monestir de Santa Maria.
PUIG, mas d'en (Sitges)	61, 65.	Esment l'any 1680.
PUIGCANÍ (Mediona)	73.	A Sant Joan de Mediona.
PUIGCOGUL, torrent de (Mediona)	73, 78.	Tributari de la riera de Mediona.
PUIGDÀLBER	89, 103.	Esment.
PUIGFRED, masia i serra de (Mediona)	73, 75.	Caseriu. Hi havia fassina. També font.
PUIGMOLTÓ, quadra de (Mediona)	77, 78, 79.	Notícia des de l'any 1202.
PUJADA, la (Sant Jaume dels Domenys)	160.	Caseriu ran de la riera de Marmellar.
PUJADES, castell de les	13.	Castellví de la Marca.
PUJOLET DEL PLA, el	104.	Ran de la carretera d'Igualada.
PUJOLS, els (la Granada)	99, 101, 103.	Turons bessons. Abans el Bon Consell.
QUADRELL, mas (Sitges)	117.	Esment.
QUADRELL, masia del (Albinyana)	51.	Prop hi ha l'avenc del camí a Sant Antoni.
QUADRELL, puig de SANT ANTONI o del	51.	Albinyana. Tocant el terme de la Bisbal.
QUATRE FITES, torrent de les	121.	El Montmell. Més avall del Papiolet.
QUINT MAR, urbanització	61.	Sitges.
RABELLA o REVELLA, can (Subirats)	17, 55.	Hostal.

(continuarà)

ITINERARIS LITERARIS PEL PENEDÈS

Al llarg de la tardor de 2009 han tingut lloc tres itineraris pel Penedès, en concret a Vilafranca, el Vendrell i Vilanova. Fer un itinerari literari és una manera molt agradable de percebre uns textos que moltes vegades poden restar en un llibre en un racó de biblioteca o en un full color de sèpia a l'hemeroteca. L'eix que vertebrava aquests itineraris era els segles XIX i XX, a l'entorn de l'esclat de la renaixença, seguint pel modernisme i el noucentisme. Ara bé, cada indret presenta un enfoc, un color, un to diferents, d'acord amb el material que vincula autors i territori.

És molt interessant destacar que el paisatge urbà pot dibuixar un contorn per entendre molt bé els seus autors i el seu context; per exemple, a Vilanova, a l'entorn del Teatre Principal i la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer, es pot parlar de la renaixença vilanovina i dels seus autors: Pers, Mimó i Raventós, Víctor Balaguer, o evocar, a la plaça de les Cols, el poeta Manuel de Cabanyes, el cantor sense llengua.

L'itinerari pel Vendrell permet reconstruir tota l'època d'Àngel Guimerà i els seus companys Jaume i Ramon Ramon i Vidales, també Joan Ramon i Soler, i entendre que l'itinerari no solament serveix per il·lustrar alguns indrets, sinó el pes que va jugar el Vendrell en la renaixença: l'edició del diari barceloní, ni que fos per poc temps, *La Renaixensa*, la celebració dels Jocs Florals al desaparegut Teatre Tívoli o un important míting de La Unió Catalanista.

Les veus dels qui llegeixen els textos o dels guies que van explicant serveixen per redescobrir el passat que és molt sovint desconegut i sembla que sigui imperceptible. Els camins que segueixen els itineraris són diferents a cada lloc i, d'aquesta manera, també ajuden a entendre aspectes urbanístics. El de Vilanova seguia una ruta des de l'interior cap a mar, d'aquesta manera a la Rambla Principal es parlava del modernisme i es parlava d'E.C. Ricart i de "Themis". Mentre que al Vendrell s'optava per una ruta circular, amb carrers estrets i placetes amb algun teatre desaparegut, i a l'edifici noucentista de la casa Socias es llegia el famós poema de Josep Carner d'aquella vila regalada que feia "*olor de garrofa i vi novell*".

L'itinerari també permet introduir tipologia textual diferent: a Vilanova es va llegir una carta de Santiago Rusiñol, des de París estant, a don Víctor Balaguer. O bé al Vendrell, una crítica teatral d'allò més sucosa o un succés de la societat de l'època. L'itinerari és caminar, badar, escoltar i comentar. També recordar alguna foto que ajuda a visualitzar l'època, per exemple, l'homenatge del poeta Manuel de Cabanyes al 1933, a la platja de Vilanova, amb un text d'Eugeni d'Ors. I acabar els itineraris amb petits tastos, posem pel cas, a Vilanova amb pelaïetes fregides, amb un text de J.A Ricart i Forment, *Vilanova ran del mar*. I envoltats de poesia i art amb les escultures del jardí del Museu Fenosa, al Vendrell, bo i assaborint bufats i cava.

L'itinerari vilafranquí tenia com a base una selecció de textos d'autors com Josep Pla i Josep M. de Sagarra, que es van fixar en aspectes concrets de la geografia penedesenca, però

també reivindicava la personalitat d'autors penedesencs que van fer camí en els àmbits de la literatura catalana, sovint poc coneguts, com és el cas de Lluís Via, sense deixar d'esmentar els autors locals que han centrat la seva atenció en la pròpia geografia urbana. Tot això en espais que van de la renaixença al modernisme, el noucentisme literari o la literatura de l'etapa republicana fins a la postguerra, i comptant amb la veu d'una colla de joves rapsodes i l'acompanyament musical d'uns joves intèrprets musicals.

Cada itinerari permet descobrir els estrats que homes i dones han sedimentat amb el pas del temps i les veus d'autors de la literatura que han quedat oblidades, perquè moltes vegades els edificis ja no existeixen, però sempre ens queden les paraules.

PROJECTE *TOTS ELS NOMS* (*EL PENEDÈS, 1931-1979*)

L'any 2009 s'ha desplegat la quarta fase del projecte de recerca i divulgació històrica *Tots els Noms (El Penedès, 1931-1978)*, impulsat per l'Institut d'Estudis Penedesencs amb el suport del Memorial Democràtic i de la Direcció General de la Memòria Democràtica del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya i dels Consells Comarcals de l'Alt Penedès, Baix Penedès i Garraf.

Les activitats més importants desenvolupades al llarg del 2009 són:

1. Organització de l'exposició "La primavera republicana al Penedès, 1931-1936", conjuntament amb l'Ajuntament de Vilafranca del Penedès. L'exposició recull les actuacions i l'impacte de la Segona República en els 47 municipis de les tres comarques penedesenques (1931-1936), especialment en els camps dels ajuntaments i l'urbanisme, l'educació i la cultura, l'associacionisme i el món agrari, a partir de fonts documentals i entrevistes orals. L'equip coordinador de l'exposició que s'encarrega del guionatge, la recerca

documental i el comissariat està format per Ramon Arnabat i Salvador Campamà a l'Alt Penedès; Núria Jané al Baix Penedès; i Àngels Parés i Ricard Conesa al Garraf. L'exposició es va inaugurar a Vilafranca del Penedès amb la conferència de la professora de la Universitat Rovira i Virgili Montserrat Duch sobre "Les dones i la segona república". L'exposició serà itinerant i recorrerà els municipis penedesencs que la sol·licitin.

2. Participació en la preparació de l'exposició "Lluita per la democràcia! 1969-1979", conjuntament amb el Vinseum. L'exposició s'ha realitzat amb l'objectiu de donar a conèixer mitjançant imatges (fotografies i cartells), audiovisuals (enregistraments d'època i

muntatges actuals), documents històrics (impresos, octavetes, premsa clandestina, fulls volants), objectes (vietnamita, esprai) i textos de l'època i historiogràfics, la lluita per la llibertat i la democràcia i contra el franquisme fins la instauració dels ajuntaments democràtics. El comissariat de l'exposició ha anat a càrrec de Jordi Farré del Vinseum i Ramon Arnabat de l'IEP, i l'empresa Culturania s'ha encarregat del disseny i la producció. En el marc de l'exposició s'han organitzat un seguit d'actes paral·lels: conferència sobre "La transició política a Catalunya" a càrrec del professor Andreu Mayayo, taula rodona sobre "La transició al Penedès" amb diversos protagonistes, projecció de la pel·lícula documental *Notes al peu* d'Anna Bofarull, i projecció de la pel·lícula *Canet-Rock* de Francesc Bellmunt.

3. Segona fase de la recerca sobre la repressió franquista (1939-1945) al Garraf. Aquesta recerca clourà l'estudi de les tres comarques penedesenques i ha de ser la base del tercer i definitiu llibre sobre la repressió franquista al Penedès.
4. Edició i publicació del llibre de Ramon Arnabat, Jesús Castillo i Daniel Sancho *La repressió del primer franquisme a l'Alt Penedès (1939-1945)*. A partir de la informació recollida en la recerca realitzada els anys 2006-2008 sobre la repressió franquista a l'Alt Penedès, i que ha generat una base de dades amb informació detallada sobre 701 persones que foren processades i condemnades en judicis sumaríssims militars i de responsabilitats polítiques. El professor Josep Fontana pronuncià la conferència "La repressió franquista" a l'acte de presentació.
5. S'ha col·laborat en l'edició del llibre de Lluís Eroles i Salvador Llorac: *La postguerra en un municipi de l'Alt Penedès: Sant Sadurní d'Anoia (1939-1952)*. Un exercici de recerca documental i recuperació de la memòria oral, juntament amb l'Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia i l'empresa Rius i Rius Assessors.
6. Conferència itinerant sobre els fets del 6 d'octubre de 1934 a Vilafranca del Penedès. La conferència s'inicià al Saló de Sessions de l'Ajuntament de Vilafranca, on s'explicaren els antecedents i les causes de la revolta nacional i social que es produí al Penedès el 6 d'octubre de 1934. A continuació i per espai de dues hores es recorregueren els espais on es desenvoluparen els fets que s'anaren explicant amb detall, per finalitzar a la plaça

de Santa Maria, davant la basílica, on s'explicaren les conseqüències. La conferència itinerant va anar a càrrec dels historiadors Salvador Campamà, Raimon Soler, Daniel Sancho i Ramon Arnabat. I va comptar amb l'assistència de 200 persones.

7. S'ha treballat en l'actualització, millora i ampliació dels continguts del web de *Tots els Noms* (www.totselsnoms.org) i de la seva interactivitat. Amb una periodicitat bimensual s'envia a les persones registrades al *Butlletí electrònic TEN*, amb informacions sobre l'activitat del projecte *Tots els Noms* i del Memorial Democràtic.

Àngels Parés i Corretger

FRANCESC MIRABENT I SOLER, PINTOR DE LA CAPELLA DE SANT ANTONI DE L'ARBOÇ

En una de les visites culturals del 2009 de l'Institut d'Estudis Penedesencs, visitàrem la vila de l'Arboç, on férem un recorregut per diferents indrets, un dels quals fou la capella de l'hospital de Sant Antoni.

Aquesta capella té unes magnífiques pintures sobre la vida del sant, fetes per l'artista Francesc Mirabent i Soler. En dir els cognoms de l'artista, als sitgetans assistents a la visita guiada ens cridà l'atenció el primer cognom de l'artista, ja que la majoria de Mirabents, i sobretot els que l'escriuen amb be alta, són procedents de Sitges. Davant la sorpresa, preguntàrem si se'n sabia la procedència i ens digueren que no.

Encuriosits i amb la voluntat de contribuir al coneixement penedesenc, hem cercat informació sobre l'artista i el resultat és el següent:

Francesc de Paula Mirabent i Soler és fill del també artista Josep Mirabent i Gatell.⁽¹⁾ Coll, en l'estudi sobre Mirabent i Gatell, parla dels seus tres fills artistes i diu: *"aquest [Francesc]... seria el que adquiriria més fama tant dins el món de la pintura com en el món de la poesia"*.

César González Ruano, al seu llibre *Huésped del mar* (1945), parla dels pintors sitgetans, entre els quals cita Francesc Mirabent i Soler, i per això en copiem la referència:

"FRANCISCO MIRABENT SOLER⁽²⁾

"Nacido en Sitges. Hijo de José Mirabent. Escritor y pintor. Continuó la tradición paterna con bodegones (frutas) y flores. Fue profesor de la Escuela de Artes y Oficios de Barcelona. Obtuvo medalla de oro en la Exposición Universal de París del año 1900."

Mirabent és significat sobretot pel seu art sobre paper i pergami. D'ell són els diplomes que es lliuraven al concurs municipal anual d'edificis artístics,⁽³⁾ que eren, segons llegim, *"unes veritables obres d'art"* gràcies al fet que Mirabent era un pintor especialitzat en aquesta classe de treballs.⁽⁴⁾ També va fer el pergami de reconeixement que oferí el Colegio de Corredores Reales de Comercio a Carles Reynals i Mallol.⁽⁵⁾

Blai Fontanals, un dels pilars de la recerca en la història sitgetana, present a la visita a l'Arboç, ens ha fet arribar diferents referències sobre l'artista publicades al setmanari local de Sitges *l'Eco de Sitges*. La primera és del 30 d'abril de 1933, i explica la seva assistència en un casament, el 29 d'abril, al Prat de Llobregat.⁽⁶⁾ L'article l'anomena *"el maestro de los pergaminos"* i constata la seva brillant oratòria a l'hora de pronunciar el brindis de nocces: *"Con su proverbial galanura de frase en tonos festivos y humorísticos, salpicados de fina ironía y del más íntimo sentimentalismo, leyó una interesante y oportunísima improvisación en verso... teniendo para todos unos versos intencionados, principalmente para los nuevos esposos y sus familiares. Todos escucharon embelesados la poética recitación que duró más de una hora."*

En un altre article de l'*Eco*,⁽⁷⁾ datat el maig de 1933, llegim que Francesc Mirabent tenia l'estudi al carrer Montaner, prop de la Bonanova, i realitzava el pergamí de l'homenatge que tributava la feligresia de la basílica de la Mercè al seu ecònom, el Rn. Salvador Barone i Rovira, nat a l'Arboç, el 1871. Aleshores a la Junta d'Obra de la basílica de la Mercè hi figurava un altre sitgetà, Francesc Ferret i Obrador.⁽⁸⁾

Possiblement aquesta és la referència més directa que permet establir una relació de Mirabent amb la vila de l'Arboç, més concretament amb les pintures de la vida de sant Antoni de la capella de l'hospital. La relació amb el Rn. Salvador Barone a Barcelona fa pensar que aquest li proposés fer les pintures de la capella de sant Antoni de l'hospital.

Francesc Mirabent també fou poeta. L'any 1898, l'editorial L'Avenç li publicava el poemari *Brots de romaní* i el 1904 l'obra en vers de 15 pàgines intitulada *La Mare de Déu del Born. Llegenda catalana*, de la qual se'n féu una edició el 1925.⁽⁹⁾

NOTES

- (1) COLL MIRABENT, Isabel (1979), "Josep Mirabent i Gatell, pintor del segle XIX", a *Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans*, núm. 13, any IV, Sitges.
- (2) http://www.sitgeshotels.com/sitges/hotel_celimar_huesped_del_mar/sitges_es_libro60.html. Capítol "Nuestro tiempo (cuarta parte). I Los pintores", p. 60
- (3) OJUEL, Maria, "El concurs municipal d'arquitectes i decoració de Barcelona (1899-1939)", a *Revista d'Art*, 2006-2007, núm. 6-7.
- (4) Web *Viquipèdia*, concurs d'edificis artístics.
- (5) *La Vanguardia*, 29-VI-1915, p. 3. Any XXXIV, núm 15.301
- (6) *Eco* núm. 2.449, de 30-4-1933.
- (7) *Eco* núm. 2.453, de 28-5-1933.
- (8) *Eco* núm. 2.453, de 28-5-1933.
- (9) Ed. Arts Gràfiques Cerveto.

Josep M. Llantet

EL GOIG DE VIURE COM A PROPOSTA DIALÈCTICA, EL PREGÓ ERUDIT DE FONTXO BLANC

El pregó de Fontxo (Francesc) Blanc a la festa major de Vilafranca del 28 d'agost del 2007⁽¹⁾ constitueix un curiós exercici d'erudició literària, lamentablement ben poc habitual en aquest tipus de predicots, que mereix una consideració específica potser més pels aspectes formals erudits que ens proposa, amb alguns exercicis de veritable virtuosisme metafòric, que pel seu contingut de glosa del goig de viure; en qualsevol cas, una glosa sempre propera a allò que el mestre Milà⁽²⁾ en deia l'estètica subjectiva en l'home, com a espectador de la bellesa real (estètica subjectiva passiva) o com a productor de noves belleses (estètica subjectiva activa). És ben cert que es tracta d'una prosa de trona, farcida de noms propis i de referències a personatges de la vila penedesenca, però també ho és el fet de trobar-nos davant un dels pocs pregons de les darreres dècades que es mereix una lectura atenta i, en alguns moments, també una interpretació amb doble sentit. Aquí proposem sols alguna de les diverses lectures que sens dubte té el discurs, i qui sigui frare que prengui candela.

Així les coses, el predicador vol remarcar d'entrada la brevetat del temps, "...ens penedirem de no haver collit, de no haver fruit, de no haver esmunyit fins a l'última gota cada hora, cada dia...",⁽³⁾ després d'haver-se referit a la festa com a "repicó i clímax"⁽⁴⁾ de les festes majors dels Països Catalans, en una imatge bessona que fa evident la doble perspectiva –el repicó sacre i el climateri profà– que dibuixa tot el sentit del conjunt dels dies de celebració. En alguns moments de la prèdica, però, sacre i profà es donen la mà ja que "Ho

garanteix el sant: l'epopeia i els amors-passió perviuran."⁽⁵⁾

És així que mossèn Blanc proposa cinc elements de collita: la llum, l'entusiasme, el color, la veritat i l'emoció, que es volen correspondre a les cinc jornades de la festa oficial, que observats així podrien ajustar-se al 29 d'agost (la llum del foc), el 30 (l'entusiasme de les gestes castelleres), el 31 (el color dels balls), l'1 de setembre (la veritat de les acaballes) i el 2 (l'emoció del record), tot i que ell prefereix definir-les com a cinc virtuts⁽⁶⁾ a les que sols oposa "...el viure ordinari (dur i egoista)..."⁽⁷⁾ i, a més, ens assegura que pot presentar gradacions diverses. Més enllà, al parlament s'insistirà en aquesta línia argumental que justifica el "carpe diem" i crida a "*recuperar la plenitud del Paradís Perdut*",⁽⁸⁾ així, a Vilafranca, sant Fèlix "...el traïem i ensenyem per necessitat de capgirar la prosa, de bandejar les hipoteques de cada dia amb els Romanticismes dels Dies Extraordinaris."⁽⁹⁾

Més endavant, insistirà en el joc de les antítesis entre el sacre i el profà, "...la metamorfosi de la monòdia ascètica dins la capella en la dionisiaca apoteosi de la multiplicitat i la simultaneïtat..."⁽¹⁰⁾ que pot esdevenir antítesi amb història entre el temps dels balls que cobraven i l'actual "...sublimant la set de participació i d'integració, la set de pertinença i particularitat..."⁽¹¹⁾

Amb anterioritat el predicament ha passat, però, per les velles imatges del passat antitètic de la Vilafranca del blat i la Vilafranca de la vinya. I més enllà, també a parells, el pregoner està disposat a fer-nos dues propostes metafòriques: la diada casteller de sant Fèlix com a Diada Nacional Castellera i la senyera estelada com a "*reina per uns dies*".⁽¹²⁾ El complement arriba més endavant amb el català, "...la llengua de la igualtat comunitària i ciutadana..."⁽¹³⁾ i des dels referents del passat ens fa una proposta de futur.

"...els nostres avantpassats van haver de lluitar per afranquir-se / alliberar-se de les servituds feudals [...] mai més súbdits mesells, sempre fermes ciutadans!"⁽¹⁴⁾

En el fons, però, l'estiu pot ser interpretat –sota el seu punt de vista– com un viatge, iniciàtic o renovat, un periple casteller sempre neguitejador, "...el viatge d'anada cap a sant Fèlix [...] desvetlla tot el complex d'esperances i temences davant la perspectiva dels més grans compromisos / reptes a plaça".⁽¹⁵⁾

Si es tracta d'entrar en les consideracions ètiques i estètiques del sant, els adjectius i epítets van a doll: "*Un sant elegantment humil [...] que es garbella en igualitarisme comunitari*",⁽¹⁶⁾ i més endavant insisteix en "*l'elegant i corprenedora humilitat del nostre sant*"⁽¹⁷⁾ amb voluntat d'atribuir-li en la seva indumentària les virtuts costumistes dels Castellers de Vilafranca. Algunes vegades, però, Fontxo Blanc sap quedar-se als peus de la imatge tot elucubrant hipèrboles en considerar que "*els castellers de galeres sou el pedestal del martirologi*",⁽¹⁸⁾ i en altres moments ens proposa una interpretació del sentit del rostre del patró amb "...aquella carona tan serenament i decidida consirosa, de pensament absorbit per la consciència dels obstacles que de cap manera no aturaran el seu programa ètic i èpic."⁽¹⁹⁾

La cloenda del sermó és una síntesi / esquema de l'essència conceptual de la festa, de manera que hi tornarem a trobar la crida a "...la gran oportunitat de l'any a la imaginació i el coratge romàntics..."⁽²⁰⁾ que ja havia assenyalat amb anterioritat, així com ho havia fet amb l'amenaça de com passat festes "...pot retornar la duresa i l'egoisme..."⁽²¹⁾ La cridòria de cloenda és enardidora del goig de viure en una proposta de triple execució: "...amarem-nos de llum, enlaïrem-nos d'entusiasme, arrau-xem-nos de vitalitat i emoció."⁽²²⁾

Tot plegat és reversible a una proposta numèrica. Vegem-ho: cinc dies, cinc virtuts (la llum, l'entusiasme, el color, la veritat, l'emo-ció), quatre referents nacionals (la Vilafranca del blat / de la vinya, els castellers, el català, la ciutadania), tres exhortacions (amarar-se, enlairar-se, arrauxar-se), dues oposicions (sacre versus profà o repicó versus clímax) i el caire unitari, però també polisèmic, del màrtir sant Fèlix coronant una única proesa espiritual, la del goig de viure.

NOTES

- (1) Esmentem sempre la seva versió completa i revisada les pàgines del setmanari *El 3 de Vuit* del 7 de setembre, pp. 24 a 27.
- (2) MILÀ I FONTANALS, Manuel. *Estética*, a *Obras completas*, vol. I, Barcelona 1888, p. 59.
- (3) *El 3 de Vuit*, p. 24.

- (4) Ibid, p. 24.
- (5) Ibid, p. 26.
- (6) Ibid, p. 24.
- (7) Ibid, p. 24.
- (8) Ibid, p. 26.
- (9) Ibid, p. 25.
- (10) Ibid, p. 25.
- (11) Ibid, p. 25.
- (12) Ibid, p. 24. La referència no es pot entendre en la seva totalitat si no es recorda que "Reina por un día" va ser un programa, per altra banda prou carrincló, de la televisió franquista dels anys seixanta.
- (13) Ibid, p. 26.
- (14) Ibid, p. 27.
- (15) Ibid, p. 24.
- (16) Ibid, p. 26.
- (17) Ibid, p. 26.
- (18) Ibid, p. 26.
- (19) Ibid, p. 27.
- (20) Ibid, p. 27.
- (21) Ibid, p. 28.
- (22) Ibid, p. 28.

LLIBRES

Ventura Sella i Barrachina (Ed.)

REGLAS MONÁSTICAS LATINAS DEL SIGLO VI

Ediciones Monte Casino. Zamora, 2009.

El pedagog sitgetà i estudiós de la llengua llatina Ventura Sella Barrachina ens sorprèn amb aquesta edició que aplega l'original llatí i la versió al castellà de la Regla d'Aurelià als monjos, la d'Aurelià a les verges, la de Tarnant, la de Pau i Esteve i la de Ferreolo, totes elles textos breus, en bona part anteriors a la regla de sant Benet que finalment va ser la que es va acabar imposant de manera gairebé exclusiva i va eclipsar les altres. Les cinc regles que s'acullen en aquesta edició, de les que fins ara no hi havia cap versió al castellà, tenen però, com explica el pròleg de Ventura Sella, un valor històric, espiritual o lingüístic.

El volum inclou una àmplia bibliografia i un acurat estudi introductori, així com un ampli aparell per a les abreviatures. Igualment cada un dels textos compta amb un estudi introductori que situa els referents històrics i una bibliografia de les diverses edicions existents. No cal dir que molts dels detalls que s'especifiquen en aquests cinc textos, i que tenen a veure amb els aspectes més elevats però també amb els més senzills de la vida diària al monestir, ens resulten curiosos, mentre que altres conviden a la reflexió i a l'espiritualitat a molts segles de distància. Destaquem la pacient labor del professor sitgetà i bon amic que sens dubte ha d'haver patit i gaudit del sempre difícil art de versionar un text llatí d'un temps prou llunyà al nostre.

J.S.B.

Josep Maria Juncà i Antoni Ribas

SANT FÈLIX, EL ROMÀ FET VILAFRANQUÍ

Ajuntament de Vilafranca, 2009.

Vet aquí un dels pocs monuments bibliogràfics vilafranquins que han vist la llum en les darreres dècades, fins i tot considerem que molt més enllà d'aquell remarcable treball de Ribas que passava comptes amb sant Fèlix a través dels seus llibres

d'administració. Hem de dir que els autors en el decurs de prop de mig miler de pàgines porten a terme una doble aportació a la historiografia vilafranquina a l'entorn de la figura de sant Fèlix, patró de la població: per una banda una tasca de divulgació ben remarcable aportant les dades bàsiques sobre temes tan interessants com el funcionament de les estructures del poder civil i eclesiàstic a la Vilafranca dels temps barrocs i gairebé fins els nostres dies, però també ens ofereixen en aquestes pàgines un extraordinari conjunt d'informacions documentals. Mai no hauríem pogut pensar que el tema donés per tant, i això que ben bé es pot dir que es dilueix quan entren al segle XX, de forma i manera que encara hi ha feina a fer a l'entorn de sant Fèlix en els esdeveniments històrics dels temps més recents.

Entrar en una temàtica així no era pas fàcil, es tractava de sintetitzar una labor que ens consta que tenia una antiguitat de dècades. Com a resultat, però, hem de reconèixer que el volum és prou destacable, ben escrit, amb un to planer i fàcil d'entendre, quan s'escau fins i tot gairebé novel·lat, i confegit amb la més desapassionada passió vilafranquina. Insistim en el fet que els autors han realitzat una feina excel·lent de recerca i d'exposició pel que fa a la història, a mossèn Molines, els villancets, els goigs, les rogatives, la llegenda de la biografia del sant, tot plegat en un veritable llibre de referència, potser amb el defecte d'estar mancat d'un índex onomàstic final que sempre ajuda, i un xic esquifit pel que fa a material gràfic (hi trobem a faltar les imatges de les estampes que estudia). Tot i això, un volum excepcional.

J.S.B.

Anna Moret i Oriol Vilanova

LES RUTES DE MIR GERIBERT. 8 ITINERARIS PEL ROMÀNIC DE L'ALT Penedès

Andana. Vilafranca, 2009.

Tot i que ho pugui semblar, no estem davant una guia lleugera de butxaca per a visitants d'estiu o de cap de setmana. Es tracta, pel contrari, d'un llibre ampli de més de dues-centes pàgines, bàsi-

cament dedicat a oferir referències històriques i artístiques sobre els diversos indrets romànics de la nostra terra. Fariem bona feina si al costat d'aquest veiéssim florir altres guies locals monumentals d'aspectes igualment prou atractius de l'entorn penedesenc.

Acompanyat d'un ampli conjunt de fotografies en una edició molt correcta, tot i que de lletra potser massa espessa, el volum s'enceta amb una introducció històrica sobre el Penedès ara fa un mil·lenni i, de passada, sobre la figura de Mir Geribert que s'anuncia en el títol, i encara amb un breu espai per al romànic penedesenc. Tot seguit, el llibre desenvolupa les sis rutes anunciades, des de la primera a Olèrdola fins a la vuitena que no és altra cosa que un itinerari per la Vilafranca medieval. Un glossari de temes històrics i artístics, la bibliografia i un apèndix amb dades informatives de caire turístic complementen l'edició.

J.M.L.

Ildefonso Méndez Salcedo

PEDRO GRASES. CLAVES PARA EL ESTUDIO DE UNA OBRA DE INVESTIGACIÓN HISTÓRICA

Biblioteca de Autores y Temas Tachirenses.
Caracas, 2009.

Edició commemorativa del centenari del naixement de l'il·lustre vilafranquí que aplega el gruix de la tesi doctoral del seu autor, presentada a la Universidad Católica Andrés Bello de Caracas. En el decurs d'un volum de més de 250 pàgines s'analitza la contribució dels autors que han escrit sobre Pere Grases per entrar tot seguit en l'anàlisi de les principals temàtiques que van ser objecte d'estudi per Grases. El procés emancipador hispanoamericà, el desenvolupament de la impremta a Veneçuela i els temes d'investigació bibliogràfica i documental que van ocupar l'exiliat penedesenc durant dècades, així com les generacions, grups i personalitats que va estudiar i els seus treballs sobre historiografia de Veneçuela, des dels cronistes, exploradors i viatgers, fins als biògrafs, documentalistes i historiadors. Unes conclusions i una amplíssima i organitzada bibliografia de Pere Grases i sobre ell completen el volum.

És en l'apartat de conclusions que Ildefonso Méndez reconeix la importància del conjunt de

treballs que han abordat la labor intel·lectual de Grases, en just reconeixement a les dimensions de la seva labor erudita, però és ell mateix qui apunta ja en les línies introductòries que l'estudi del desenvolupament de la historiografia en aquell país ha estat una tasca ingent des del segle XIX, tasca a la qual Grases va portar la seva labor de la que aquest llibre n'és un ample i erudit estudi. És així que esdevé possible valorar la trajectòria intel·lectual de Grases en l'entorn veneçolà, que sens dubte va constituir el gruix fonamental de la seva labor.

J.S.B.

David Monteagudo

FIN

Ed. Acantilado. Barcelona, 2009.

Casteller de soca i poeta de temes castellers, David Monteagudo no ha estat mai una persona propera als àmbits acadèmics, però després d'un tripijoc curiós l'edició d'aquest ampli treball narratiu en llengua castellana ha comptat amb una acollida singular entre un públic lector sempre desitjós de propostes com a mínim neguitejants. El cert és que Monteagudo sap fer bona punxa al llapis de què disposa i treu molt bon rendiment a un argument gairebé inversemblant –com tants altres que es publiquen cada dia. El creador penedesenc, però, ha fet sort, benvinguda sigui si és per esgarrapar quatre centímetres i esperonar-lo així a continuar treballant en la creació literària.

La principal vàlua literària de la novel·la és la capacitat de l'autor per aprofitar fins baix les condicions de la trama. La proposta no és pas fàcil, però Monteagudo se'n surt amb una certa destresa, amb un notable interès per mantenir el diàleg dels personatges i no abusar de l'autor narrador, evidentment més objectiu que omniscient si no ens vol explicar el final abans de la pàgina cent. Certament, l'excés de personatges al principi li resulta feixuc de controlar, de manera que defuig expressament les situacions de gran format com la sobretaula del sopar. Cal remarcar també que les escenes de tensió, a mesura que el llibre avança i l'autor va trobant la justa mesura de les coses, esdevenen en alguns casos especialment inquietants, amb notes de tensió psicològica cinematogràfica o simplement farcides d'enginy, com l'escena dels gossos a la gasolinera, ja cap a les darreres pàgines. Per acabar-ho de fer inquietant, a les darreres línies hi ha una segona

veu narrativa, potser una càmera objectiva situada darrere l'últim personatge, una proposta que ajuda a deixar obert el llibre.

J.S.B.

Pere Martí i Bertran

LA MARIONA PERQUÈS

Amb dibuixos d'Oriol Malet. Lynx Edicions. Bellaterra, 2009.

EN ROGER I EL XORIGUER

Il·lustracions de Noemí Villamuza. Ed. Barcanova. Barcelona, 2009.

L'autor, professor de llengua i literatura catalanes i autor d'un bon reguitzell de contes de literatura infantil i juvenil, tema sobre la història del qual ha portat a terme també diversos treballs, a la vegada que n'exerceix la crítica en mitjans de difusió nacional. En Pere Martí, dèiem, ja fa temps que acosta la temàtica dels seus treballs creatius per als més joves als àmbits de natura, un cas que es repeteix de forma més o menys directa en els dos treballs que acaben de veure la llum. Al primer la Mariona ha de fer la descoberta d'allò que fa diferents els humans de la resta dels animals, bàsicament la capacitat per llegir i conèixer, que al llibre s'acaba exemplificant en un apèndix amb la indicació "En vull saber més!" sobre detalls referents a la natura dels humans.

En el cas del xoriguer, el tema és ornitològic i aprofita el fil narratiu per remarcar les principals característiques d'aquest grup d'aus, en ambdós casos amb uns dibuixos prou acurats en edició a color que s'ajusten a completar el treball narratiu i fer la seva lectura ben adient als nostres infants i joves.

J.S.B.

Joan Carles Borrego (*)

CAFÈ AMB SAL

Pagès Editors. Lleida, 2009.

Ens apleguem aquest vespre per presentar una obra literària, un llibre de creació que el passat any 2009 va rebre el Premi de Novel·la Breu Ciutat de Mollerussa. La primera pregunta és si encara es publiquen novel·les com ho és aquesta, petites obres

de treball artesà, fetes amb estimació i amb ganes per persones com en Joan Carles, que no esperen ni guanyar-se la vida amb la literatura ni fer molts diners amb arguments espectaculars que ens enganxin des de la primera pàgina en un batibull sense fons. La resposta és ben fàcil: se'n publiquen perquè encara se n'escriuen. La segona pregunta, que deriva de la primera, és si paga la pena dedicar hores i hores de lleure a confegir un argument de ficció, hores i hores dedicades a desenvolupar una història que ens vol dir alguna cosa, que espera acostar-se a un lector disposat a entendre, a ser receptiu en un món globalitzat on d'informació n'hi ha tanta que el lector acaba fastiguejant-se i deixant-ho estar. És justament en aquest punt que penso que faran figa els llibres electrònics: entre el llibre de paper i el lector s'estableix una complicitat íntima que jo no entenc que es pugui mantenir amb un llibre electrònic, i la prova és que hi ha centenars de llibres penjats a internet i són pocs els que els llegeixen.

Dic tot això perquè, sortosament, encara hi ha qui esmerça el seu temps en escriure i barallar-se amb la llengua, i també qui ho sap apreciar i en gaudeix sense escarafalls, en la intimitat, qui llegeix i reflexiona i gaudeix cada pàgina com una menja exquisida que no s'ha fet per alimentar multituds. Jo crec que en Joan Carles ha arribat al món de la narrativa i a la labor pacient del seu redactat perquè és un excursionista. "Cafè amb sal" és una peça narrativa feta pas a pas, sense presses, que sap on va i com hi ha d'anar, gaudint cada moment, observant els detalls, són virtuts que trobem també en les guies que en Joan Carles ha escrit i que fan referència a Ordal i al nostre entorn geogràfic. Apuntem que Joan Carles Borrego va néixer a Vilanova i la Geltrú el 1967 i que compta amb una llarga trajectòria com a activista cultural a les Roquetes, a més de reconegut autor, com hem dit, de diversos volums de temàtica excursionista penedesenca i de recerca local i comarcal.

La prosa de ficció se situa en aquest llibre en un àmbit ben conegut pel seu autor: un refugi d'alta muntanya on intenten conviure personatges ben diversos, marcats per una trajectòria personal problemàtica, una biografia de perdedors que no semblen disposats a penedir-se del seu passat ni a canviar els seus plantejaments vitals. Tot i això, la solitud dels paratges els convida a la sinceritat i fa aflorar les seves reaccions més primitives, poc properes a la convivència, d'aquí que, com si es tractés d'una peça teatral, l'entorn els situa oberts a

una sinceritat i a un debat d'idees que no trobaria espai en un entorn urbà i on sovint s'apunten les línies més primitives de l'ésser humà, la duresa d'un espai on la convivència tampoc no és fàcil. Amb un paisatge que es pot observar des del neguit o des de la placidesa, depenent sovint de la situació personal del mateix caminador.

D'entrada dos aspectes clàssics, la veu decidida d'un autor omniscient que domina la situació i el moviment dels personatges, i l'altre aspecte que és el detallisme en la descripció, no pas genèrica, el paisatge només apuntat, posem pel cas, però sí que insisteix en determinats aspectes de l'entorn o del vestuari, per exemple de l'Antonio al capítol primer.

Com si es tractés d'una petita peça teatral, l'autor mou els personatges, en va definit els seus aspectes més íntims, sovint escatològics, i ho fa sense escarafalls, però també sense concessions a l'exhibicionisme literari. Les coses són com són i la vida ve a resultar especialment dura, sobretot en personatges com els que aquí se'ns presenten, solitaris, carregats de llargues condicions de passats tèrbols amb els qual, justament, encara no han passat comptes perquè l'estada a l'alta muntanya és per a ells sols una fugida momentània, una estada condicionada a l'allunyament i la solitud.

La destresa narrativa de Joan Carles Borrego és sorprenent, no patina ni vacil·la, tot i que en algun moment hi ha detalls argumentals que ens pot semblar que queden penjats. Amb un bon domini del diàleg, amb una destresa evident en moments difícils com poden ser les situacions de tensió, per exemple al capítol V en la primera relació entre la Lupe i l'Oriol. I un treball notable però no pas extens pel que fa a la descripció del paisatge, Joan Carles Borrego ens ofereix una peça narrativa prou destacable, que sap mantenir el ritme, té decisió i amaga recursos argumentals que criden el lector a endinsar-s'hi. En el fons el que veritablement interessa al seu autor és la psicologia dels personatges, fins i tot més que el debat que al seu entorn es genera sobre temes tan actuals com la definició del concepte nacional, la colonització econòmica o el paper de l'esport en els mitjans de comunicació.

Potser sí que el que ens proposa és una reflexió sobre les ideologies, però ho veu amb ironia i amb un distanciament gairebé sarcàstic, el de l'autor omniscient que ens informa de quin serà el futur d'un dels personatges, el que ara es presenta com a ecologista.

Bona part dels que hi apareixen són personatges amb massa passat i amb el pes específic d'aquest sobre les seves vides, com les dues dones encara enamorades del mateix home, el matrimoni trencat per la infidelitat i la mort d'un fill, o el retrobament de les dues noies que havien participat en la lluita armada d'alliberament nacional, una ja desenganyada, que intenta trencar els vincles, l'altra convençuda encara de la viabilitat dels plantejaments de sempre. Ens podem preguntar si el contingut del debat entre elles dues, al mig d'una difícil via ferrada, és el veritablement important o si li serveix a l'autor per treballar la psicologia dels personatges. El cert és que una de les gràcies del llibre és la seva capacitat per passar d'un capítol de profunditat en el debat nacionalista a un altre sobre la senzillesa de la psicologia diària dels personatges.

Sorprèn per la seva qualitat el treball estilístic d'elaboració de la prosa, per altra banda malauradament tan poc habitual en la narrativa actual, així es pot gaudir específicament en els darrers capítols que apareixen marcats per la complexitat en la descripció de les accions i el moviment dels personatges. Estem davant una novel·la curta però ben feta, travada, amb la mida justa i en la qual totes les peces encaixen i s'expliquen, a la cloenda.

En l'entorn de la complexitat psicològica argumental, l'autor ens sorprèn amb alguna reflexió que no es desdii de l'entorn descrit i que tampoc dificulta el desenvolupament de la història. Insistim en el text molt treballat que es pot observar en aquests darrers capítols que són especialment complexos pel que fa a la descripció d'accions i al moviment dels personatges.

El resultat és una peça narrativa amb la mida justa, que ja hem dit que es clou amb totes les peces ben ajustades en un darrer giny d'ironia, un final sorprenent amb un gest de complicitat de l'autor amb el lector no sols per justificar el títol sinó per remarcar que la vida, fins i tot en els seus detalls més ben planejats, és plena d'absurditats, mentre les equivocacions i les històries personals es repeteixen una i altra vegada ben sovint mogudes per l'absurd o per l'estupidesa. És un final sorprenent però no pas inversemblant, amb una lògica comprensible fins a cert punt en uns personatges desesperats, en un entorn dur i difícil on l'aïllament fa ressorgir els sentiments i les reaccions més primitives. En aquest sentit sembla evident la referència de *Solitud* de Víctor Català. Vegem-ne una bona descripció.

A la cloenda, les pàgines compten amb una complicitat que l'autor ens proposa, no sols per justificar el títol sinó per remarcar que la vida, fins i tot en els seus detalls més ben planejats, és plena d'absurditats, mentre les equivocacions es repeteixen una i altra vegada, en un i altre personatge, i les històries acaben i tornen a començar, en una mena d'etern retorn, d'acord amb la proposta de Nietzsche, un etern retorn que no fineix mai perquè els humans som així, animals absurds moguts per l'instint i l'estupidesa.

J.S. i B.

(*) Parlament de presentació de la novel·la al Vinseum de Vilafranca, el 5 de febrer del 2010.

**Fina Carol i Masana i
Rosa M. Esteve i Nadal**

LES VEUS DE LA MEMÒRIA. MEMÒRIA ORAL DE LA REPÚBLICA, LA GUERRA CIVIL I EL FRANQUISME A SANT PERE DE RIUDEBITLLES (1931-1945)

Sant Pere de Riudebitlles, 2009.

Ampli exercici de recerca d'història oral en l'entorn de la població penedesenca, té com a base les converses amb un total de 23 persones de la població en una labor d'ampli abast en què les autores han treballat de forma ben pacient durant prop d'una dècada. El resultat és, a la vegada, un aplec d'experiències viscudes i una crònica dels fets des de la proclamació de la República l'abril de 1931 fins al 1945. Tot plegat, una cerca ben completa que no sols utilitza els testimonis sinó que s'ha completat a l'Arxiu Històric Municipal, amb consultes a l'Arxiu Nacional de Catalunya, el parroquial de Sant Pere i la premsa de l'època. A destacar igualment el magnífic aplec fotogràfic i documental portat a terme i que completa l'edició.

La primera part del volum és dedicada als anys republicans, per passar tot seguit al gruix de l'edició, dedicada als anys de la Guerra Civil, des dels primers mesos de la guerra a la població i els fets revolucionaris que s'hi van produir, les expropiacions, col·lectivitzacions i la indústria de guerra, fins entrar en el tema de la mobilització de tropes i les experiències viscudes al front per quinze testimonis d'aquells fets, i encara amb el comple-

ment de les indicacions sobre exiliats, executats i empresonats, així com les víctimes del front i de la repressió franquista. La tercera part del volum va de 1939 a 1945 i fa referència especialment als àmbits de la repressió, l'economia i l'Església i la societat. El volum es clou amb el complement final de diversos annexos.

J.S.B.

Josep Solé i Armajach

1959-2009 LA COOPERATIVA AGRÍCOLA DE BELLVEI. LA HISTÒRIA I ELS SEUS ANTECEDENTS. NOTES ANTROPOLÒGIQUES

Celler Agrícola de Bellvei, 2009.

Una magnífica edició de presentació generosa i acurada amb motiu del mig segle de vida del Celler Agrícola i Secció de Crèdit de Bellvei del Penedès. No sols passa revista a la labor portada a terme per l'entitat en aquest mig segle sinó que bé es pot dir que el treball de Solé i Armajach és un ampli exercici d'història local de la població i també a l'entorn de la tasca pagesa. Així el volum s'enceta amb referències diverses a l'entorn de la població en els temps contemporanis, per resseguir després amb prou deteniment les diverses iniciatives d'associacionisme agrari a la població abans i després de la Guerra Civil, precedents evidents d'una situació que acabaria quallant en la constitució de l'actual cooperativa el 1959, fins arribar a la cooperativa de segon grau i les millores introduïdes en les instal·lacions, cosa que ens porta als moments actuals.

Remarquem, però, que el llibre, i amb el text i l'amplíssim conjunt de fotografies, per altra banda editades amb prou cura, que l'acompanyen, constitueixen un exercici de reconstrucció d'aspectes específics de la tasca pagesa, com poden ser la feina de segar i batre, la màquina trilladora, el tractor i el trull de l'oli; i encara unes consideracions prou interessants sobre l'evolució del conreu de la vinya i l'evolució social. En definitiva, un volum de referència, d'aquelles peces de la bibliografia que, per les dades, per la metodologia i per les conclusions i referències que proposen, constitueixen una obra de consulta per a altres treballs d'aquest caire que

vulguin estudiar la labor agrària i cooperativa que ha arribat fins als nostres dies.

J.S.B.

Carles Querol i Rovira

VES-TE'N AMB EL COS, QUEDA'T AMB EL COR

Nera Edicions. Sant Sadurní d'Anoia, 2008.

Amb un títol que correspon a la inscripció llatina de la portalada de l'església de la capital del cava, Querol ha aplegat en una edició de gairebé 400 pàgines de mida generosa (el que abans se'n deia gran foli) els treballs periodístics publicats entre el 2000 i el 2008, alguns dels quals aconseguiren un ressò ben memorable, com és el cas de les fotografies de Robert Capa dels darrers dies de la Guerra Civil al Penedès.

En una primera part el volum recull en fac-símil i amb pròleg de Ricard Rafecas els prop de trenta reportatges i treballs publicats a *El 3 de Vuit*, sovint en separates o pàgines especials, en justa correspondència a la densitat del tema i de les imatges recuperades. Una segona part correspon als set treballs aollits al programa de Fires de Sant Sadurní entre el 2001 i el 2007, amb pròleg de Francesc Llopart, regidor de Cultura de la població en part d'aquests anys. En una tercera i quarta part s'apleguen reflexions diverses sobre el segle XX i encara un treball que desconexíem, publicat a *Destino* l'any 1974, després d'haver guanyat el premi de reportatge Manuel Brunet el 1973. Encara annexos com un epíleg i una ressenya bibliogràfica remarquen detalls de la labor que Carles Querol ha portat a terme en aquests darrers anys i que li va valer el premi Tassis-Torrent de periodisme 2008.

J.M.L.

Joan Cuscó i Clarasó

ELS BEGUINS. L'HERETGIA I LA VILAFRANCA MEDIEVAL

Ed. Rotary Club de Vilafranca del Penedès, 2009.

Edició de la conferència que, amb caire divulgatiu, va oferir Cuscó als membres del Rotary Club de Vilafranca el novembre del 2009, una divulgació que no és pas fàcil en un tema com aquest sobre

el qual Cuscó ha publicat treballs prou consistents. En el decurs de les breus pàgines d'aquest opuscle l'autor no sols aconsegueix dibuixar en breus pinzellades el que van ser aquests laics agrupats que van esdevenir una mena de tercer ordre i que van tenir un centre especialment important a Vilafranca i a l'entorn del monestir de Sant Francesc, sinó que el treball apunta algunes de les línies fonamentals de la capital penedesenca en el temps medieval. És en aquest entorn que cal considerar el paper dels beguins en el regnat de Pere II, el Gran, i també en el moment del seu traspàs a Vilafranca i molt més enllà, perquè Cuscó dona per fet que la manera de fer dels beguins i de la tercera orde de Sant Francesc arriba fins a la segona meitat del XIX, i se'n deriven personatges com Mn. Joaquim Inglada Via, que va tirar endavant l'asil vilafranquí que porta el seu nom, i models de religiositat com els de Pau Milà i Fontanals, Francesc Pujols, Manuel Trens o el músic Josep Soler.

J.M.L.

DD.AA.

1907: EL PAPER DE L'IEC EN LA HISTÒRIA DE L'ART I EN LA RESTAURACIÓ DE MONUMENTS MEDIEVALS A CATALUNYA I EUROPA

Ed. Diputació de Barcelona, 2008.

Amb motiu de la commemoració del centenari de l'Institut d'Estudis Catalans el març del 2007, es van celebrar unes jornades per estudiar i valorar la seva labor en els monuments medievals, entre els quals hi ha també referències a intervencions en el patrimoni arquitectònic penedesenc. El volum aplega ara les ponències presentades en aquelles jornades, amb treballs d'autors diversos i algun d'àmbit monogràfic concret a l'entorn del monestir de Sant Llorenç de Guardiola de Berguedà. En línies generals, però, el volum situa el marc històric de la fundació de l'IEC i el plantejament de la labor a portar a terme sobre el patrimoni artístic i arquitectònic català, amb referències ben concretes a la tasca del Servei de Catalogació i Conservació de Monuments sota l'empenta de l'IEC, amb una incidència específica en la personalitat i la labor de Josep Puig i Cadafalch.

J.M.L.

DD.AA.**ARA VÉZEN ELS GEGANTS**

Ed. El Cep i la Nansa. Vilanova i la Geltrú, 2009.

Edició magnífica, de disseny acurat i a color, commemorativa de l'aniversari celebrat pels gegants vilanovins aquest estiu passat. Volum miscel·lani sobre els gegants a casa nostra i específicament sobre els de Vilanova i la Geltrú, que s'obre amb el convit del gegant de la Porra, seguit per un treball sobre aquest a càrrec d'en Bienve Moya, diverses consideracions i notes històriques sobre la colla gegantera vilanovina a càrrec d'Heribert Massana i Soler, una interessant aportació sobre la història de la represa a partir de 1948 de Jordi Ruiz de Castanyeda, així com un estudi sobre els gegants moros de Catalunya.

Des d'un espai històric, folklòric i musical, Joan Cuscó ressegueix les referències històriques des del 1709 fins al 1939 i les músiques. En aquesta mateixa línia Eloi Miralles s'endinsa en els diversos aspectes que configuren el món dels gegants, treballs que s'acompanyen d'un ampli referent bibliogràfic. A la cloenda, un rebost de curiositats, la poesia i una salutació gegantera. Tot plegat en un volum que no vol ser sols una obra de recerca i estudi sinó que també intenta apropar-se al caire veritablement festiu que constitueix l'essència dels gegants en la festa, d'aquí que l'edició sigui prou agradable de resseguir, de mirar i, si s'escau, de llegir, estudiar i anotar. Un volum de referència.

J.M.L.

**M. Lurdes Mallart i Raventós
i Rosa Nadal i Piqué****DIÀLEG ENTRE GENERACIONS I.
VIVÈNCIES DE LA GUERRA CIVIL**

Ed. Ajuntament de Vilafranca, 2009.

Durant més d'una dècada i mitja Lurdes Mallart i Rosa Nadal, professores de l'IES Alt Penedès de Vilafranca, van proposar als seus alumnes la recerca de la història oral i l'aplec de les referències i imatges que poguessin obtenir en l'entorn més proper dels seus avis i familiars en el que, com remarca el títol, esdevé un diàleg viu i directe entre generacions, però també una lluita contra la por i contra l'oblit dels anys difícils i foscos de la Guerra Civil. Aquest volum n'és ara un primer aplec i el títol ens

fa pensar que al darrere potser en vindran altres. En aquest cas concret el llibre aplega en el decurs de més d'un centenar de pàgines un total de 28 testimonis, referències vives i directes d'un temps i un país. El volum compta igualment amb pròlegs i un estudi introductori per part de les professores que es complementa amb diverses anàlisis i consideracions finals sobre els relats aplegats en l'edició, que no són evidentment tots els que ha donat aquesta labor pedagògica desenvolupada durant tot aquest grapat d'anys, però que ens ofereixen uns testimonis de primera mà, a més d'un espai de referència i uns textos de lectura agradable que, més enllà de la labor pedagògica i d'aprenentatge que van tenir en el seu moment, ara escampen aquesta labor més enllà de l'espai de la família i l'aula.

J.S.B.

Josep M. Rovira**LA PLUIE, LE VENT, LE SOLEIL**

Edició de l'autor. Vilafranca del Penedès, 2009.

QUATRE POEMES DE SOLEDAT

Edició de l'autor. Vilafranca del Penedès, 2009.

Josep Maria Rovira, poeta íntim i gairebé secret d'obra volgudament esparsa i recitals de constància anual, ens sorprèn amb una edició de quatre poemes de temàtica amorosa en llengua francesa, àmbit d'expressió en el qual treballa des de fa dècades, al costat de la seva llengua nadiua en la que ens va obsequiar aquest Nadal amb quatre poemes de soledat escrits el 1980 i revisats, amb la nota introductòria d'un poema d'Agustí Bartra.

En un i altre treball el sentiment esdevé la base de les composicions, obertes com l'esperit, sense peus forçats ni notes d'obligat compliment, però amb referents prou cultes sovint provinents de la tradició de la literatura gal·la del nostre temps, de la qual Rovira és un bon lector i millor coneixedor admirat. Així el volum francès s'enceta amb una referència de Jacques Prévert. El seu títol, però, no crida a un paisatge exterior ni a un apropament a la natura. En Rovira la poètica és sempre un sentiment de paisatge interior, net i contundent, que sap destriar amb decisió les notes que deriven de les sensacions vitals, de la joia neta, sense condicions ni detalls, de l'existència humana en el joc d'estimar.

J.M.L.

Montserrat Bacardí**CATALANS A BUENOS AIRES.
RECORDS DE FIVALLER SERAS**

Pagès Editors. Lleida, 2009.

Com a resultat d'una estada d'estudis a Buenos Aires, l'autora va entrar en contacte amb el Casal de Catalunya a la capital argentina i, en concret, amb Fivaller Seras, que en molts aspectes en va ser l'ànima durant tants anys. De tot plegat n'ha resultat finalment aquest volum de caire molt miscel·lani però que inclou nombroses referències de l'entorn penedesenc, com el mateix viatge de Macià a l'Argentina, referències de caire prou allunyat i espars com per agrair un treball d'aquestes característiques que ens forneix igualment de dades prou interessants sobre alguns dels nostres exiliats. En aquesta perspectiva el volum dedica un capítol breu a Pere Mas i Perera en el que es recorda la seva tasca en la promoció dels Jocs Florals de la Llengua Catalana, també en l'entramat del moviment de Comunitats Catalanes i encara la seva labor en l'Obra Cultural Catalana i el seu pas pel Consell Nacional Català de línia independentista.

J.S.B.

Eduard Puig i Vayreda**ENTRE BÓTES I PORRONS**

Brau Edicions. Figueres, 2007.

Amb motiu del quart de segle de vida de la Venerable Confraria de Sant Ferriol de l'Empordà, qui fou director de l'INCAVI i incansable promotor d'aquestes organitzacions bàquiques a les terres empordaneses va treballar en la confecció d'un volum de luxe, generós en el decurs de prop de dues-centes pàgines a color que donen testimoniatge de la vida i activitat de la confraria durant aquests vint-i-cinc anys. El volum s'enceta amb una justificació, seguida per unes consideracions sobre les organitzacions de confreres considerades potser com un arcaisme, i des d'aquest punt la vida de la Confraria de Sant Ferriol es revisa per temes: els actes institucionals, els pregons, les relacions amb altres confraries, els viatges, la gastronomia, la labor desenvolupada... i també el record als absents. D'algun manera tot el llibre és una crònica però també un record, un exercici de nostàlgia entorn dels anys passats. S'hi afegeixen encara uns apèndixs amb les

ordenacions generals, l'acta fundacional, els estatuts i reglaments i el llibre de solemnitats. Tot plegat protocols per parlar d'elaborats bàquics, actes i celebracions que s'avenen, no cal dir-ho, a l'esperit de festa que el vi sempre evoca.

J.S.B.

DD.AA.**CIÈNCIA RECREATIVA DE JOSEP
ESTALELLA AL SEGLE XXI**

DVD. Competium S.L. Girona, 2009.

Amb motiu d'una exposició organitzada a la Fontana d'Or de la Fundació Caixa de Girona i dedicada a temes relacionats amb la ciència recreativa i específicament amb la labor de divulgació sobre aquesta temàtica realitzada pel pedagog vilafranquí Josep Estalella i Graells, director de l'Institut Escola de la Generalitat del Parc de la Ciutadella, ara s'ha editat un DVD amb una mostra d'alguns dels treballs experimentals proposats per Estalella.

Tot i que aquesta producció no té un caire de reportatge ni un abast específicament biogràfic, permet seguir de forma pràctica i visual alguns dels experiments proposats per l'il·lustre vilafranquí i que encara ara tenen un marcat caràcter pedagògic, tota vegada que il·lustren principis de física que esdevenen així de més fàcil i simple comprensió i que donen a conceptes que semblen de definició molt teòrica el caire veritablement pràctic i experimental que els correspon.

J.M.L.

FONS BIBLIOGRÀFIC

Intercanvi Institut d'Estudis Empordanesos

- *Annals* vol. 39. Institut d'Estudis Empordanesos. Figueres. 2008. 654 pàg.

Intercanvi Grup d'Estudis Sitgetans

- CAMARÓS, Edgard. *Neardentals a Sitges*. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 2008. 40 pàg.

Donatiu de l'autor

- HERNÁNDEZ VENTOSA, Xavier. *El foc dels déus*. Editorial Cruïlla. Barcelona. 2008. 126 pàg.
- ROVIRA, Josep M. *Els amants*. Edició de l'autor. Vilafranca del Penedès. 2008. 22 pàg.
- AYMAMÍ I DOMINGO, Gener i JAUMÀ I CUYÀS, Artemi (col·laboració). *Els molins hidràulics de la vall del Bastany. Exemple d'una etapa preindustrial desapareguda*. Associació Medieval del Bagà. Bagà. 2002. 72 pàg.

Donatiu Sr. Vicenç Carbonell i Virella

- VI Assemblea d'Estudis Comarcals. Vic 1962. Ramon Gabernet i Macià. Barcelona. s/d. 66 pàg.
- Cinquantenari del C.F. Vilanova (1951-2001). Comissió del Cinquantenari C.F. Vilanova. Vilanova i la Geltrú. 2001. 180 pàg.
- JOU I ANDREU, David. *Els sitgetans a Amèrica. I Diccionari d'"Americanos"*. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 1994. 438 pàg.
- COROLEU, José. *Dietarios de la Generalidad de Cataluña*. La Vanguardia. Barcelona. 1889. 340 pàg.
- GUITERT I FONTSERÉ, Joaquim. *Col·lecció de manuscrits inèdits de monjos del reial monestir de Santa Maria de Poblet* núm. 4. Mas Catalònia. La Selva del Camp. 1948. 116 pàg.
- GUITERT I FONTSERÉ, Joaquim. *Col·lecció de manuscrits inèdits de monjos del reial monestir de Santa Maria de Poblet* núm. 6. Mas Catalònia. La Selva del Camp. 1949. 218 pàg.
- GUITERT I FONTSERÉ, Joaquim. *Col·lecció de manuscrits inèdits de monjos del reial monestir de Santa Maria de Poblet* núm. 7. Mas Catalonia. La Selva del Camp. 1949. 72 pàg.
- CASELLAS I CASANOVAS, Joan. *Ca l'Hill. Un comerç vilafraquí de renom multicomarcal 1895-1936*. Penedès Edicions, S.L. Vilafranca del Penedès. 1993. 142 pàg.
- BOFARULL I TERRADES, Manuel. *Don Joan Romagosa i Pros. Un general del Penedès*. Edició de l'autor. Sant Sadurn d'Anoia. 1986. 176 pàg.
- VILA, Marc-Aureli. *Notes geohistòriques referents a Sitges*. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 1987. 8 pàg.
- MATEO BRETOS, Lourdes. *Actituds davant la mort de la població sitgetana als segles XVI i XVII*. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 1986. 14 pàg.
- MARTÍNEZ I DE LA MATA, Montserrat. *El sector turístic de la vila de Sitges i les seves incidències socials*. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 1987. 16 pàg.

- *Cent anys de premsa sitgetana (1877-1977)*. Biblioteca Popular "Santiago Rusiñol". Sitges. 1977. 68 pàg.
- ROVIRA I TURDIU, Àngel (text) i BAYÉS, Pilarín (il·lustracions). *Petita història de la Bisbal del Penedès*. Editorial Mediterrània. Barcelona. 2006. 16 pàg.
- JOU I ANDREU, David. *Vint-i-cinc anys del Grup d'Estudis Sitgetans*. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 2001. 104 pàg.

Donatiu Fundació "la Caixa"

- DD.AA. *Esport, salut i qualitat de vida*. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2009. 230 pàg.
- GUTIÉRREZ-DOMÈNECH, Maria. *Quant costa anar a la feina? El cost en temps i diners*. Documents d'Economia "la Caixa" núm. 11. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2008. 32 pàg.
- JÓDAR-ROSELL, Sandra i GUAL, Jordi. *Ajuts públics en el sector bancari: rescat d'uns en perjudici d'altres?* Documents d'Economia "la Caixa" núm. 13. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2009. 24 pàg.

Intercanvi Centre de Lectura de Reus

- ANGUERA, Pere; MASSÓ, Jaume; GORT, Ezequiel; Perea, Eugeni; FERRAN, Marc i NAVAIS, Joan. *Historiografia de Reus*. Centre de Lectura de Reus. Reus. 2008. 114 pàg.
- FERRÉ TRILL, Xavier. *Pere Cavallé, ciutadania republicana*. Centre de Lectura de Reus. Reus. 2009. 254 pàg.

Intercanvi Institut d'Estudis Gironins

- *Annals* volum XLIX. Institut d'Estudis Gironins. Girona. 2008. 672 pàg.

Intercanvi Diputació de Barcelona-Xarxa de Municipis

- *V Trobada d'Estudiosos del Garraf*. Diputació de Barcelona-Xarxa de Municipis. Barcelona. 2008. 240 pàg.
- *Memòria 2002. Parc del Garraf*. Diputació de Barcelona-Xarxa de Municipis. Barcelona. 2003. 95 pàg.

Donatiu Federació Catalana d'Espeleologia

- *Avenc de l'Esquerrà. 100 anys d'història (1908-2008)*. Federació Catalana d'Espeleologia. Barcelona. 2008. 88 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis del Gaià

- SANTESMASES I OLLÉ, Josep (edició a cura de). *Volem viure de la terra! Els pagesos en lluita. 1976-1979*. Centre d'Estudis del Gaià. Vila-rodona. 2002. 144 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis de les Garrigues

- *Solcs de terra. V Trobada d'Estudiosos de les Garrigues*. Editorial Fonoll, S.L. Juneda. 2006. 204 pàg. + CDRom.

Donatiu Consell Comarcal del Garraf

- *Bicentenari del naixement del poeta Manuel de Cabanyes (1808-1833)*. Quaderns de patrimoni del Garraf

núm. 9. Consell Comarcal del Garraf. Vilanova i la Geltrú. 2008. 40 pàg.

Donatiu Arxiu Històric de la Ciutat-Ajuntament de Barcelona

- SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel (coordinador). *El món del crèdit a la Barcelona medieval*. Ajuntament de Barcelona-Arxiu Històric de la Ciutat. Barcelona. 2007. 350 pàg.

Intercanvi Universitat Autònoma de Barcelona-Departament d'Història Moderna i Contemporània

- manuScripts. *Revista d'història moderna*, núm. 26. Universitat Autònoma de Barcelona-Departament d'Història Moderna i Contemporània. Bellaterra. 2008. 272 pàg.

Intercanvi Institut d'Estudis Catalans

- DD.AA. *El foc i el medi. Cicle de conferències*. Publicacions de la Presidència 27/2007. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona. 2007. 406 pàg.

Intercanvi de l'Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta

- DD.AA. "Dossier: Josep Piera. 40 anys de vida literària. Tardor 2008" a *L'Aiguadolç. Revista de Literatura*, núm. 35. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta. Pedreguer. 2008. 142 pàg.
- DD.AA. *Aguaites. Revista d'Investigació i Assaig*, núm. 26. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta. Pedreguer. 2008. 158 pàg.

Intercanvi Institut Català d'Arqueologia Clàssica

- REMOLÀ, Josep Anton (coordinador). *El territori de Tarraco: vil·les romanes del Camp de Tarragona*. Institut Català d'Arqueologia Clàssica. Tarragona. 2007. 204 pàg.
- GRAELLS I FABREGAT, Raimon. *La necròpolis protohistòrica de Milmanda (Vimodí, Conca de Barberà, Tarragona). Un exemple del món funerari català durant el trànsit entre els segles VII i VI aC*. Institut Català d'Arqueologia Clàssica. Tarragona. 2008

Intercanvi Institut d'Estudis Vallencs

- *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp* 54. Institut d'Estudis Vallencs. Valls. 2008. 120 pàg.
- MONCUNILL, Lluís M.; MONCUNILL, Fructuós i MARTÍ, Maria (edició a cura de). *Carles Cardó. Un clàssic del pensament. Pòrtics de la Paraula Cristiana (1925-1936)*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls. 2008. 460 pàg.

Donatiu Ajuntament de Sitges

- CLEMENTE HERNÁNDEZ, Javier. *Ecos de l'Institut. 25 anys del Joan Ramon Benaprès*. Ajuntament de Sitges. Sitges. 2003. 254 pàg.

Donatiu Museu Arxiu de Santa Maria

- XXIV Sessió d'Estudis Mataronins. Museu Arxiu de Santa Maria. Mataró. 2008. 310 pàg.

Donatiu Sr. Eroles

- *Revista de Filatèlia*. 1985. Enquadernació del núm. 192 al 202. Edifil, S.A. Madrid. 1985. s/n.
- *Revista de Filatèlia*. 1986. Enquadernació del núm. 203 al 213. Edifil, S.A. Madrid. 1986. s/n.

Intercanvi Universitat de Barcelona-Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia

- *Pyrenae* 39-2/2008. Universitat de Barcelona-Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia. Barcelona. 2008. 188 pàg.

Intercanvi Museo del Traje

- CORNEJO VALLE, Mónica. *La construcción antropológica de la religión. Etnografía de una localidad manchega*. Ministerio de Cultura-Secretaría General Técnica. Madrid. 2008. 266 pàg. 3.
- *Pequeños Mundos. Casa de muñecas y miniaturas*. Ministerio de Cultura. Madrid. 2008. 36 pàg.
- *Certamen de Fotografía sobre Cultura Popular 2007*. Ministerio de Cultura-Secretaría General Técnica. Madrid. 2008. 322 pàg.
- *Animalario. Visiones humanas sobre mundos animales*. Secretaría General Técnica-Ministerio de Cultura. Madrid. 2005. 414 pàg.

Intercanvi Diputació de Barcelona-Àrea d'Infraestructures, Urbanisme i Habitatge

- DD.AA. *1907: el paper de l'IEC en la història de l'art i en la restauració de monuments medievals a Catalunya i Europa. Commemoració del centenari de l'Institut d'Estudis Catalans*. Diputació de Barcelona. Barcelona. 2008. 234 pàg.

Aportació Ajuntament de Castellví de la Marca

- LLORAC I SANTIS, Salvador. *Castellví de la Marca. Passat, present i paisatge*. Ajuntament de Castellví de la Marca. Castellví de la Marca. 2009. 300 pàg.

Donatiu Fundació Josep Irla

- MASSOT, Josep. *Antoni Maria Sbert. 1901-1980*. Generalitat de Catalunya-Departament de la Vicepresidència. Barcelona. 2008. 88 pàg.
- IZQUIERDO, Santiago. *Panoràmica de l'Esquerra Nacional 1868-2006*. Generalitat de Catalunya-Departament de la Vicepresidència. Barcelona. 2008. 284 pàg.
- *El dret a l'autodeterminació*. "Textos Polítics" núm. 1. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2007. 50 pàg.
- *La Internacional Socialista*. "Textos Polítics" núm. 2. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2007. 70 pàg.
- *L'ecologisme*. "Textos Polítics" núm. 3. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2007. 62 pàg.
- *El feminisme*. "Textos Polítics" núm. 4. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2008. 72 pàg.
- *Els drets humans*. "Textos Polítics" núm. 5. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2008. 90 pàg.
- Jordi Carbonell. *Dignitat i compromís amb els Països Catalans*. Fundació Josep Irla. Barcelona. s/d. 20 pàg.

- *Homenatge a Pere Esteve*. Fundació Josep Irla. Barcelona. s/d. 16 pàg.
- STRUBELL, Toni. *Josep-Narcís Roca i Ferreras 1934-1891*. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2008. 108 pàg.
- *El dret als serveis socials*. "Eines" núm. 6. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2008. 186 pàg.
- *Nacionalistes d'Esquerra 1979-1984*. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2004. 92 pàg.
- HERNÁNDEZ, Francesc Xavier i ÍÑIGUEZ, David. *La columna Macià-Companys*. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2008. 226 pàg.
- PLANAS I SERRA, Albert. *Antoni Dot i Arxer, 1908-1972*. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2008. 156 pàg.
- SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria i DUEÑAS I ITUBE, Oriol. *El Franquisme contra Esquerra. Els alcaldes i diputats afusellats d'Esquerra Republicana de Catalunya*. Fundació Josep Irla. Barcelona. 2007. 202 pàg.

- SIMBOR, Vicent. *Carles Salvador, 1893-1955*. Fundació Josep Irla. Barcelona 2008. 76 pàg.

Donatiu Ajuntament de les Borges Blanques

- ARRUFAT, Ramon. Macià. *La trajectòria política d'una figura excepcional en un poble que ha perdut la fe*. Editorial Fonoll. Juneda. 2007. 388 pàg.
- SATORRA I MARÍN, Jordi i RUBIÓ I SOBREPÈRE, Josep. *70 anys 1938-2008. Les Borges Blanques sota les bombes*. Ajuntament de les Borges Blanques. Les Borges Blanques. 2008. 48 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis de Granollers

- *Ponències*. Centre d'Estudis de Granollers. Granollers. 2009. 160 pàg.